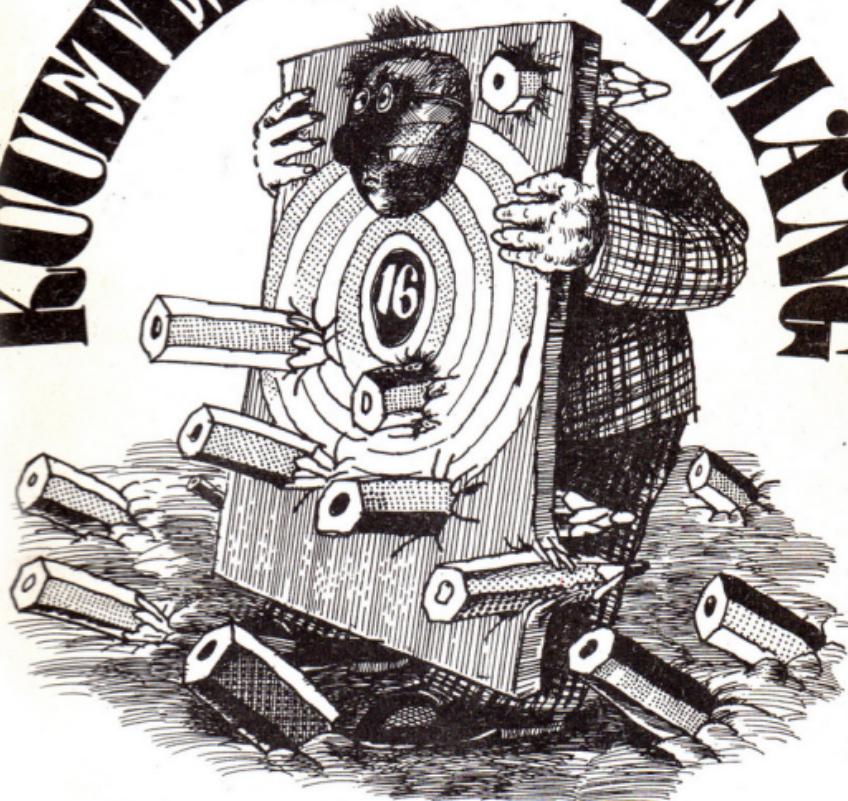
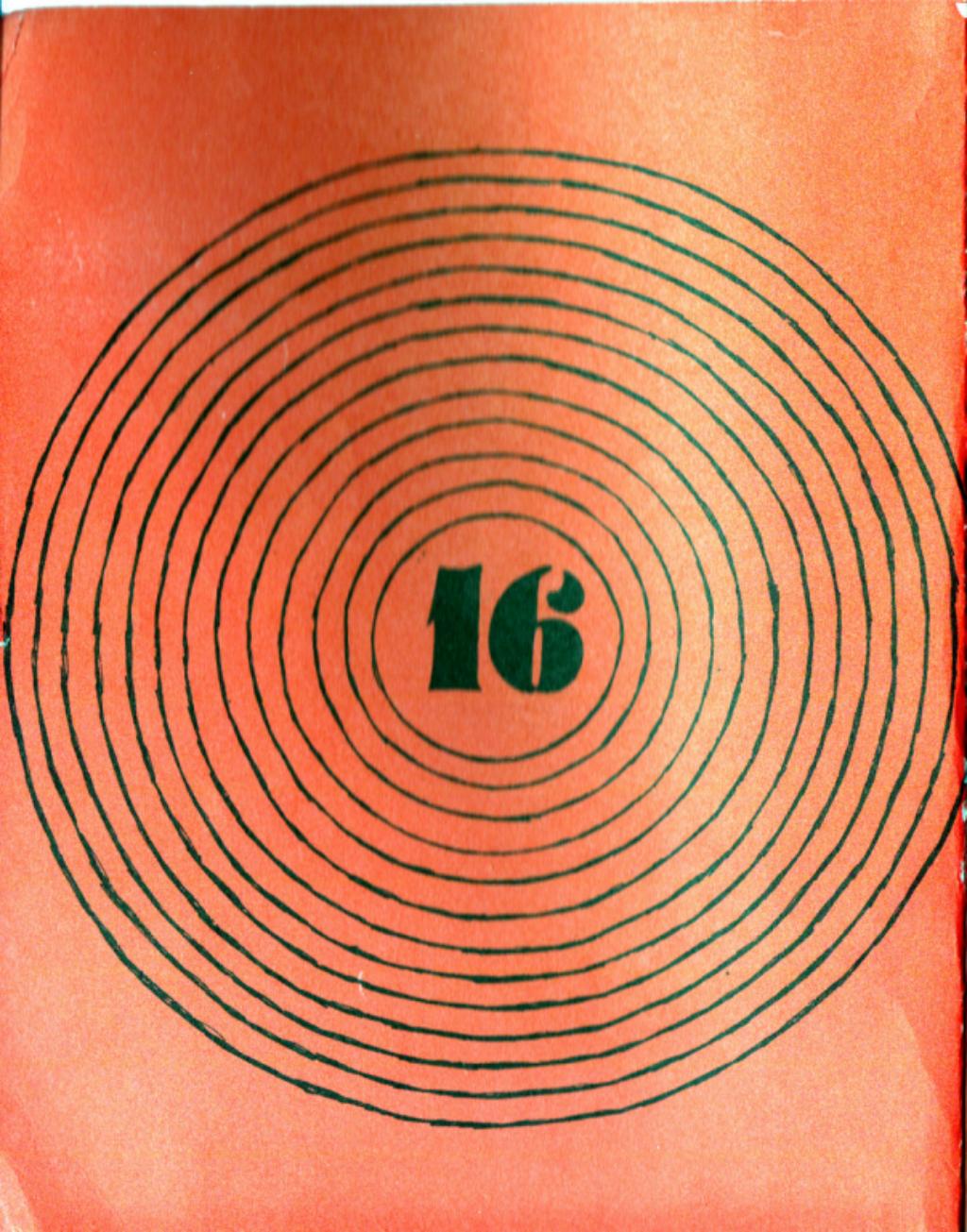

KUNSTKÜMNERING

KARIKATUURIALBUM

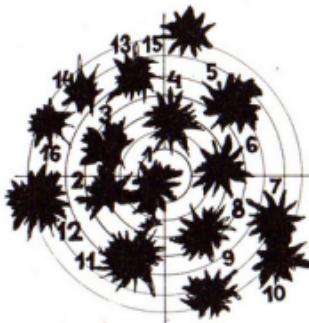
16

KUUETEISTKÜMNEMÄNG

Hugo Hiibus
Edgar Valter
Olimar Kallas
Elle Tikerpää
Heinrich Valk
Kurti Vool
Jüri Kerem
Kaja Pöder
Rein Lauks
Priit Pärn
Mati Kütt
Toomas Kall
Ülo Emmus
Ilja Popovitš
Hillar Mets
Andrus Peegel

KARIKATUURIALBUM

KUNSTKÜMNEVÄÄING

KARIKATUURIALBUM

TALLINN
KIRJASTUS
«KUNST» 1982

761 E
K 91

Koostanud Toomas Kall
Kujundanud Rein Lauks

K 4 903 040 000—00/
M(905) 15—82 30—82

© Kirjastus «Kunst», 1982.

SISSEJUHATUS

Käesolev eesti karikatuuri valikkogu on koostatud meie karikaturistide viimase aastakümne töödest. Enamik selle kogumiku karikatuure on ilmunud varem ajakirjanduses, ülejäänud muudes väljaannetes, kas näituse kataloogides või autorikogumikes.

Eesti karikatuur, nagu me temaga ajalehtede-ajakirjade kaudu päevast päeva kokku puutume, on kontrastne nähtus. Sageli näeme nõudlikumat maitset rahuldavate tööde körval (teinekord sõna otseses mõttes, ühel ja samal leheküljel) üllatavat vaimuvaesust, kultiveeritud vormi körval lihtsalt abitust. Representatiivne valik sellest tuhandetesse ulatuvast karikatuuritoodangust saaks kirev ja kaootiline ning osutaks suurtele vahedele eri väljaannetele asjatundlikkusse ja võimalustesse, ei määratleks aga kuigivõrd valitsevaid või olulisi suundi ega soodustaks karikatuuri kui žanri sügavamat möistmist. Seetõttu on siinset kogumikku koostades peetud karikatuuriiks kitsamat nähtust: oma ajastu edumeelset mõtteviisi väljendavaid ja sellele taotlusele vastavas grraafilises vormis teostatud nalja- või pilkepilte. Muidugi oleksid asjadud katsed määräraa seda, kuivõrd iga üksik pilt niisugusele määratlusele vastab — selleks on too liiga üldsõnaline ning jäab karikaturisti tihti üpris maiseid sihte seadvaist teostest liiga kõrgele, karikatuurižanri kui terviku olemist ta aga ölistaks ja mõtestaks..

Selle määratluse alusel tehtud esialgne valik jätab meie ette žanri korrigeeritud üldpildi — ikka veel korrastamata hulga väga eripäraseid töid mitmekümnelt väga erinevalt autorilt, kellest mõnel pealegi vaid üksikuid saavutusi ette näidata. Kogumiku mahtu arvestades saaks iga autorit tutvustada vaid paari pildiga, mis märksa suurendaks valiku niigi juhuslikku iseloomu ning oleks ebaõiglane nende suhtes, kellel lisaks tasemele ka suurem produktiivsus. Mahtu paisutada poleks samuti hea, sest kusagilt praeguse lähedalt lähebki see küllalt märgatav piir, kust alates valiku ühtlus, seega kogumiku üldmulje juba kannatada saaks. Jääb üle leppida sellega, et näeme vähem eri autoreid, neid aga selle eest põhjalikumalt.

Karikatuur vananeb kiiresti. Aastatevanune pilt, mis värskelt möjub, on haruldane asi. Satiirilise joonistuse vananemine on loomulik: kritiseeritud pahe on kas juba maa pealt minema pühitud (muidugi mitte karikatuuri ilmumise tagajärvel) või püsib see siis nii kindlalt, et järjekordset selle vastast karikatuuri nähes ei ole publikul karikaturisti pärist enam piinlik, vaid lihtsalt igav... Niisuguseid moraalselt vananenud karikatuure pole kogumikku võetud — võimatu on määrata, millised pildid on lagunenud könniteid või prakdetaile kõige tagajärjekamalt parandada aidanud.

Selle n.-ö. üksikujuhtumite satiiri körval on olemas teinegi satiirilise karikatuuri suund. See mötteleb üldisemates sotsiaalsetes kategooriates ning jõuab omal kombel välja inimkonna kui terviku probleemide. Viimase näol on tegemist kogu maailma karikatuuris levinud tösisel, mötiskleva, hoiatava piltsatiiriga, plakatilähedase alaga, mis kommenteerib inimese eksisteerimise võimalusi meie saastatud, sõdival ja ebaühtlaselt jaguneva jöukuse planeedil. See karikatuur püsib paljudel juhtudel otsekui mingi sõnatu kakkuleppe kohaselt kolmel sümbolvaalal: gloobus, pomm ja rahutuvi, mistöttu ta on kaunis ennastkordav ega ole enam küllalt lõöv. Värskemalt möjuvad need karikaturistid, kes otsivad globaalprobleemide käsitlemisel uudsemaid, vähem kasutatud kujundeid (Hiibus, lk. 14; Valter, lk. 22; Tikerpää, lk. 45; Valk, lk. 54).

Teisisi ja veel kiiremini vananeb naljakas karikatuur. Nii nagu anekdoot alates teistest kuulamisest enam naerma ei aja, nii muutub ka karikatuuri emotioonaalne taju-ühemötteline ja ühekorraga tabatav. Ent nii nagu mõnda arhetüüpilist anekdootti mine pärist esimest üllatust üsna sunnituks. Selleks on tavalline karikatuur liiga ikka ja jälle meenutatakse ja tsiteeritakse, nii leidub ka karikatuure, mille möju korduval vaatamisel ei kahane. Koostaja siht ongi olnud koondada neid karikatuure nii palju kui võimalik. Paraku pole see ülesanne täiuslikult täidetav. Mitmesse tuhandesse küündivas foodangus ei tarvitse leiduda üle saja unelmkarikatuuri, pealegi ei saa ükski ekslik inimene kindel olla, et ta otsitavad tingimata ära tunneb. Olgu igavikulisega kuidas on, nalju joonistatakse sellele mötlemata, ja mitut moodi. Nimetagem lühidalt, süsteemsusele pretenderimata, mõnda võimalust, mis ka eesti karikatuuri iseloomustavad.

Algkarikatuur, karikatuur iseeneses, või kuidas teda nimetada, kujutab näivat realsust, mis eksisteerib vaid tänu teatud graafilisele vormile, asjade ja suhete niisugusele deformatsioonile, mida tegelikkuses ei saa lavastada ega vähegi adekvaatselt

ümber jutustada — tunnused, mis näitavad, et karikatuur oli vastava nalja tegemiseks ainuvõimalik žanr (Valk, lk. 51; Vool, lk. 65; Lauks, lk. 84; Pärn, lk. 95 jt). Tavalisem on, et nalja pakub situatsioon, mis on nii lavastatav kui ka sõnastatav, ning karikaturist joonistab selle üles lihtsalt harjumusest joonistada, mitte lühinalju kirjutada või pantomimili teha. Harva piisab karikatuuriks erakordsest situatsioonist ja selle talutavast kujutamisest, enamasti vajab hea karikatuur mõjulepääsemiseks jäämäe veealust osa, tagamaid, varjatud, kuid mitte peidetud allteksti, mis neidki joonistusi satirile lähendaksid. Oieti tundubki, et eesti karikatuur on enam kriitiline kui humoristlik, võib-olla koguni rohkem kui võiks öelda käesoleva valimiku järgi.

Suurem kui selles raamatus on tegelikult ka «sõnadega» karikatuuri osakaal, mille paremais näiteis pilt ja tekst teineteist orgaaniliselt täiendavad. Keelekoomika kasutamise võimalustest on iseloomulikud sõnamängud ja keele püsühendite, samuti stampide illustreerimine nende tähtähelises tähinduses (Valter, lk. 21; Pöder, lk. 78). Siiski pole tekstiga ja tekstiita piltide tegelikku proportsiooni rikitud mitte vahepeal levinud arvamuse töltu, nagu oleks «sõnadeta» karikatuur see ainuõige, vaid lihtsalt sellepärast, et rahvastevahelises suhtlemises osutub «sõnadeta» karikatuur sõnakamaks, ja selle vastu ei peaks ka kodumaisel vaatajal midagi olema.

Karikatuuri arengut on viimasel aastakümnel mõjutanud elav näitusetegevus. Suviti on Tallinnas peetud ülevaatenäitusi «Mis siin naerda on?», neile on lisandunud mitmed personaalnäitused. 1976. aastal peeti traditsiooniline näitus «Balti karikatuur» Tallinnas. Eesti karikaturistide looming on olnud väljas paljudel suurtel rahvusvahelistel näitustel. See kõik on mõjunud virgutavalt ja soodustanud eriti voromiotsinguid. Enamikul kogumiku autoreist juba ongi oma selgelt välja kujunenud käekiri, samuti mõttelaad, mille järsk, hüppeline uuenemine näib vähe töenäone — pigem saab tegu olema pikaldase teisenemisega. Seetõttu võib loota, et järgnevad lühiseloomustused nende ilmudes mitte palju vähem töele ei vasta kui kirjapanemise päeval. Autorid on järjestatud formaalse tunnuse — sünniaasta järgi. Hugo Hiibus on karikaturistina keskmisest tunduvalt produktiivsem, kiiresti pääevsündmustele reageeriv, Natuurilähedane, professionaalne stilisatsioon. Ei põlga «igavesi» teemasid, mistõttu esineb rohkesti trafaretseid, pealiskaudseid lahendusi. Sõbralik šaržist.

Edgar Valter on samuti viljakas, sealjuures suure kasuteguriga kunstnik. Ta virtu-

oosne joon võib vaataja naerma ajada veel enne, kui pildi sisu käes on. Intellektuaalsemaid humoriste, kes aga ka jämedat nalja peenelt serveerida oskab. Lüüriline satiirik.

Olimar Kallas on suuremat edu saavutanud elulähedases karikatuuris. Tal on meeldivalt vaba, isikupärane stiil, naljad seevastu tihtipeale lihtsakelised, puanteerimata.

Elle Tikerpää rõhutab nii sisus kui vormis naiselikke algeid (ilu, graatsia, mahedus). Sellel kavalalt loodud taustal pääsevad ka mehisid ideed paremini üllatama. Heinrich Valk on loonud parimad šaržid eesti intelligentsist. Tema ökonoomne, tihti meeleteolukate detailide abil liigset kainust vältiltjoonistuslaad sobiks krestomaatiliseks näiteks intellektuaalse karikatuuri sisu ja vormi ühtsusest.

Kurti Vool näeb asju väga karikatuuripäraselt, s. t. nende varjatud seostes ja sarnasuses. Selle nägemise paneb ta maksma teatud kindlates stiilipiirides, millest väljaspool muutub ebakindlaks.

Jüri Kerem on oma vormikultuuri pikka aega ühel korralikul tasemel hoidnud, kuigi ta avaldamistes pikki vaheagu ette tuleb. Tema tegelastüüp on konstrueeritud tüüpidest üks elavamaid ja väljendusrikkamaid.

Kaja Pöder (varasemad tööd ilmunud Kaja Saare nime all) on oma väljendusvahendeid teadlikult piiranud ja tema mõtisklev laad näib seda otse nöudvatki. Mingisugune monotoonsuse ja enesekordamise oht on sellest hoolimata olemas.

Rein Lauks on karikaturist, kelle joonistajavõimed avalduvad eriti suureformaadi-listes näitusetöödes. Üks koomiksi elustajaid, ent ebajärjekindel nagu kõik teisedki, kes seda žanrit proovinud.

Priit Pärn rakendab vormi sisu teenistusse sel määral, et see omakorda sisu hakkab määrama. Nii sünnivad eelmainitud «karikatuurid iseeneses», tema olemuslik laad. Mati Kütt on välja töötanud oma veidranäolise mehikese, kes naljanumbrina ühest graafiliselt (maaliliselt) völuvast pildist teise rändab, kusjuures tihti jääbki kogu vaimukus pildi kanda, sõnastataval sõnumil polegi suurt lisada.

Ainult koostaja sünnipärase tagasihoidlikkusega saab seletada tema enda karikatuuride leidumist selles kogumikus. Samal põhjusel jäävad need ka kommenteerimata.

Ülo Emmus valdab kontsentreeritud, läbitunnetatud vormi ja sellele vastavad ka tema selged, kuid sugugi mitte alasti ühemõttelised ideed. Viimasel ajal karikaturistina ebaproduktiivne.

Ilya Popovitši naljad teeb meeldivaks nende lihtsus ja loomulikkus, lühikese ajaga saavutatud küllalt isikupärane maneer.

Hillar Mets harrastab algusest peale «inglise huumorit» — tobedate situatsioonide koomikat. Tema pildid vastavad sellelegi nõudele, mida viimasel ajal tihti ignoreeritakse — nad on naljakad, nii sisult kui vormilt.

Andrus Peegel on oma karikaturistitee alustuseks loonud staatlilise inimese väga ametlikku, kalki keskkonda — selles on tagamaid, et edasi minna.

Nõnda on kõik paika pandud — klassikud pjedestaalile töstetud, noored algajad selle jalamile upitatud, ja ühtlasi lubamatult kaua körvalistest asjadest räägitud. Kogumiku sisust, sellest, mid a nende karikatuuridega öelda tahetakse, milleks nad tehtud ja uesti avaldatud on — sellest ei ole veel sõnagi öeldud. Seda ei saakski öelda. See võiks olla solvav, sest karikatuur peab rääkima ise enda eest.

Koostaja

Tallinnas, detsembris 1979

Eesti NSV teeneline kunstnik

HUGO HIIBUS

Sündinud 1929

Esimene karikatuur ilmus 1950

Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi lõpetas 1955

Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Minskis, Bakuus, Tbilisis, Moskvas jm.
Personaalnäitused on olnud korduvalt Tallinnas, Pärnus, Rakveres, Tapal, 1979
Moskvas

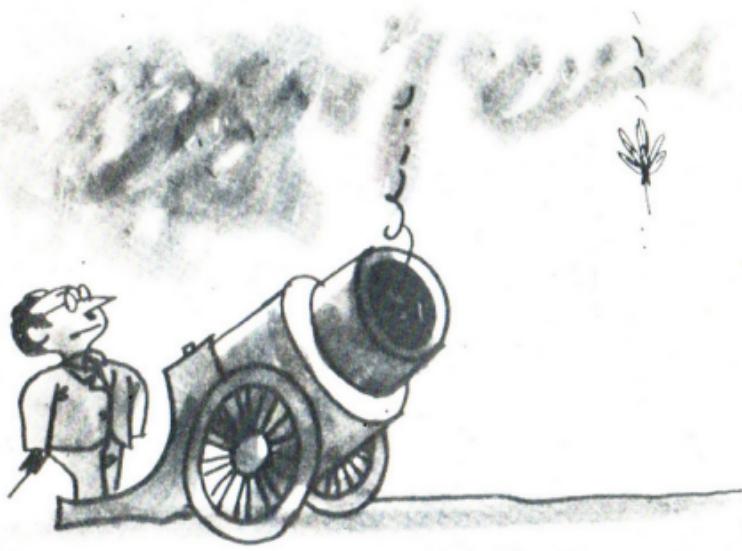
Auhindu: «Eesti parim karikatuur» 1965 ja 1966; Moskva rahvusvahelisel näitusel
«Satiir rahuvõtluses» diplom 1969, NSVL Rahufondi hõbemedal 1973

Karikatuurikogumikud «Lubate sisse astuda?» (1964) ja «Taevane turist» (1966)

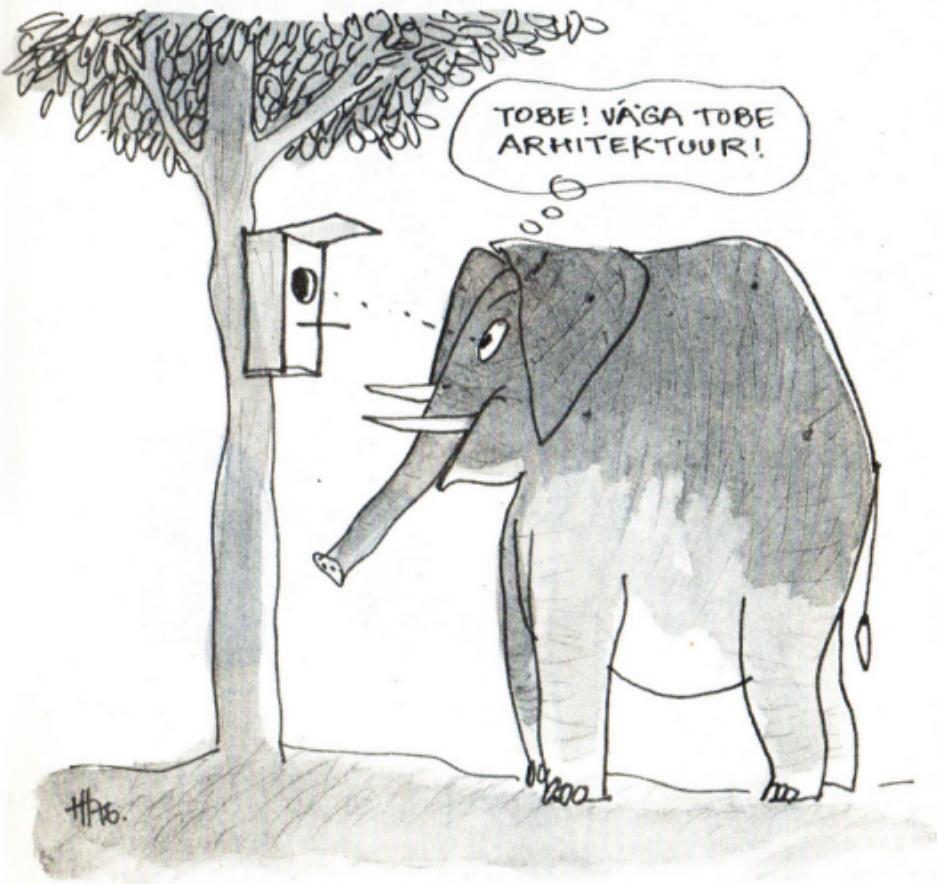

EDGAR VALTER

Sündinud 1929

Esimene karikatuur ilmus 1944

Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Gabrovos, Skopjes, Lääne-Berliinis, Marosticas jm. Personaalnäitused on olnud korduvalt Tallinnas, Tartus, 1979 Moskvas

Karikatuurikogumikud «Kaugel naljast» (1963), «Karikatuure» (1965 Moskvas), «Pildiraamat koolijärikutele» (1970), «Jahikoera memuaarid» (1974), «84 lk.» (1976) ja «Veeakandja» (1981)

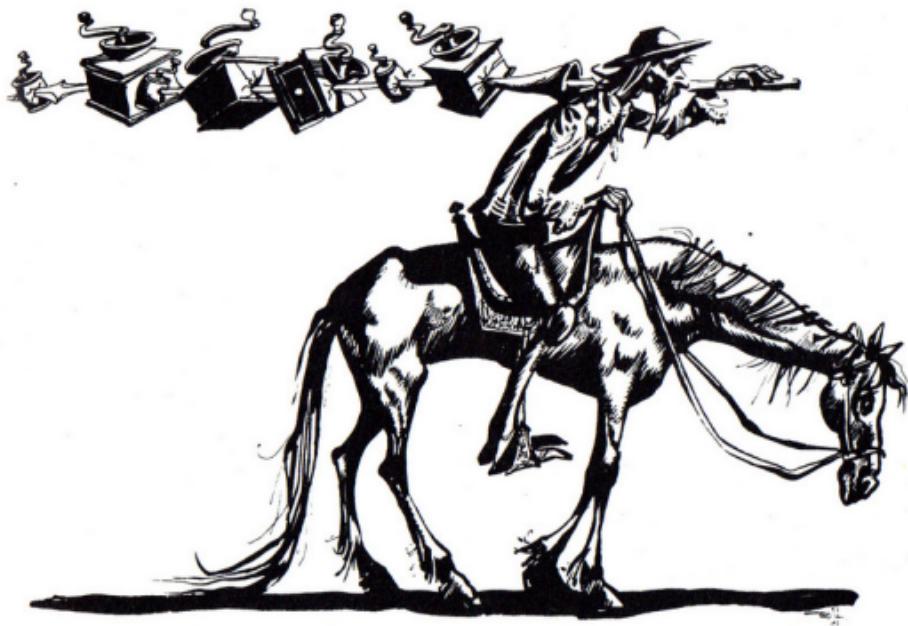

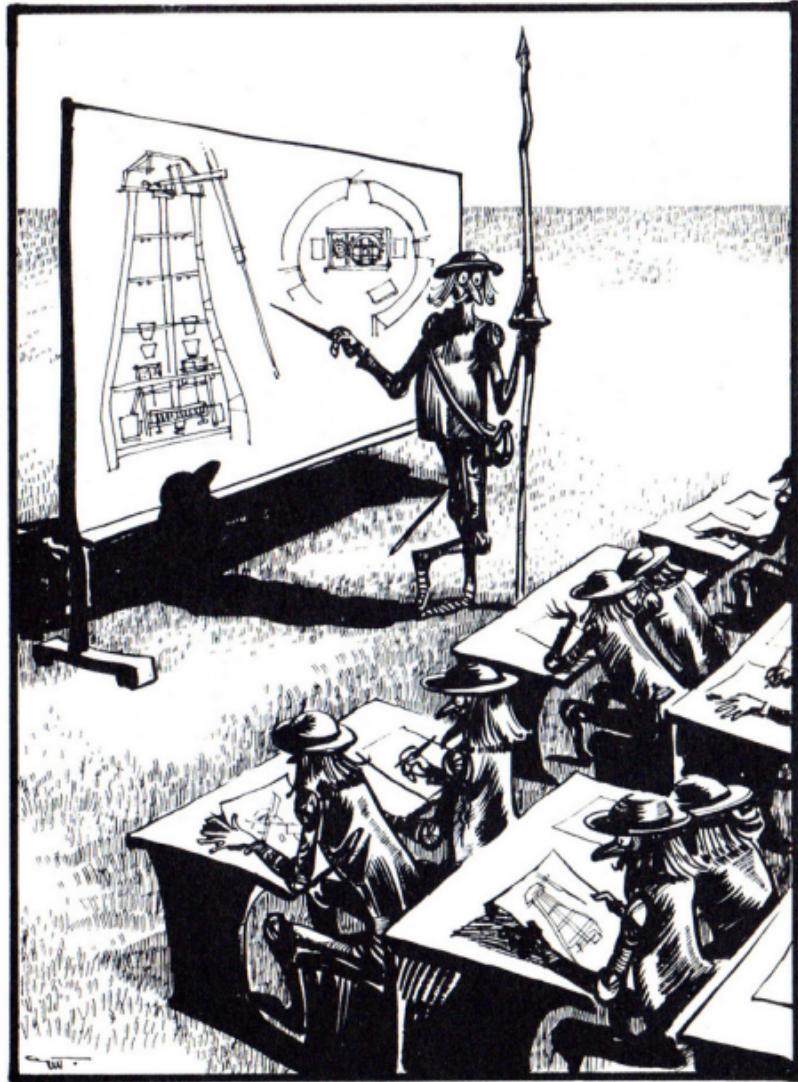

KEEGI AJAB UDU...

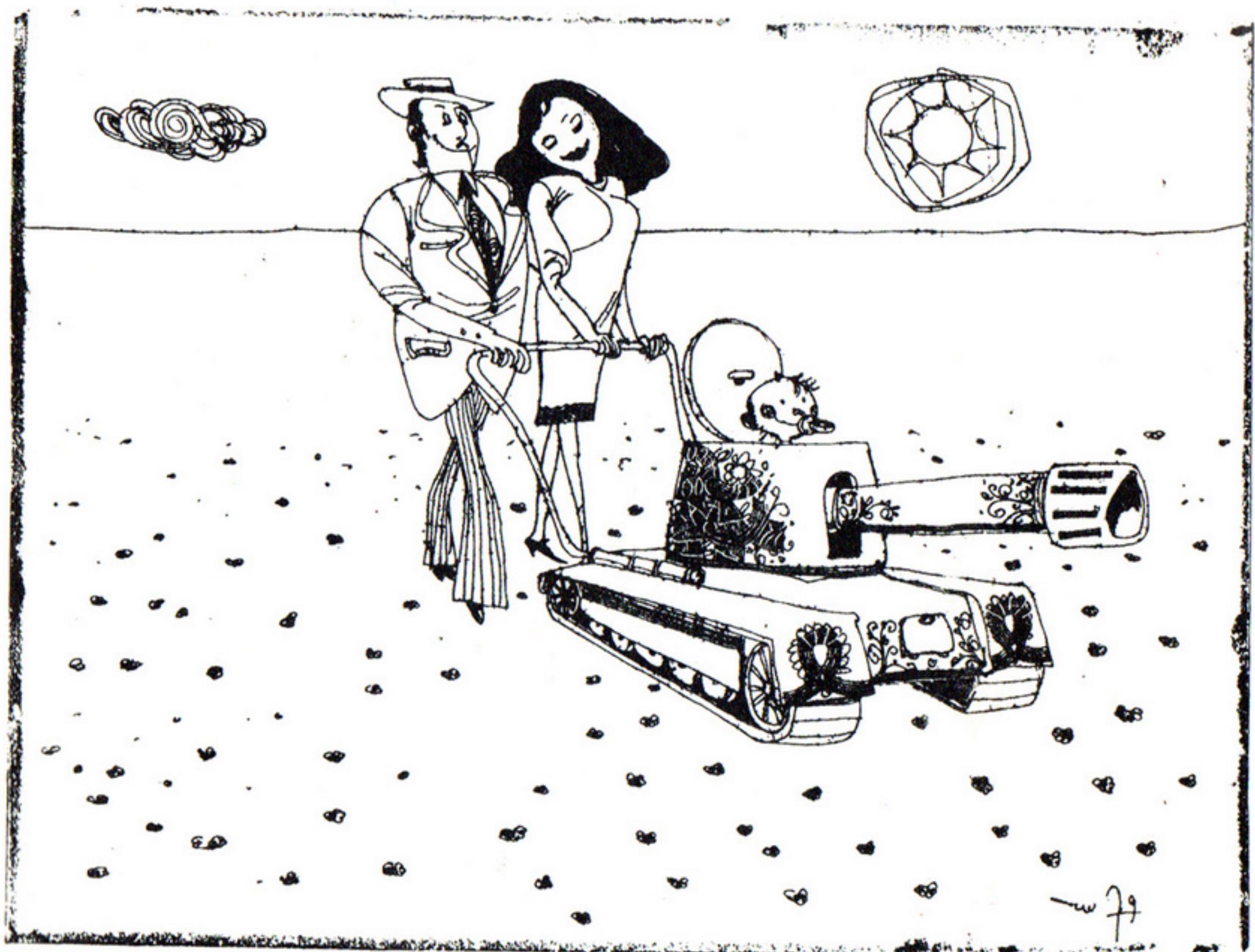

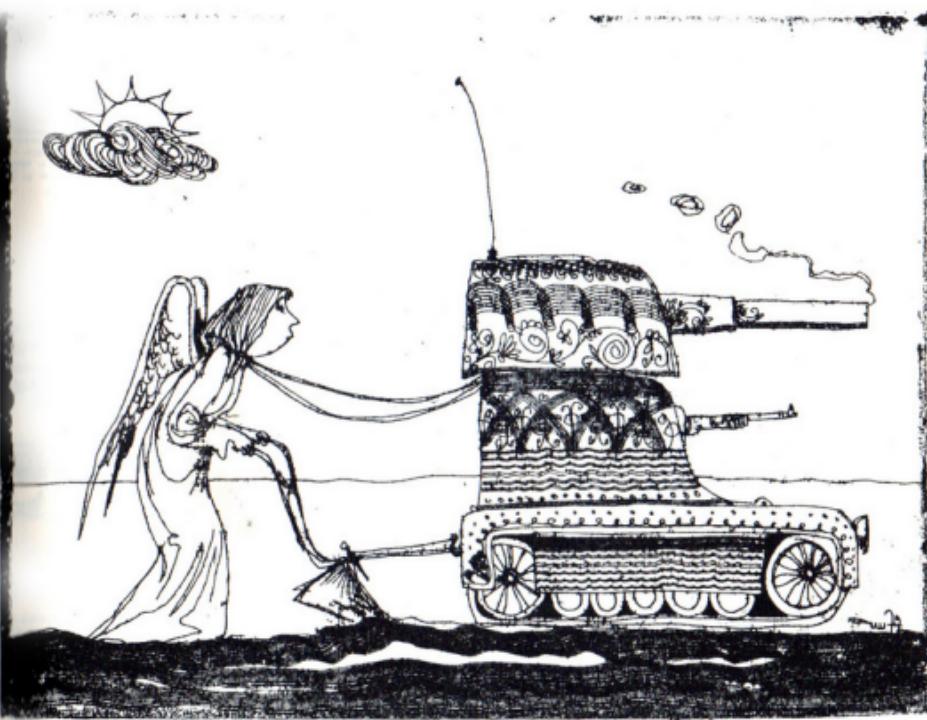

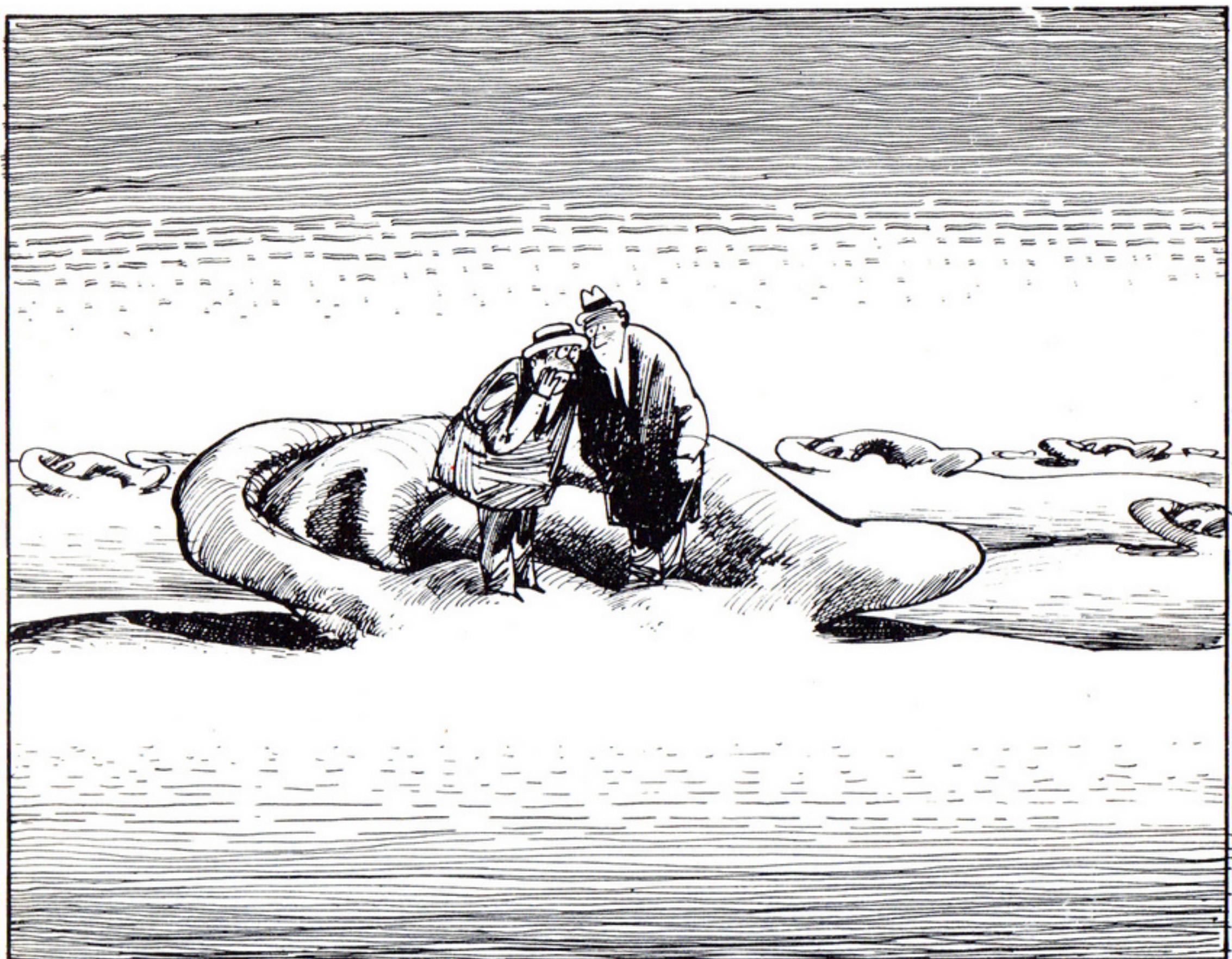

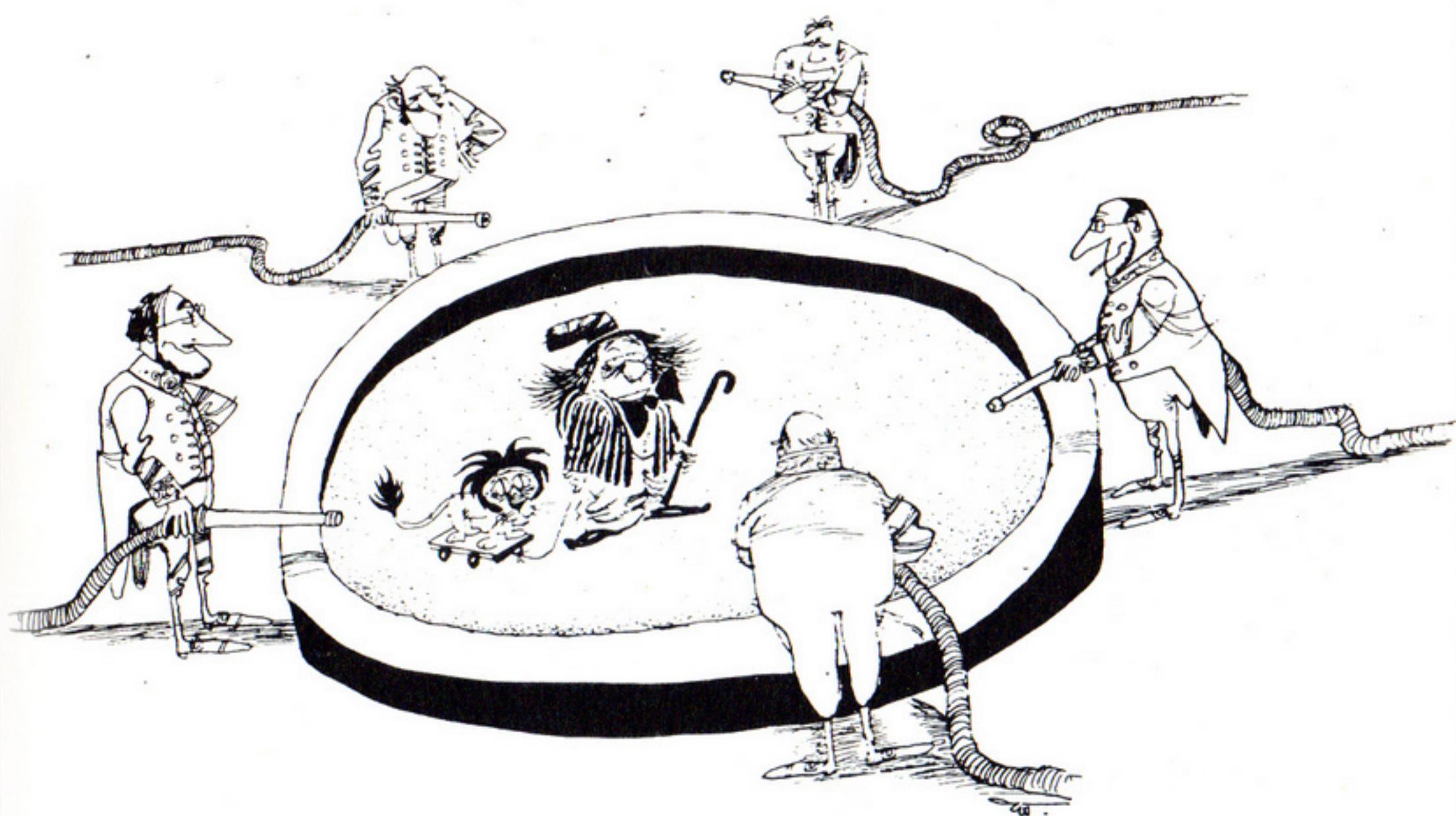

OLIMAR KALLAS

Sündinud 1929

Esimene karikatuur ilmus 1954

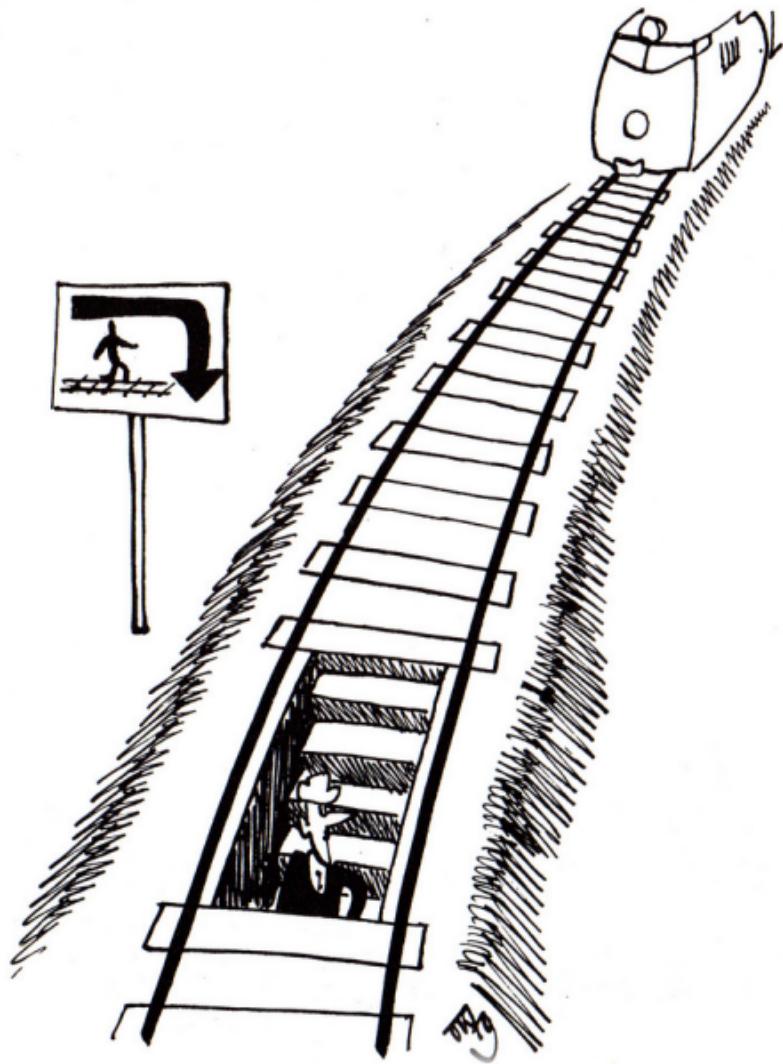
Iseõppija

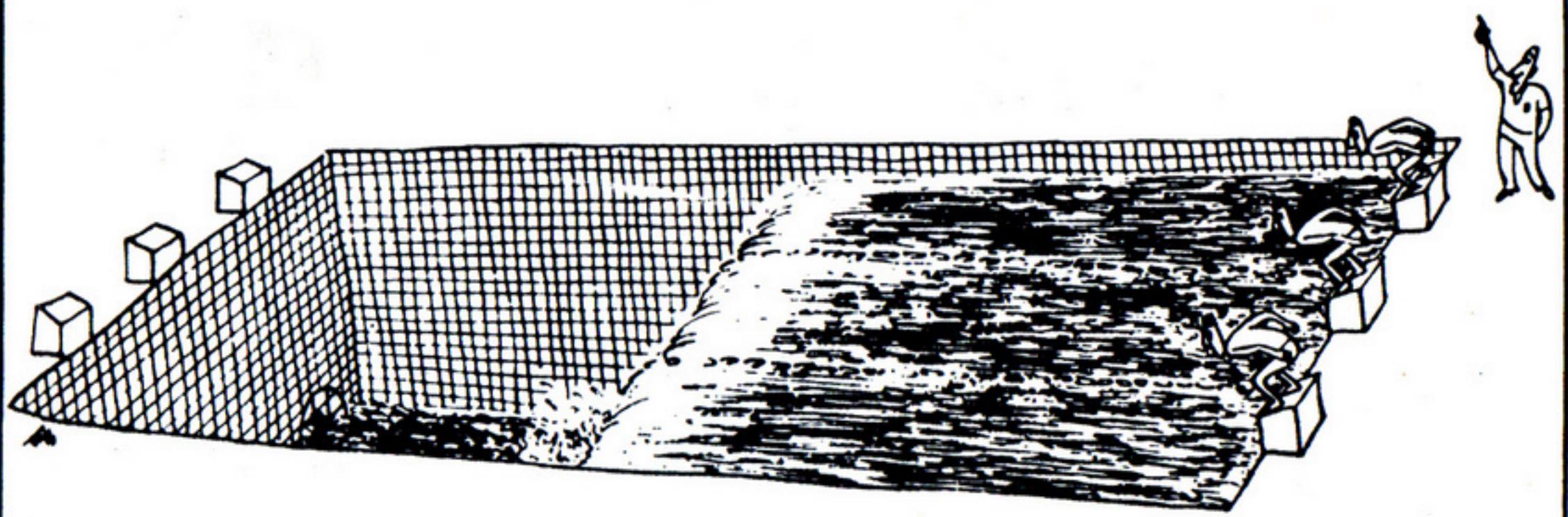
Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Bakuus, Jerevanis, Moskvas, Skopjes, Gabrovos jm.

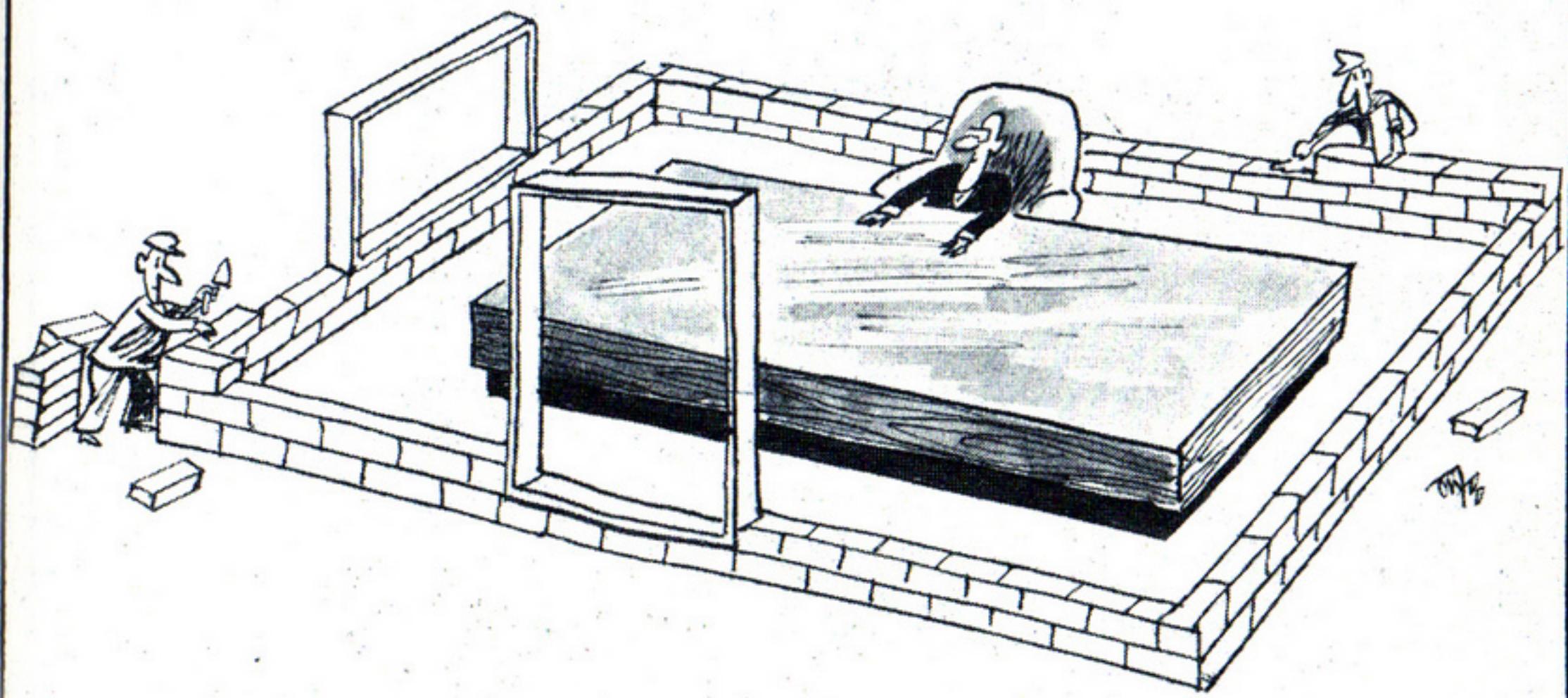
Auhindu: «Eesti parim karikatuur» 1964, vabariikliku karikatuurinäituse diplom 1962

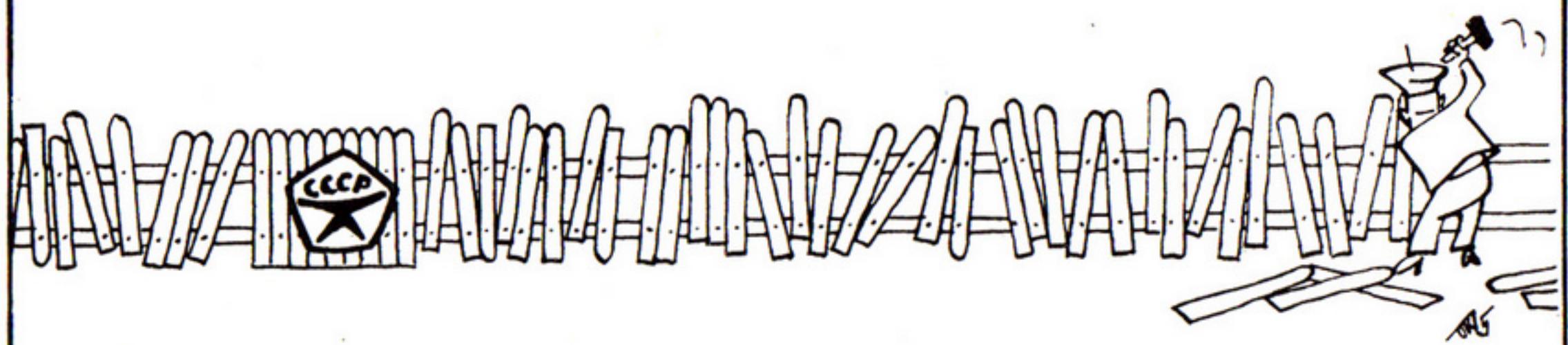
Karikatuurikogumikud «Tutvuse poolest» (1965) ja «Elu on sihuke» (1974)

ELLE TIKERPÄE

Sündinud 1935

Esimene karikatuur ilmus 1967

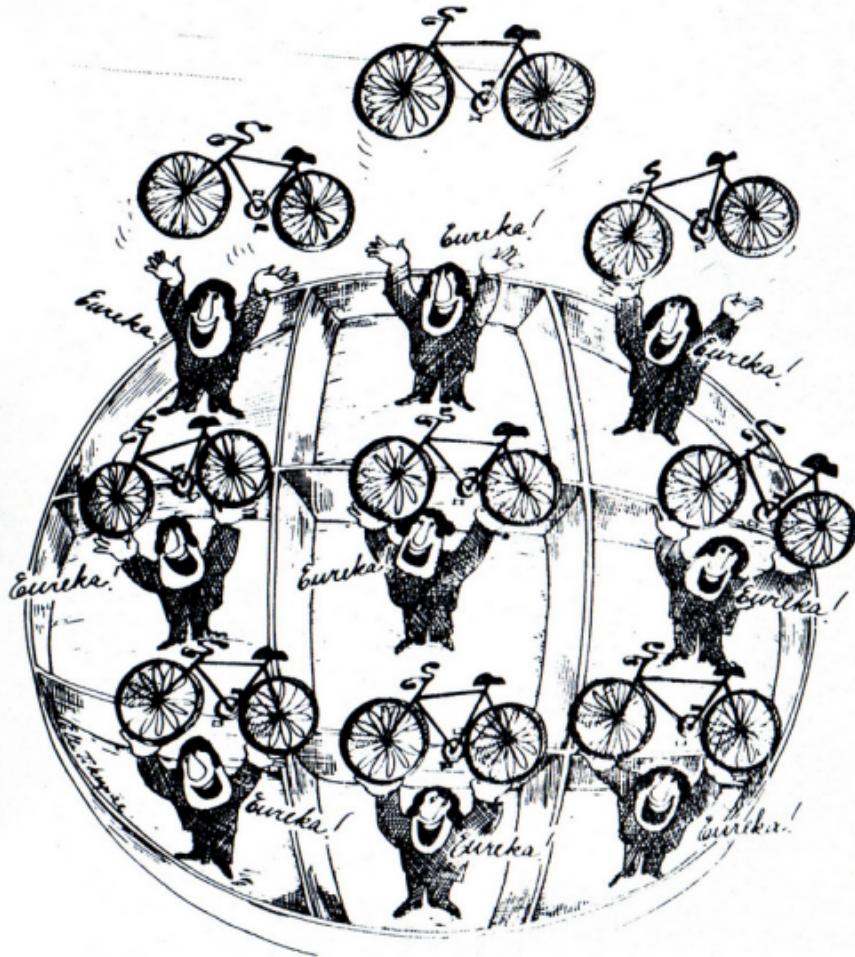
Tallinna Õpetajate Instituudi lõpetas 1955

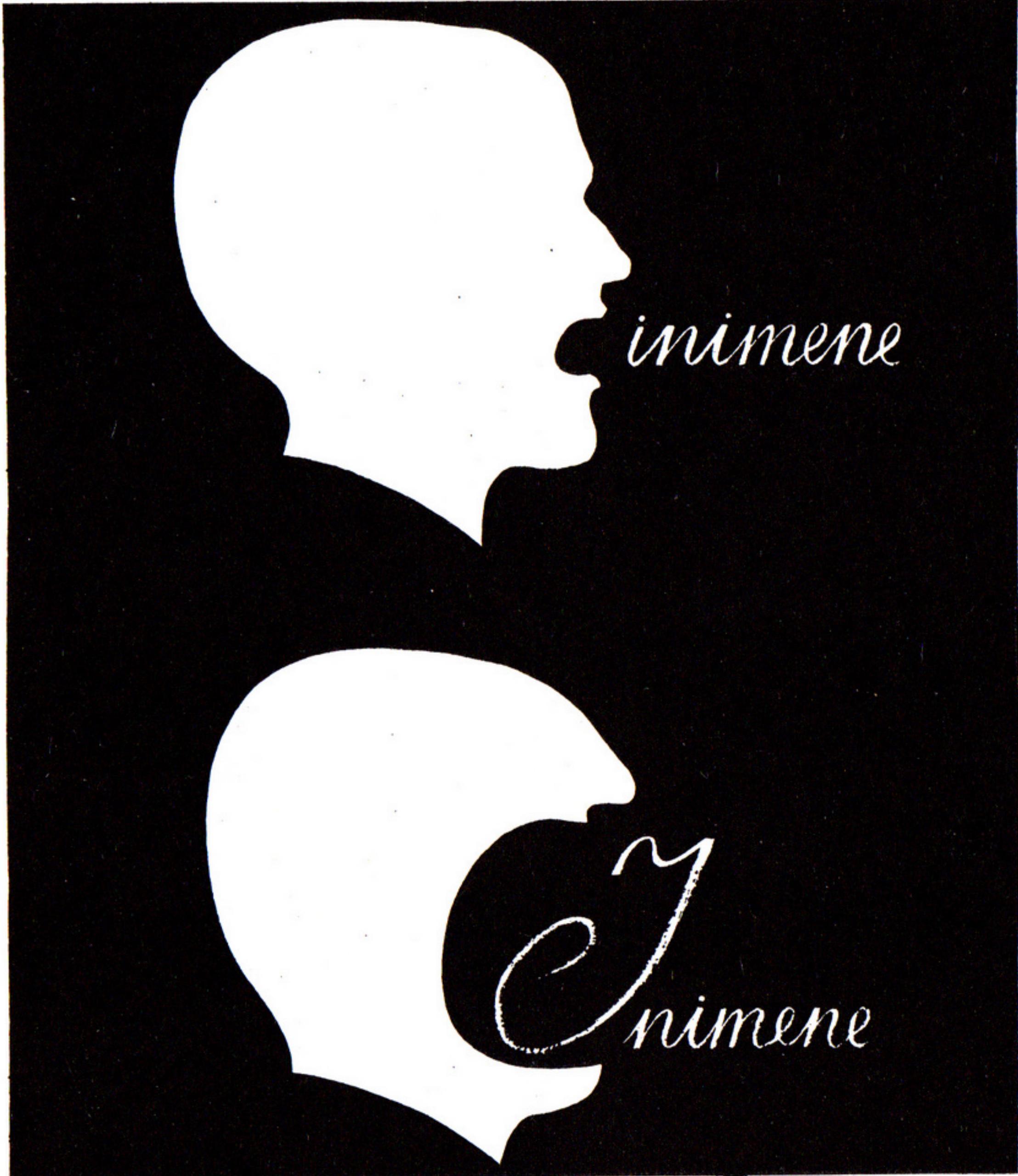
Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Kiievis, Odessas, Skopjes, Knokke-Heistis, Gabrovos, Marosticas, Ateenas, Gdanskis. Personaalnäitused on olnud korduvalt Tallinnas

Auhindu: vabariiklikul näitusel Tallinnas, žürii eriauhind 1977; rahvusvahelisel näitusel Skopjes II auhind 1978

Karikatuurikogumik «Päevakoerakutsikad» (1980)

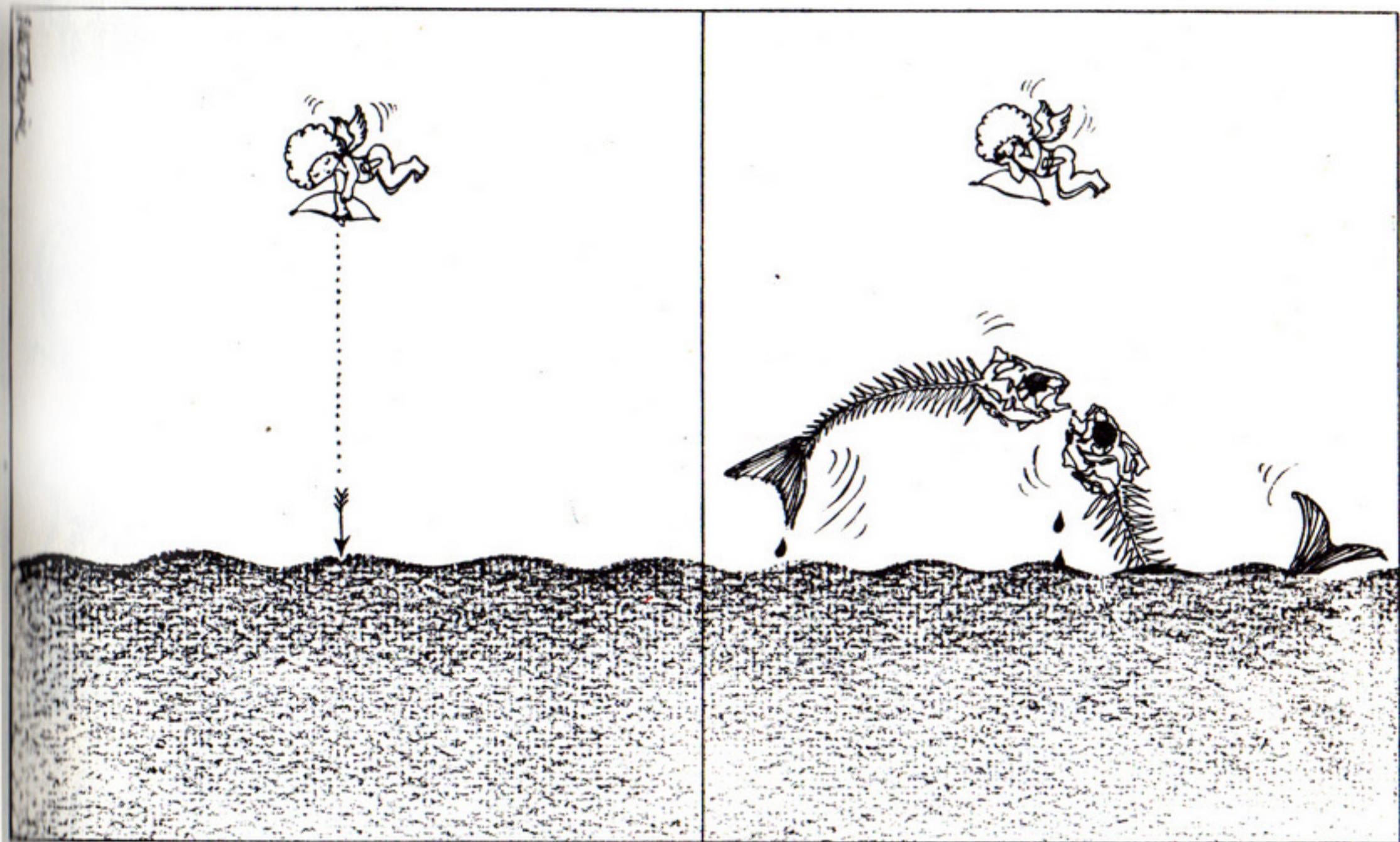

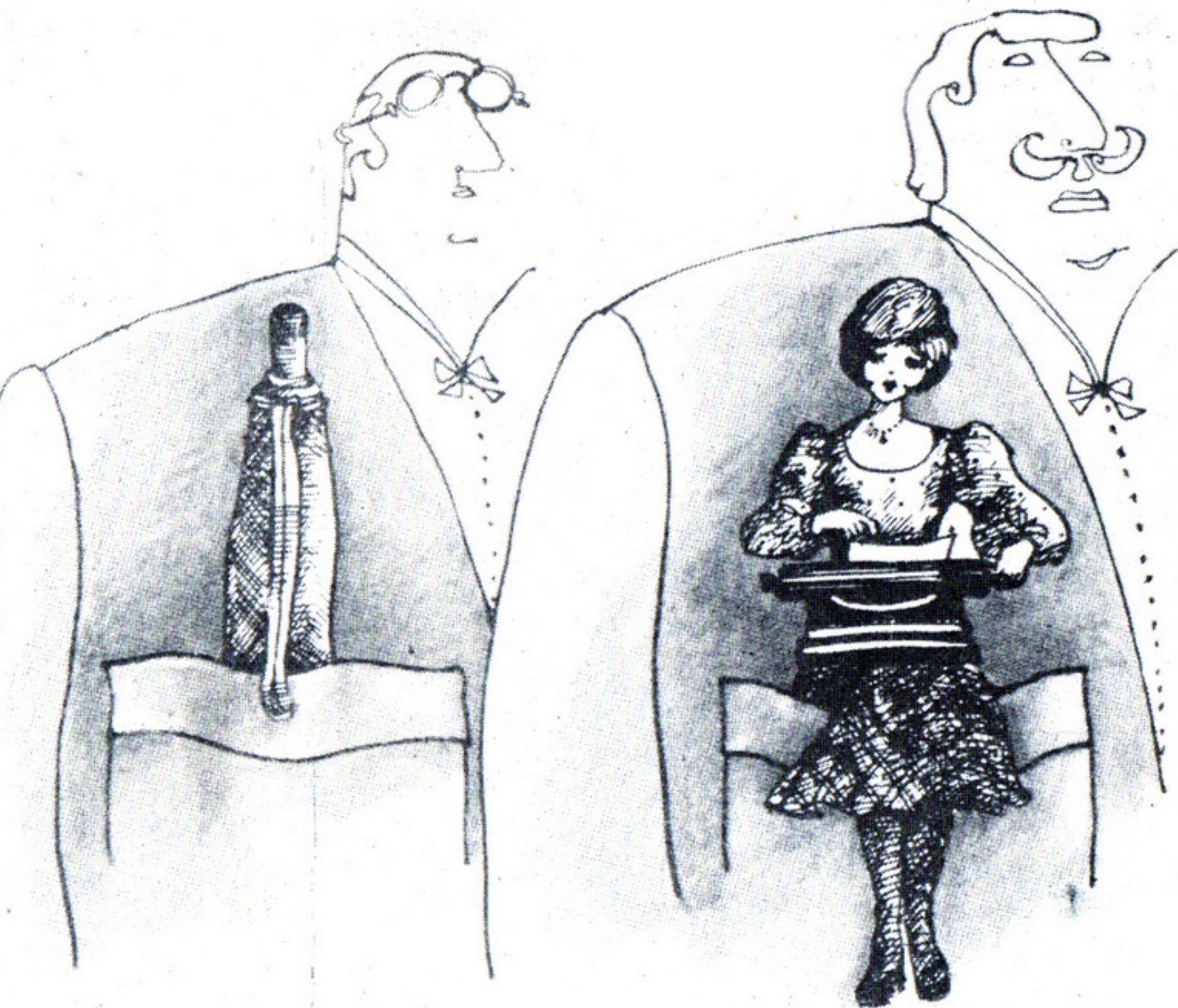

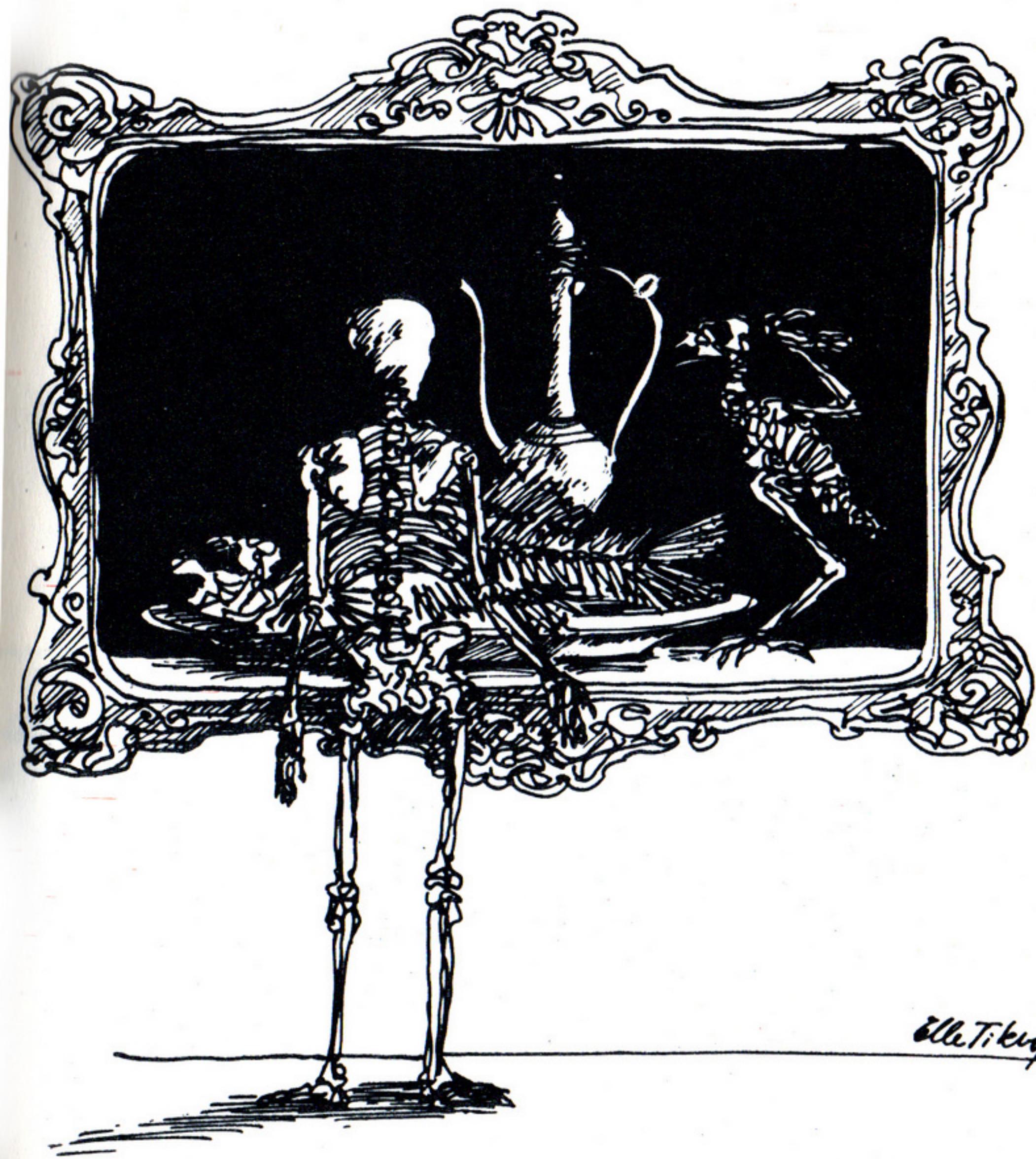
inimene

*et
nimene*

Ellie K. Rydell

elle Tikiyäc

1 2 3 $3\frac{1}{2}$...

— Eustathie —

Eesti NSV teeneline kunstnik

HEINRICH VALK

Sündinud 1936

Esimene karikatuur ilmus 1954

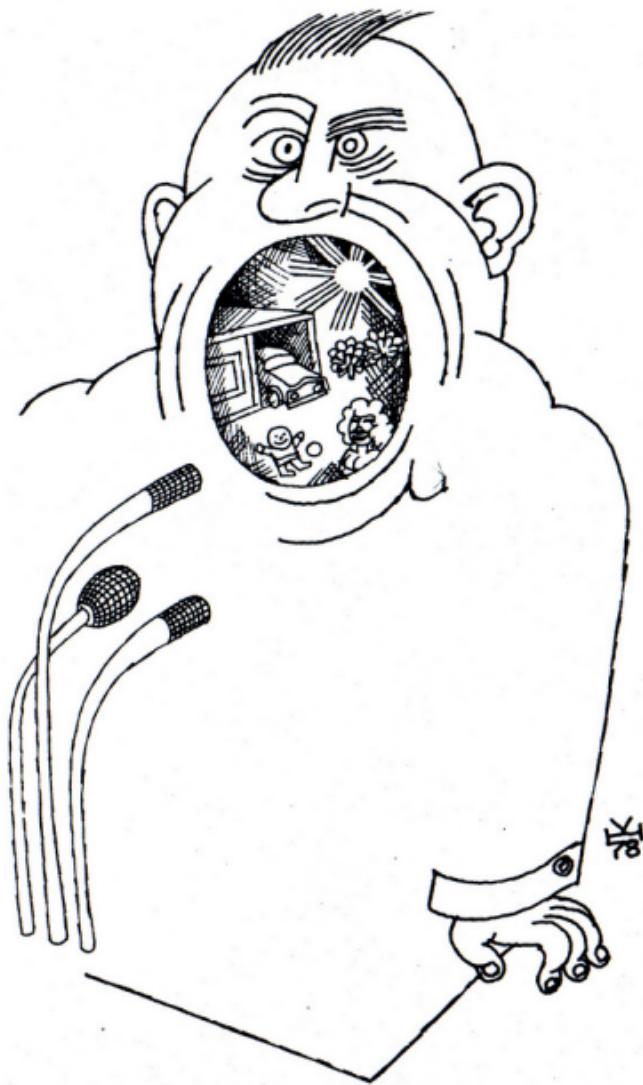
Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi lõpetas 1961

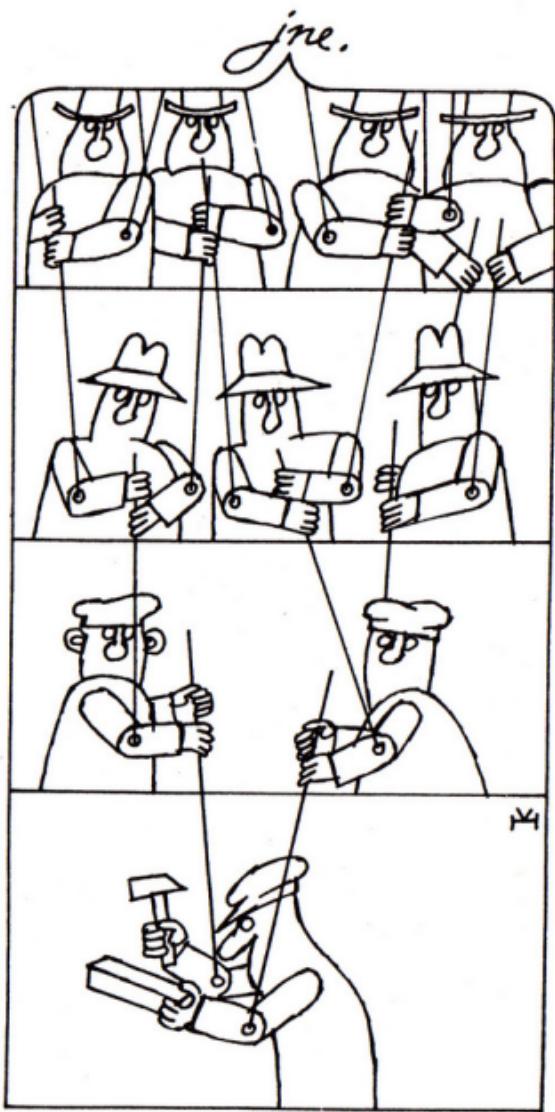
Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Gabrovos, Skopjes, Ljubljanas, Lääne-Berliinis, Knokke-Heistis, Marosticas, Istanbulis jm. Personaalnäitus Tallinnas 1976

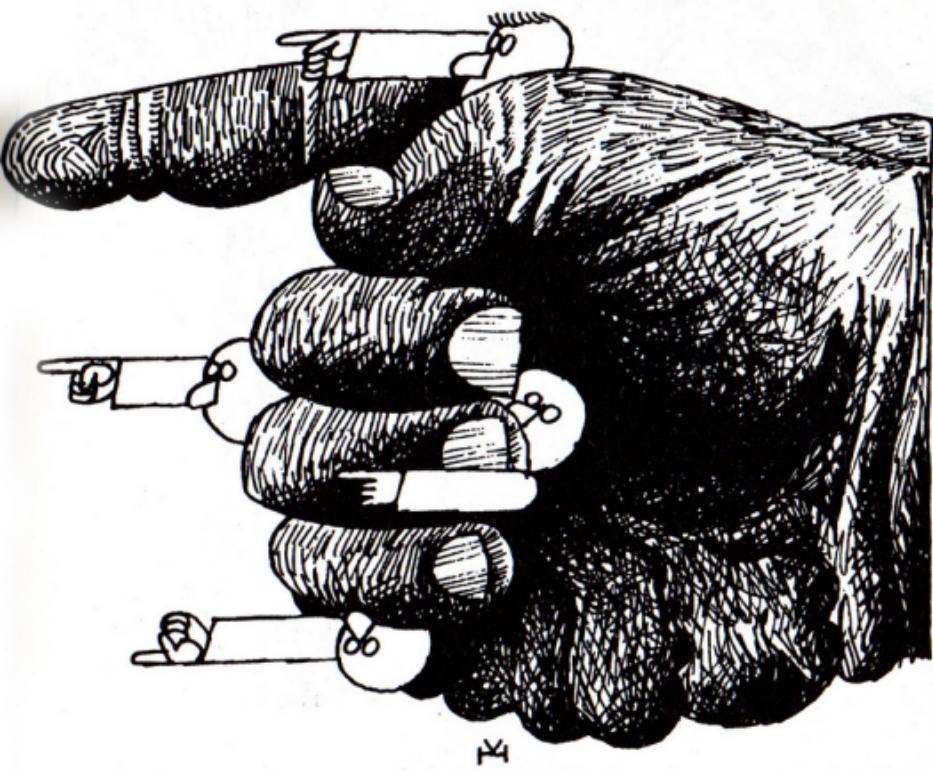
Auhind: näitusel «Balti karikatuur» Tallinnas I auhind 1976, Vilniuses diploma 1978

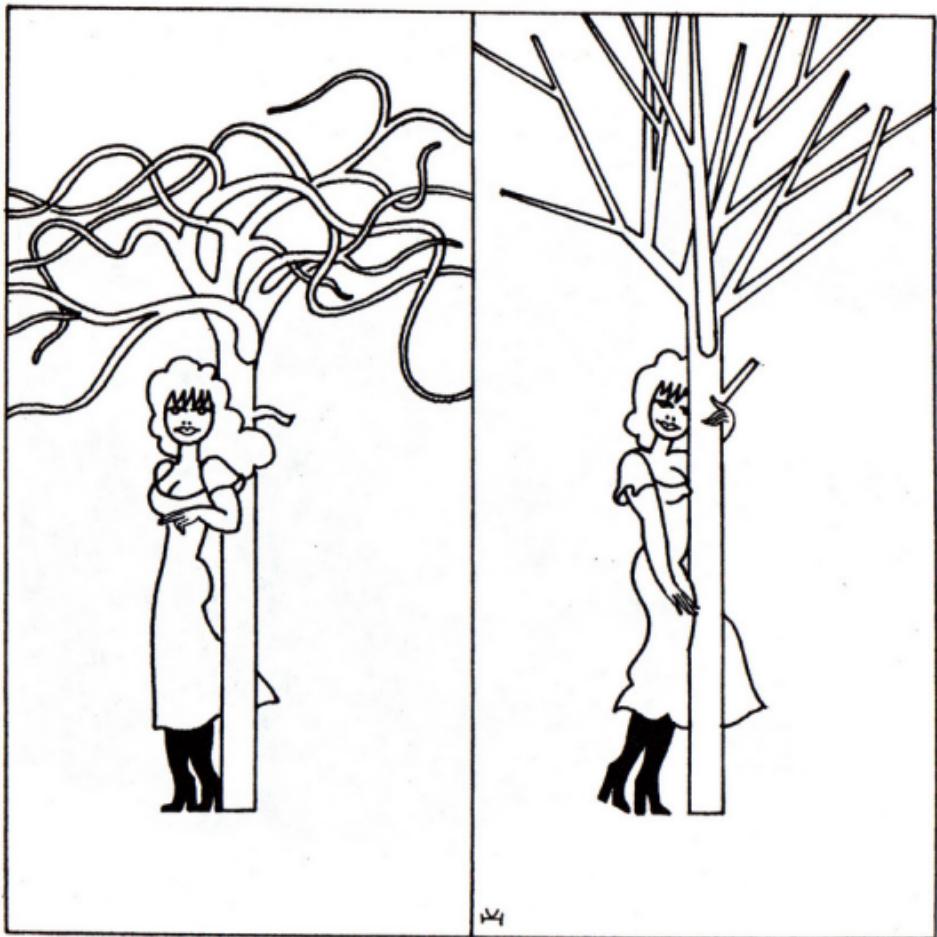
Karikatuurikogumikud «Ciao, Karli!» (1967) ja «Gbzöhl!» (1976)

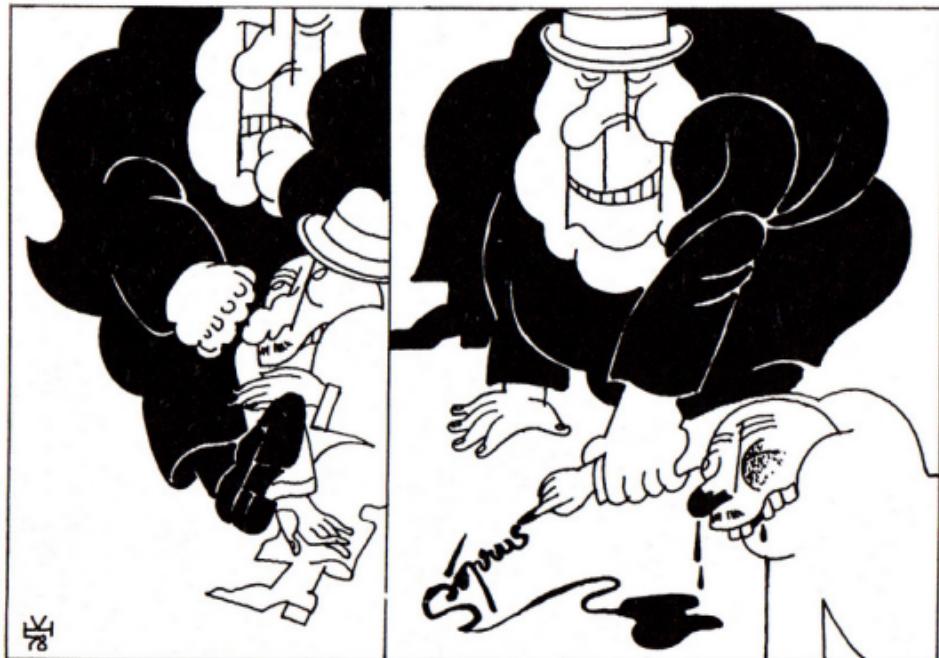

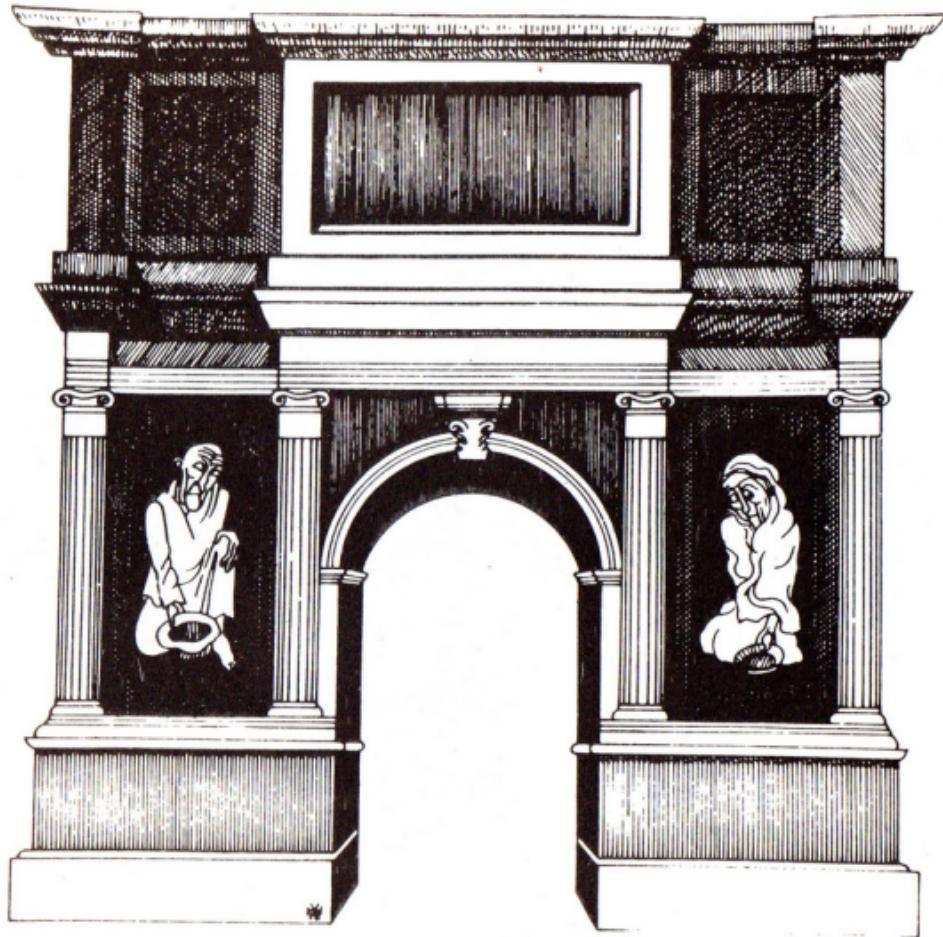

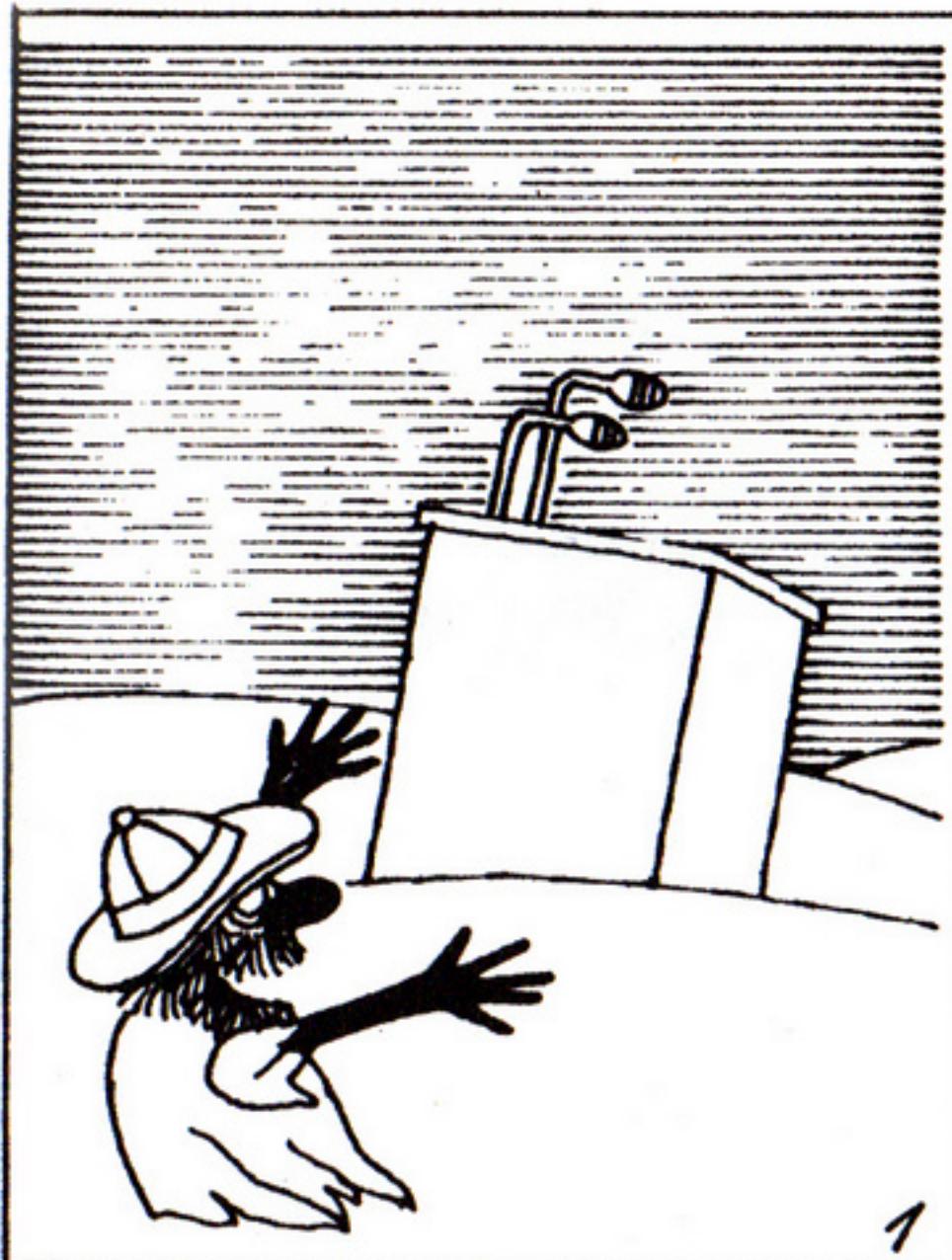

51

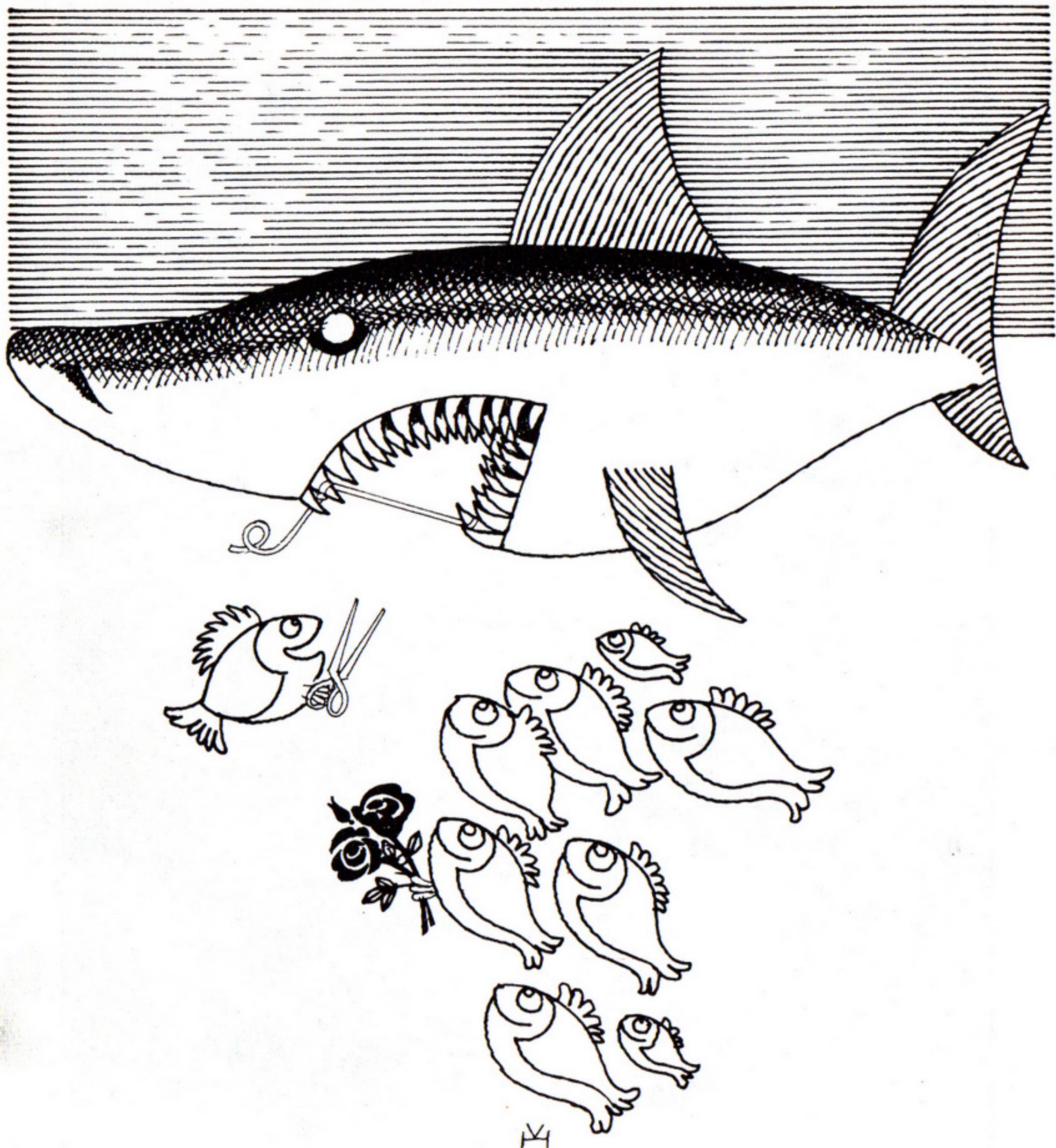
1 2

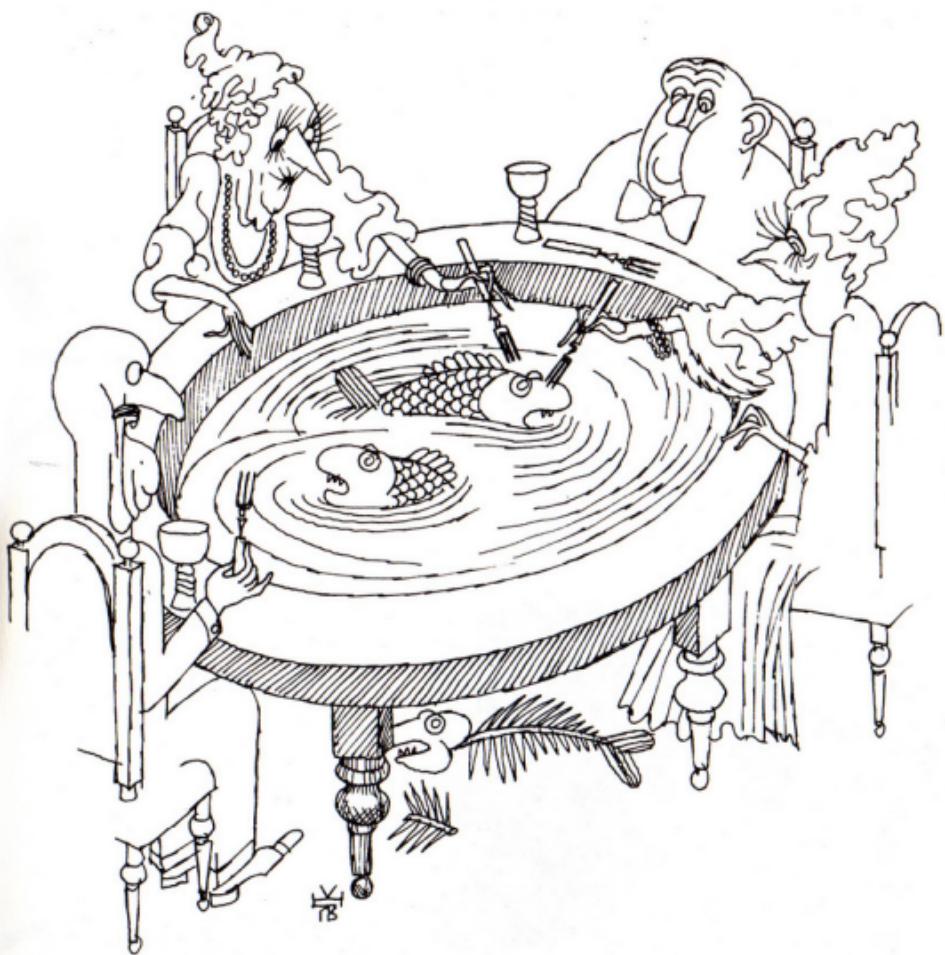

1

4

KURTI VOOL

Sündinud 1943

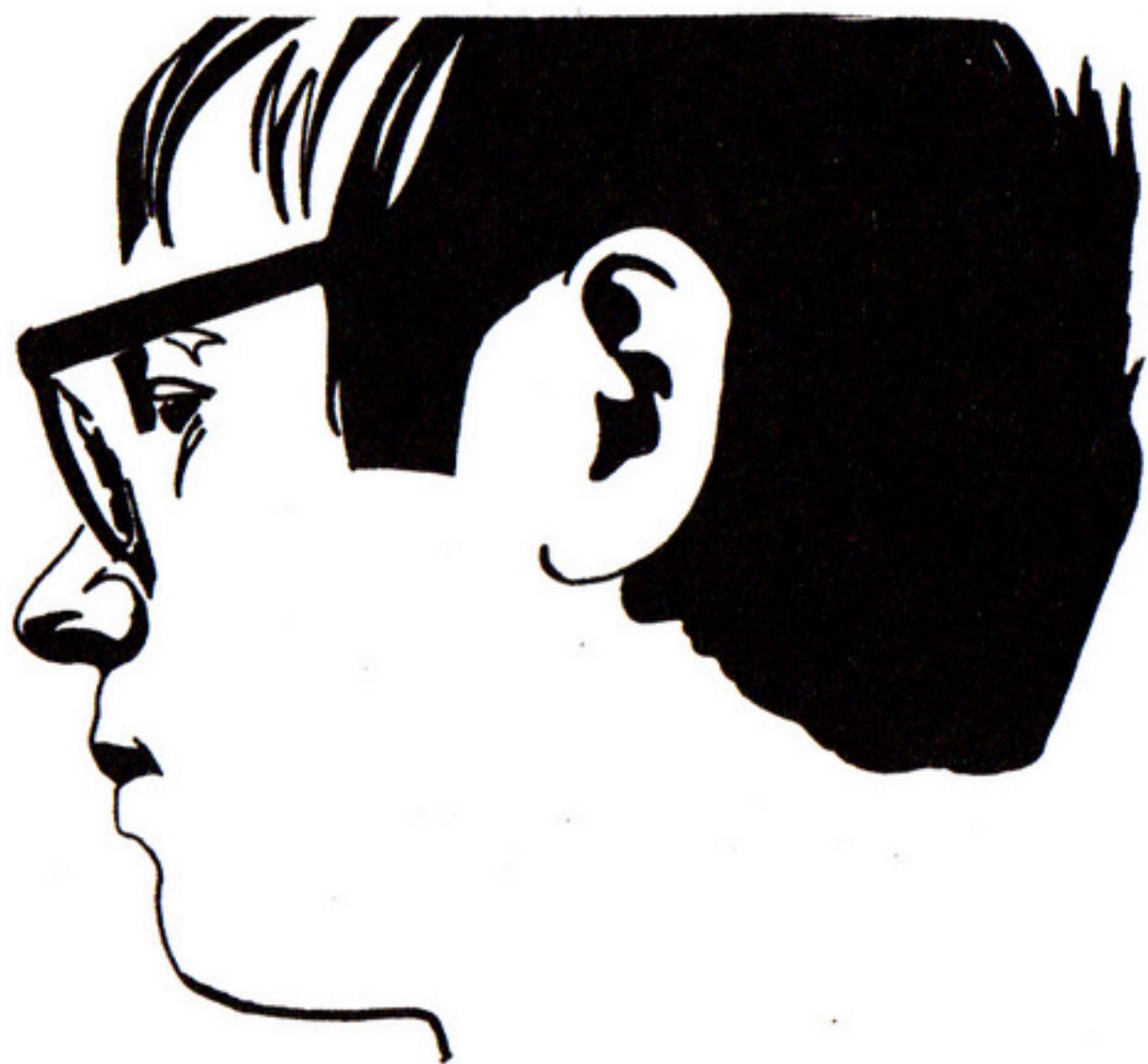
Esimene karikatuur ilmus 1963

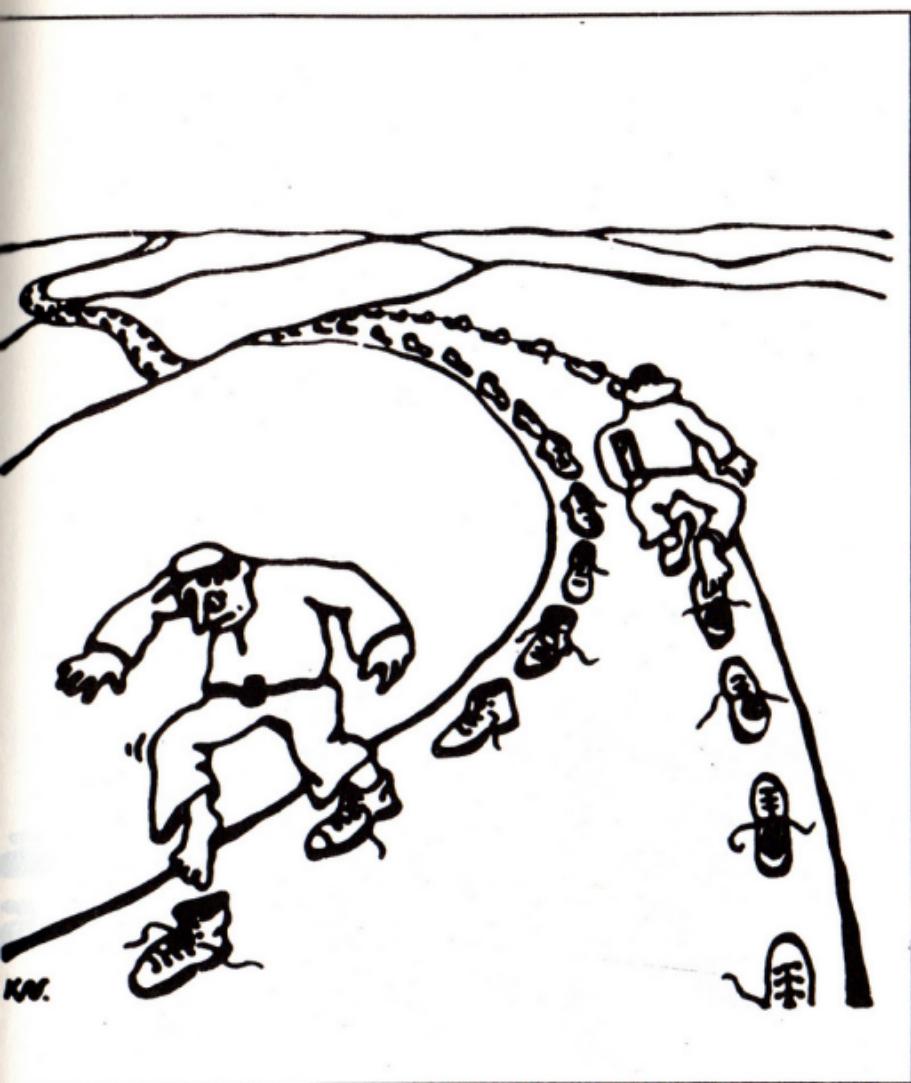
Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Odessas, Lvovis. Personaalnäitus:

Tallinnas 1978

Auhindu: vabariiklikest näitustest Tallinnas žürii eriauhinnad 1976 ja 1978

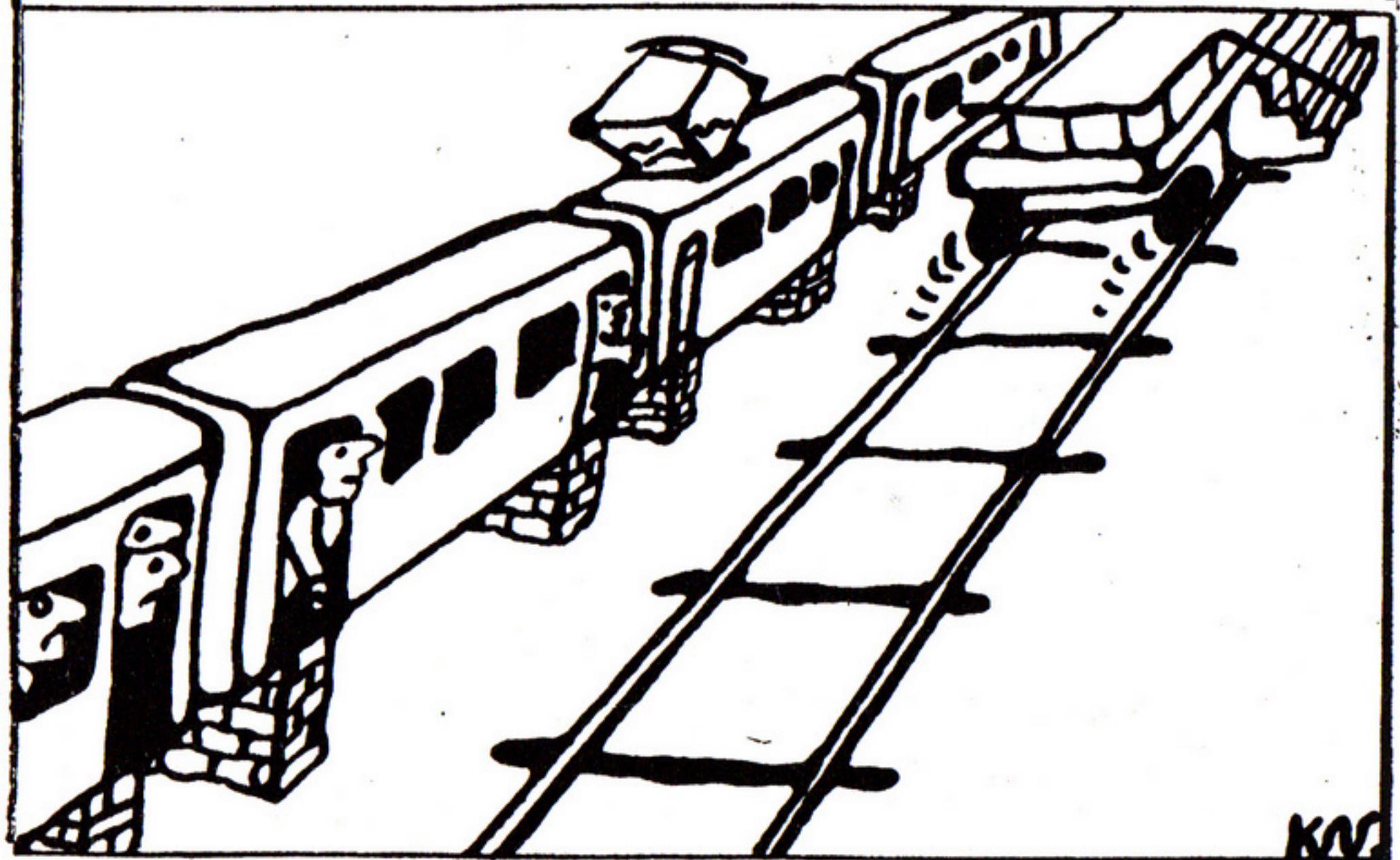

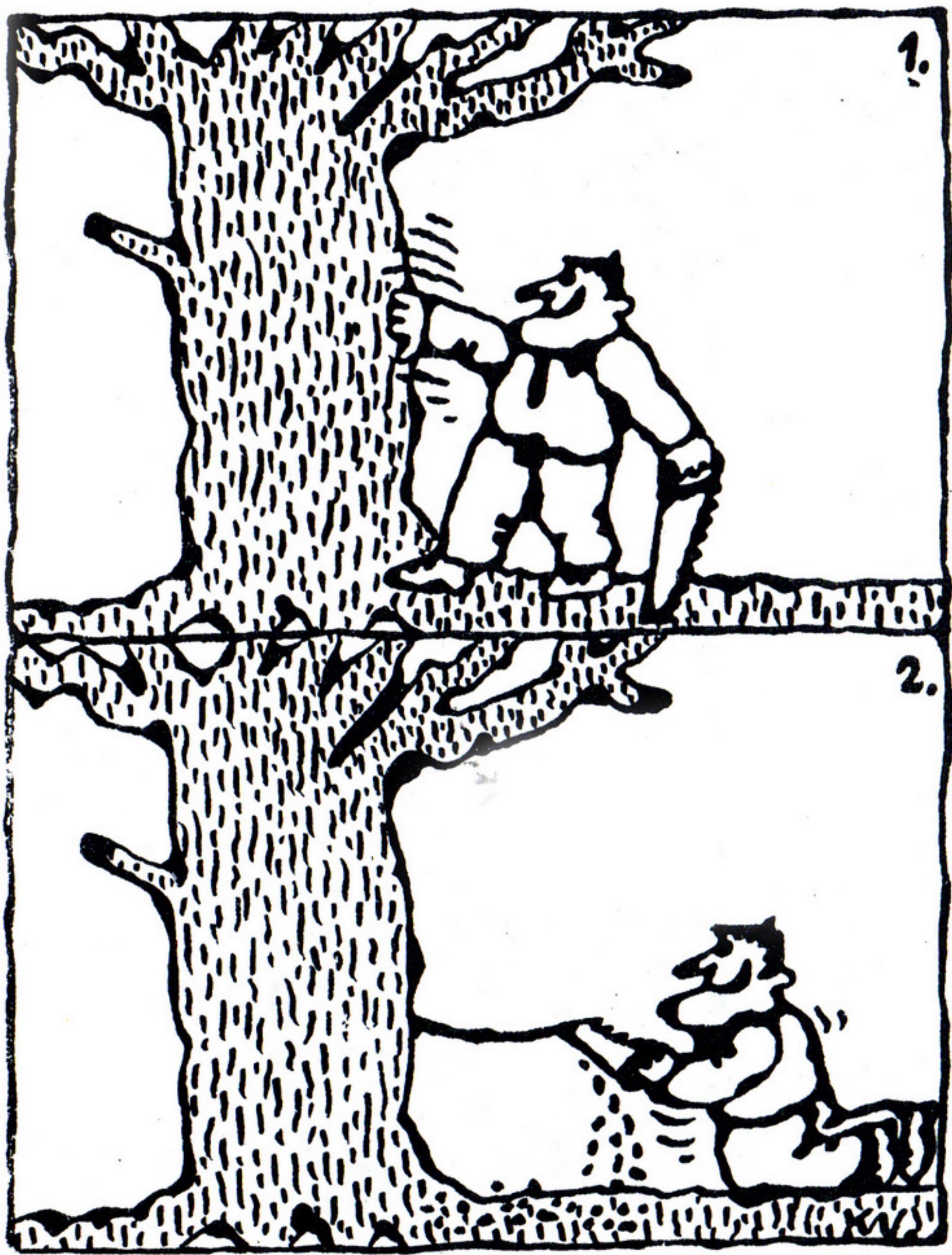

JÜRI KEREM

Sündinud 1943

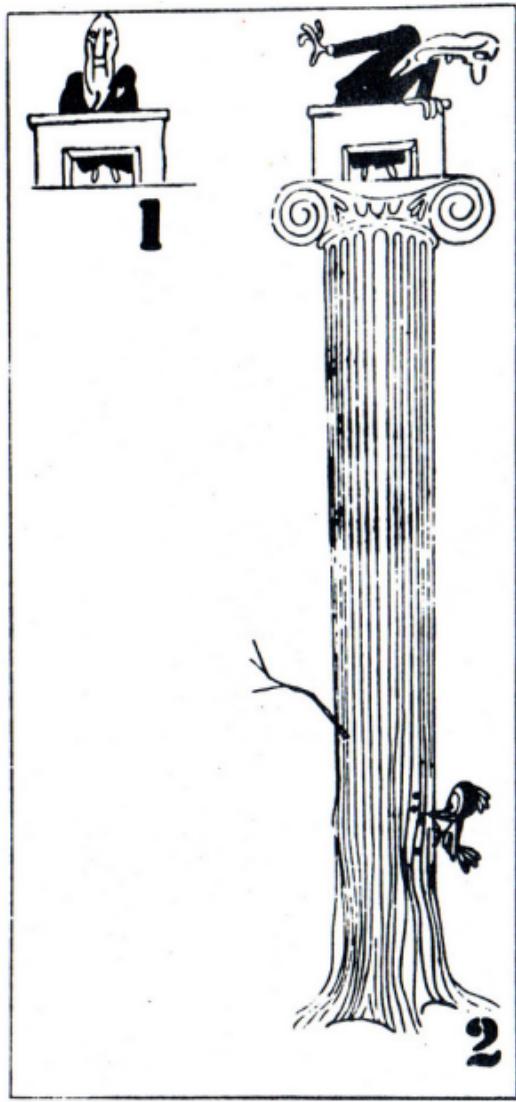
Esimene karikatuur ilmus 1966

Tallinna Pedagoogilise Instituudi lõpetas 1968

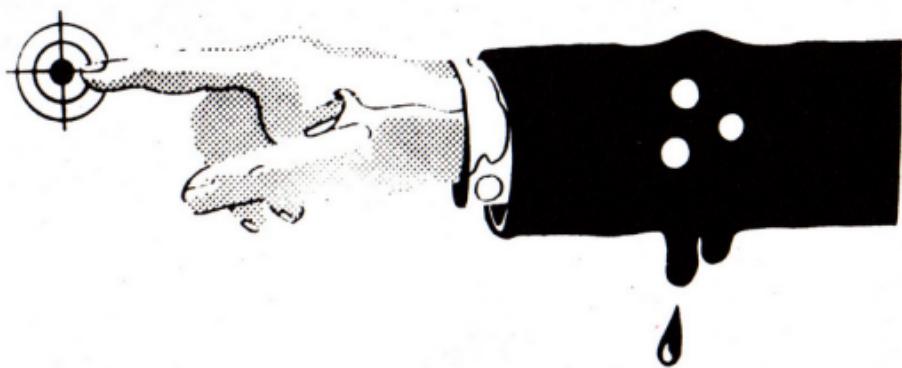
Esinenud näitustel Tallinnas, Vilniuses, Odessas, Marosticas, Istanbulis jm.

Auhindu: vabariiklikul näitusel Tallinnas žürii eriauhind 1976

ella 73

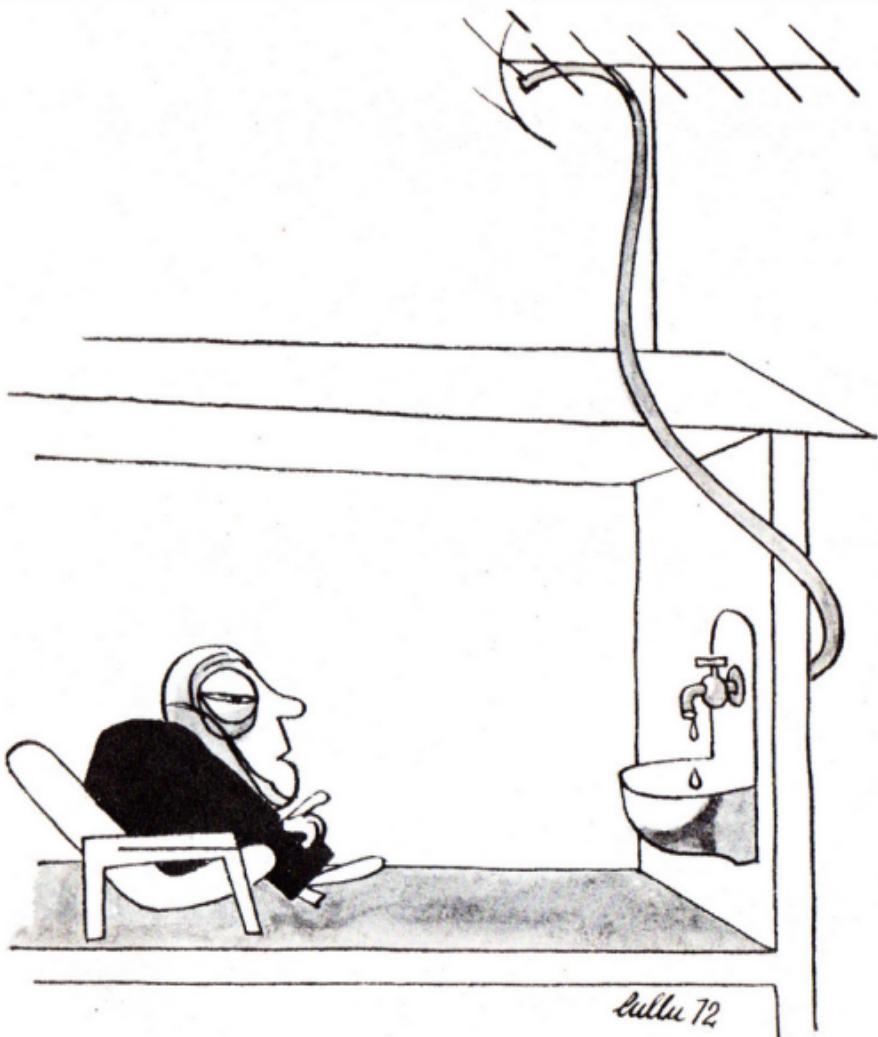
KUNI SEE ÜKSKI INIMENE
VEEL SAALIS ISTUB,
EI JULGE TA ROHKEM
MIDAGI TEHA...

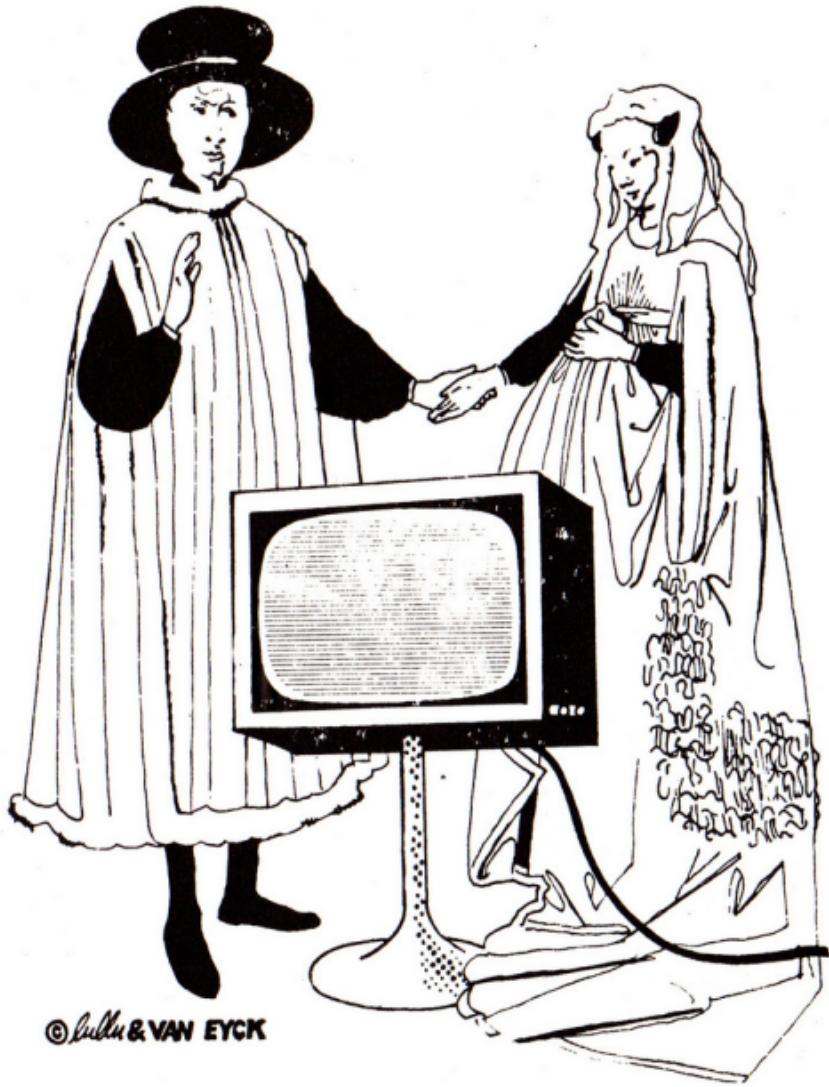

KES SEE
NII VÄGISI
FILMI
TRÜGIB?...

© Lulle 76

©BULLY & VAN EYCK

KAJA PÕDER

Sündinud 1943

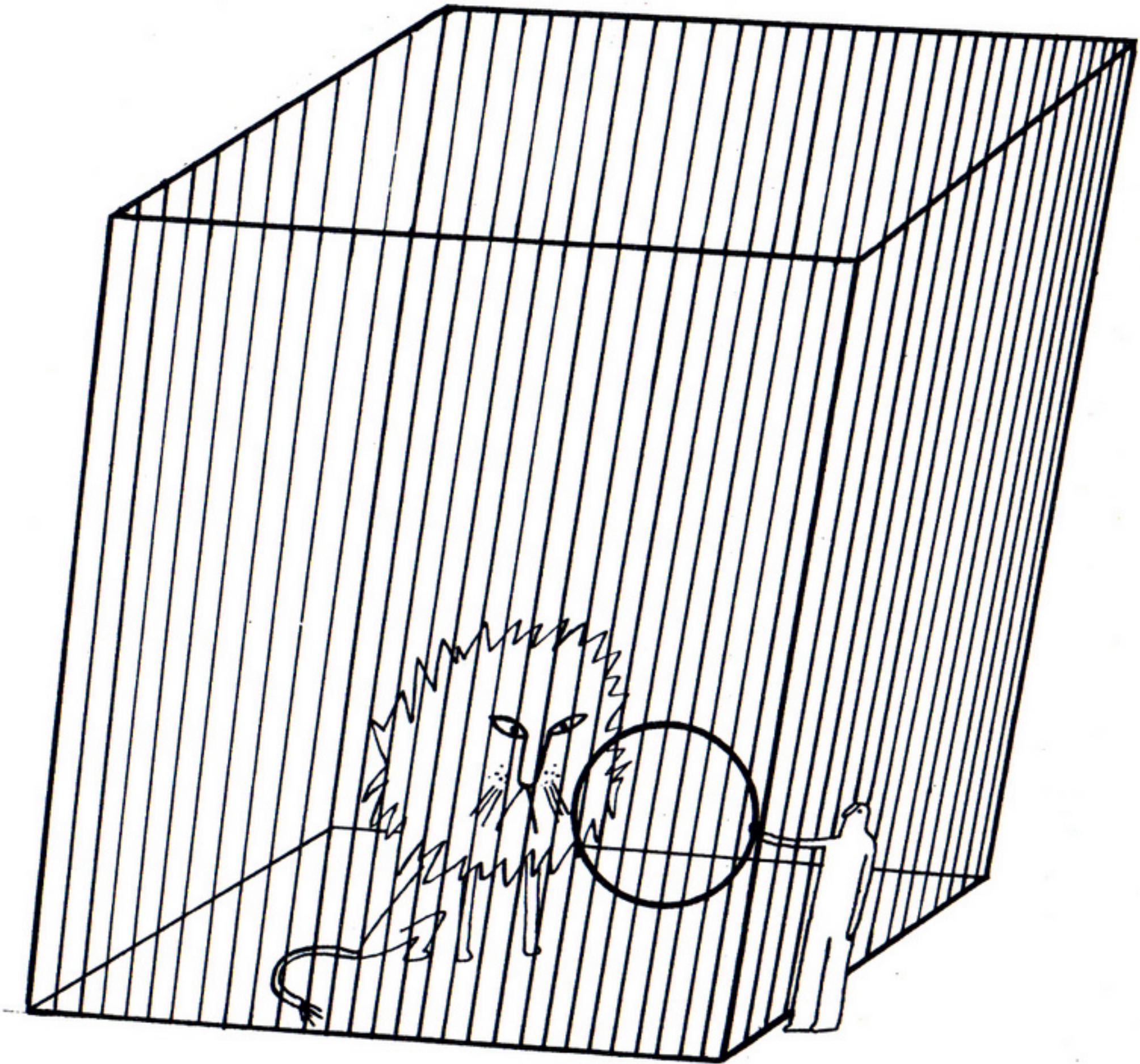
Esimene karikatuur ilmus 1972

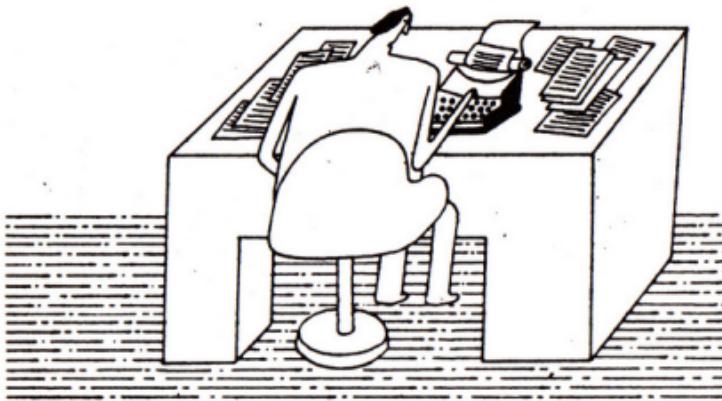
Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas, Vilniuses, Lvovis jm. Personaalnäitusel Tallinnas 1978 ja 1979

Auhindu: vabariiklikest näitustel Tallinnas žürii eriauhinnad 1976, 1977 ja 1978

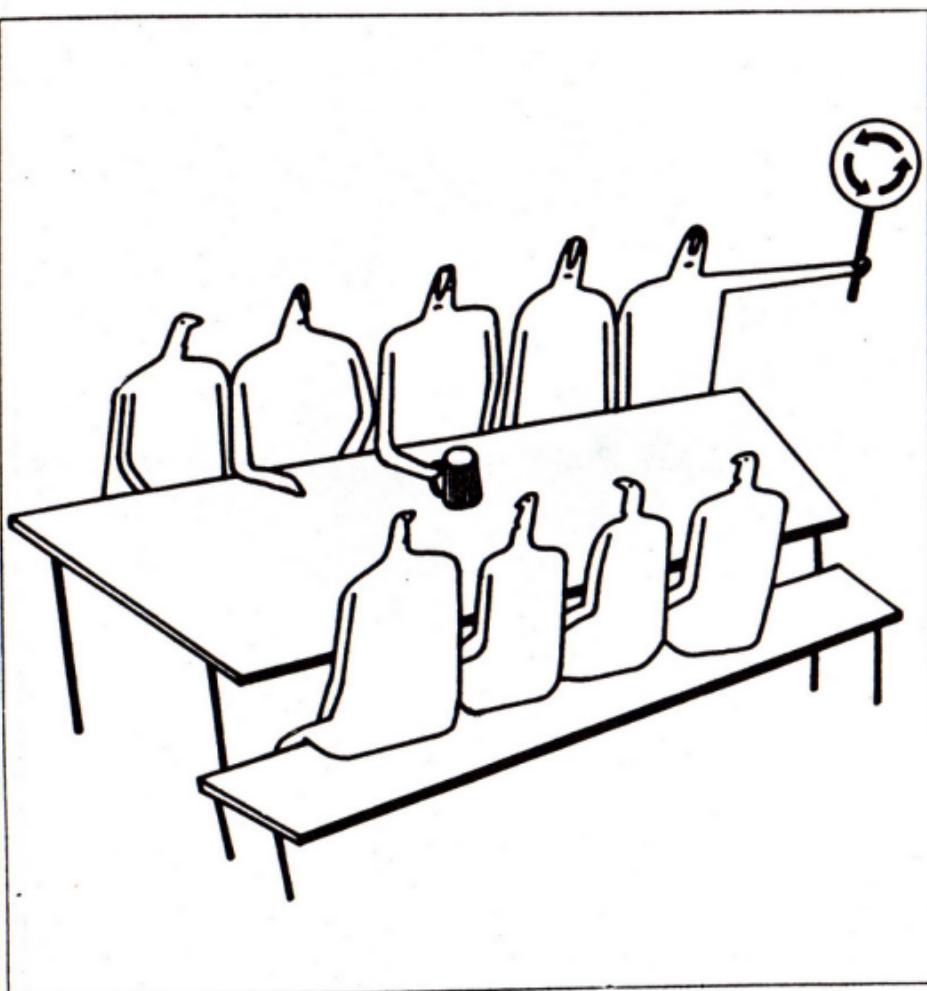

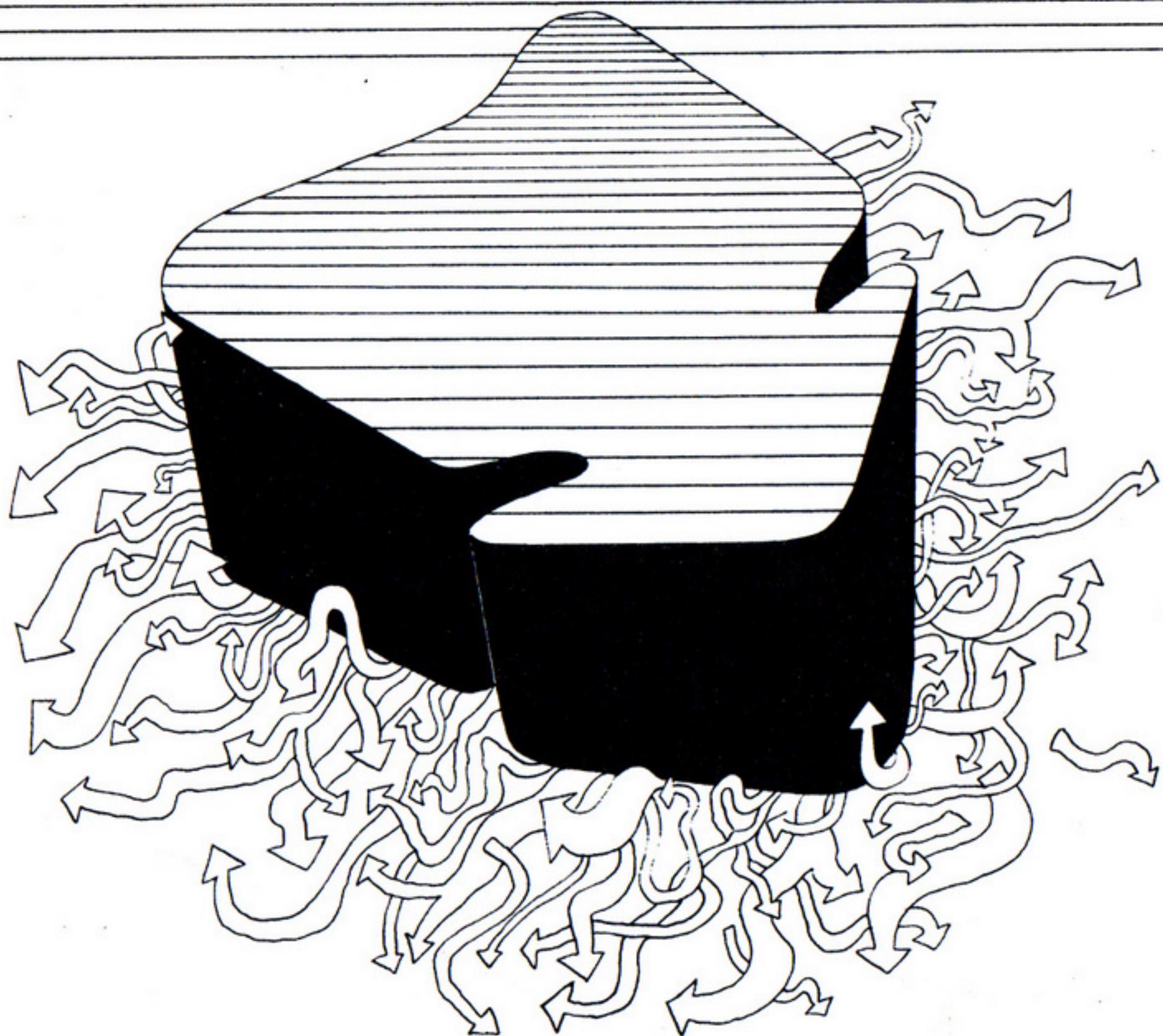

Kirjanike töölaualt . . .

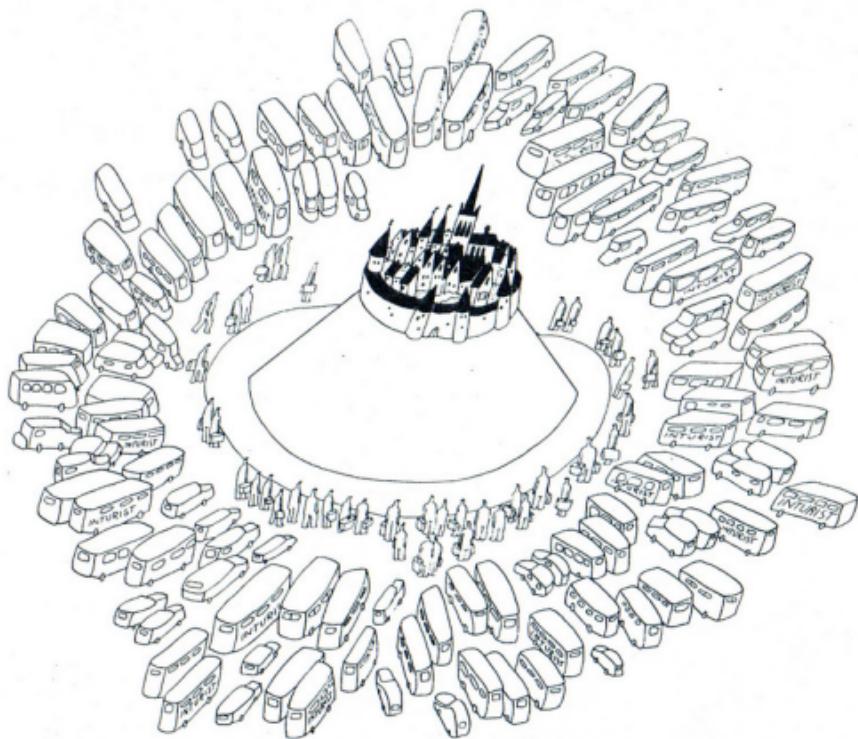

. . . meie toidulauale

Tallinn jälle piiramisrõngas!

REIN LAUKS

Sündinud 1945

Esimene karikatuur ilmus 1972

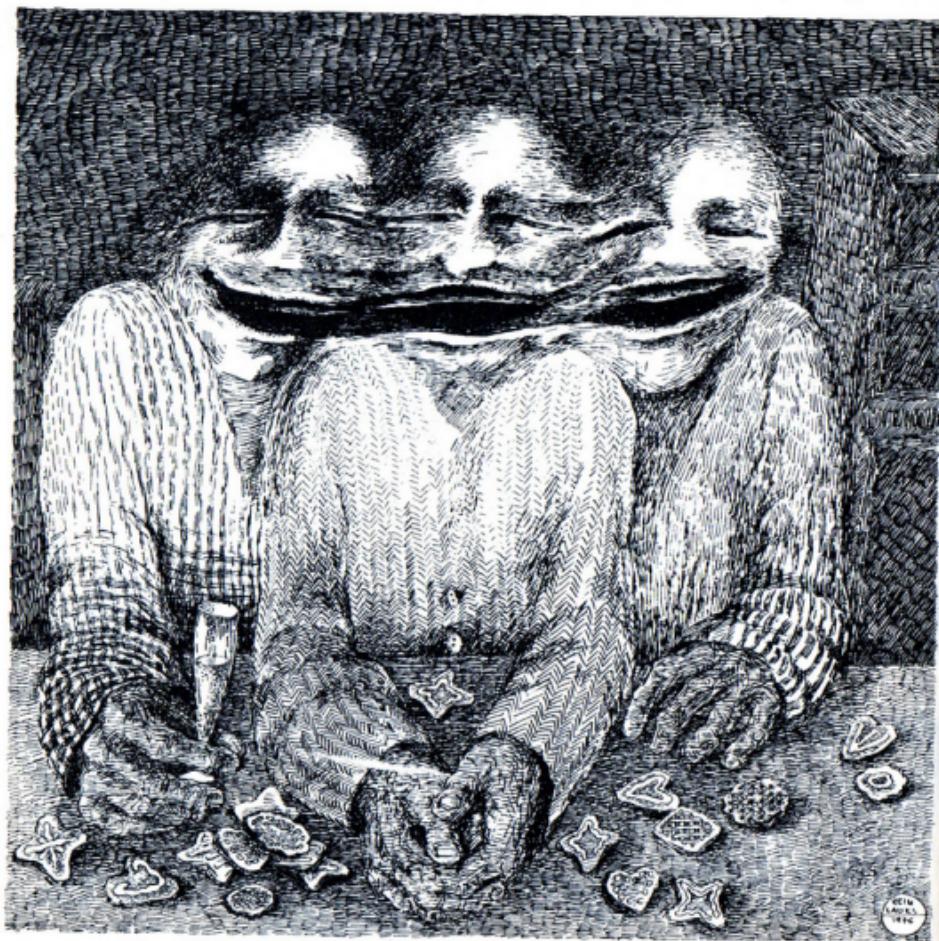
Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi lõpetas 1975

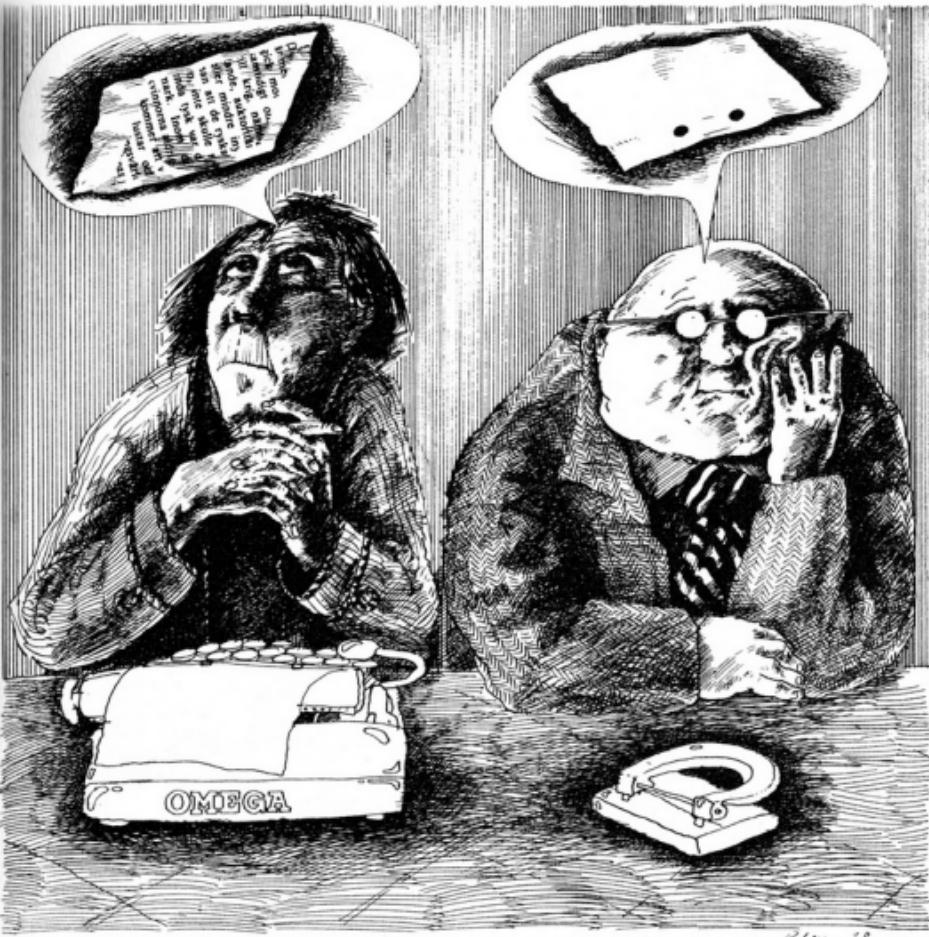
Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Odessas, Gabrovos, Marosticas, Lääne-Berliinis, Knokke-Heistis jm. Personaalnäitus Tallinnas 1979

Auhindu: vabariiklikel näitustel Tallinnas žürii eriauhinnad 1976, 1977 ja 1978; näitusel «Balti karikatuur» Vilniuses «Höbehammas» 1978; rahvusvahelisel näitusel Gabrovos diplom 1979

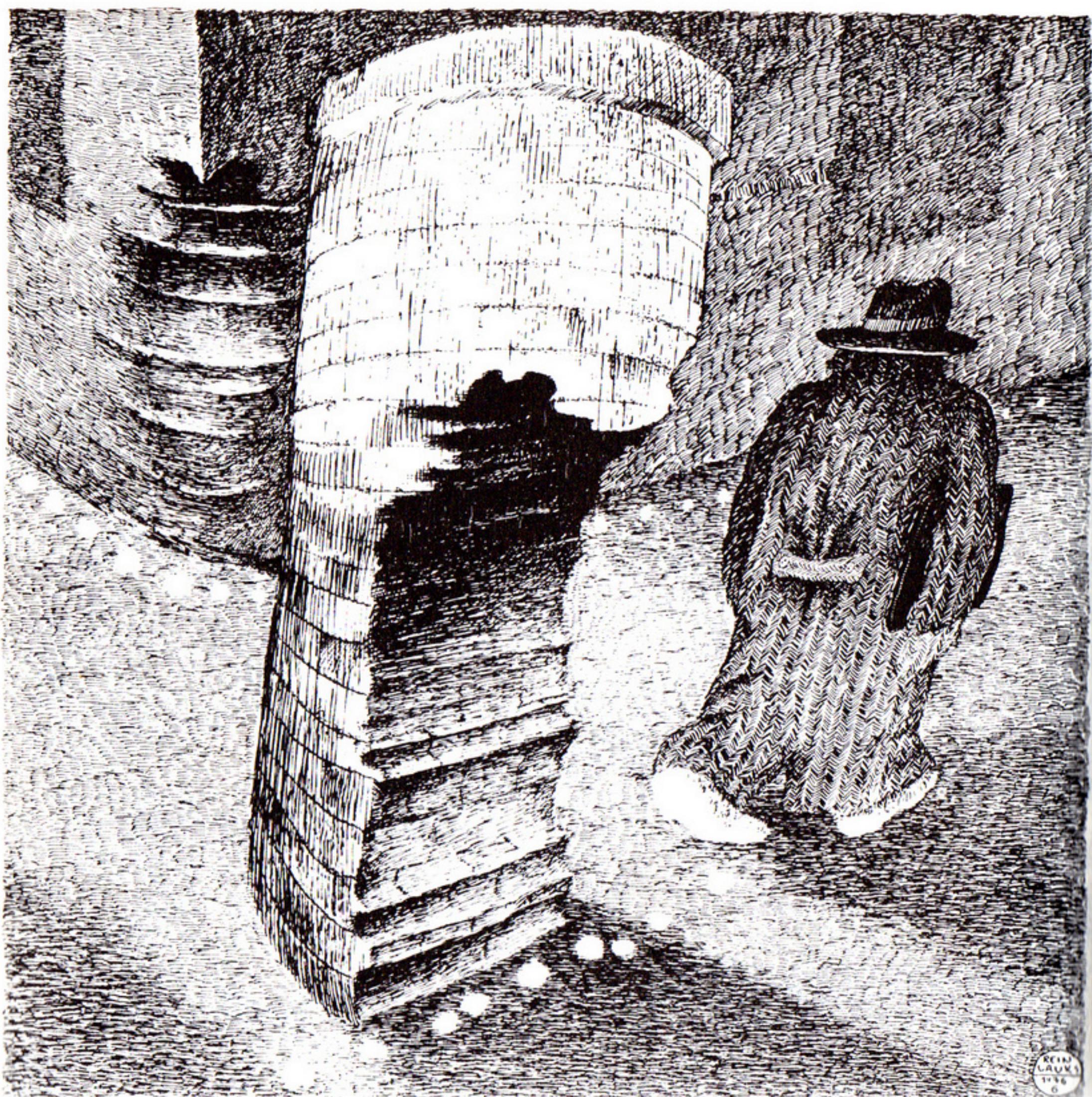

R. Grua, 88

REIN
LAURS
1936
6

REIN LAURS
1976

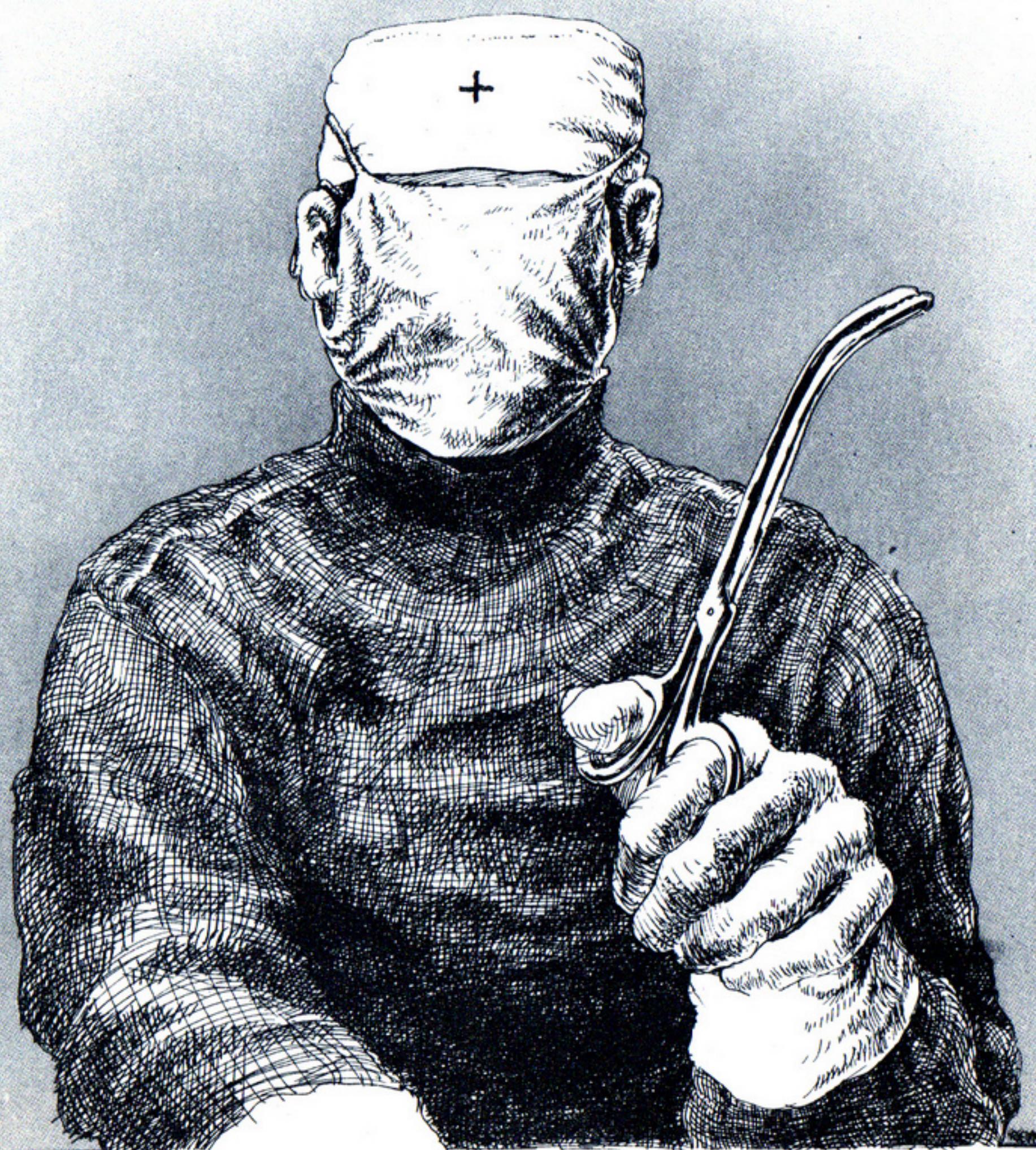

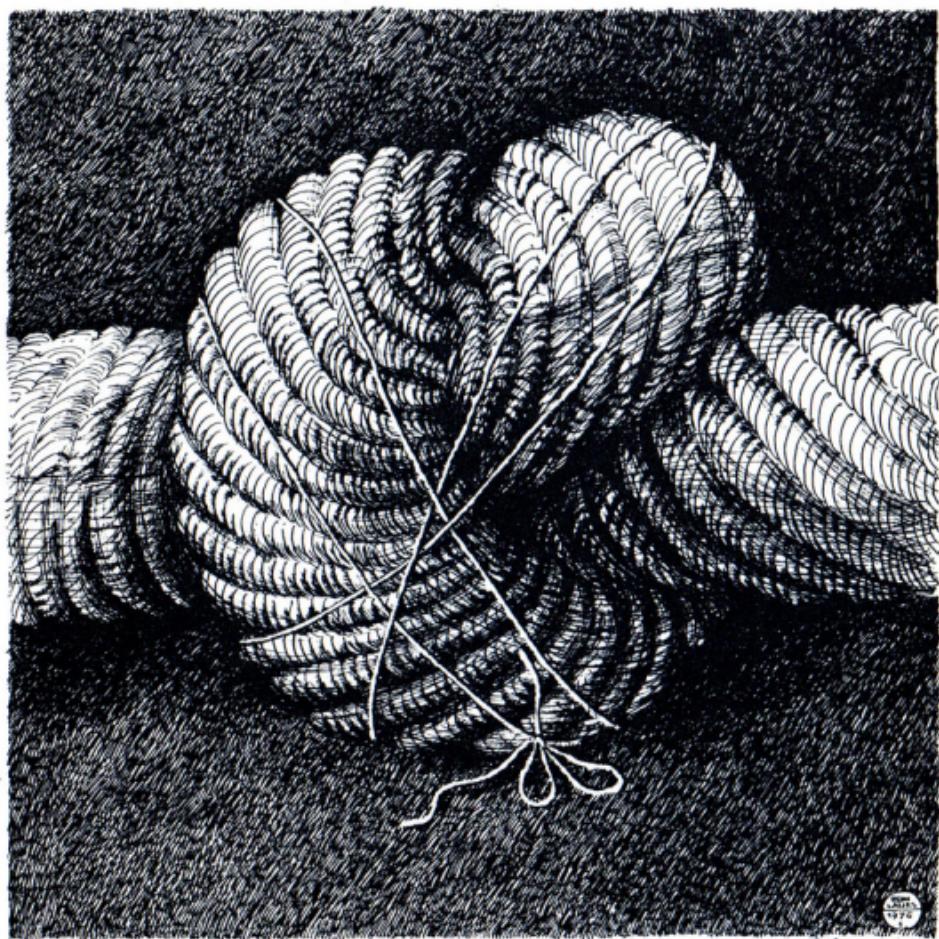

W.M. Miller Jr.

K.Nutter FC.

PRIIT PÄRN

Sündinud 1946

Esimene karikatuur ilmus 1964

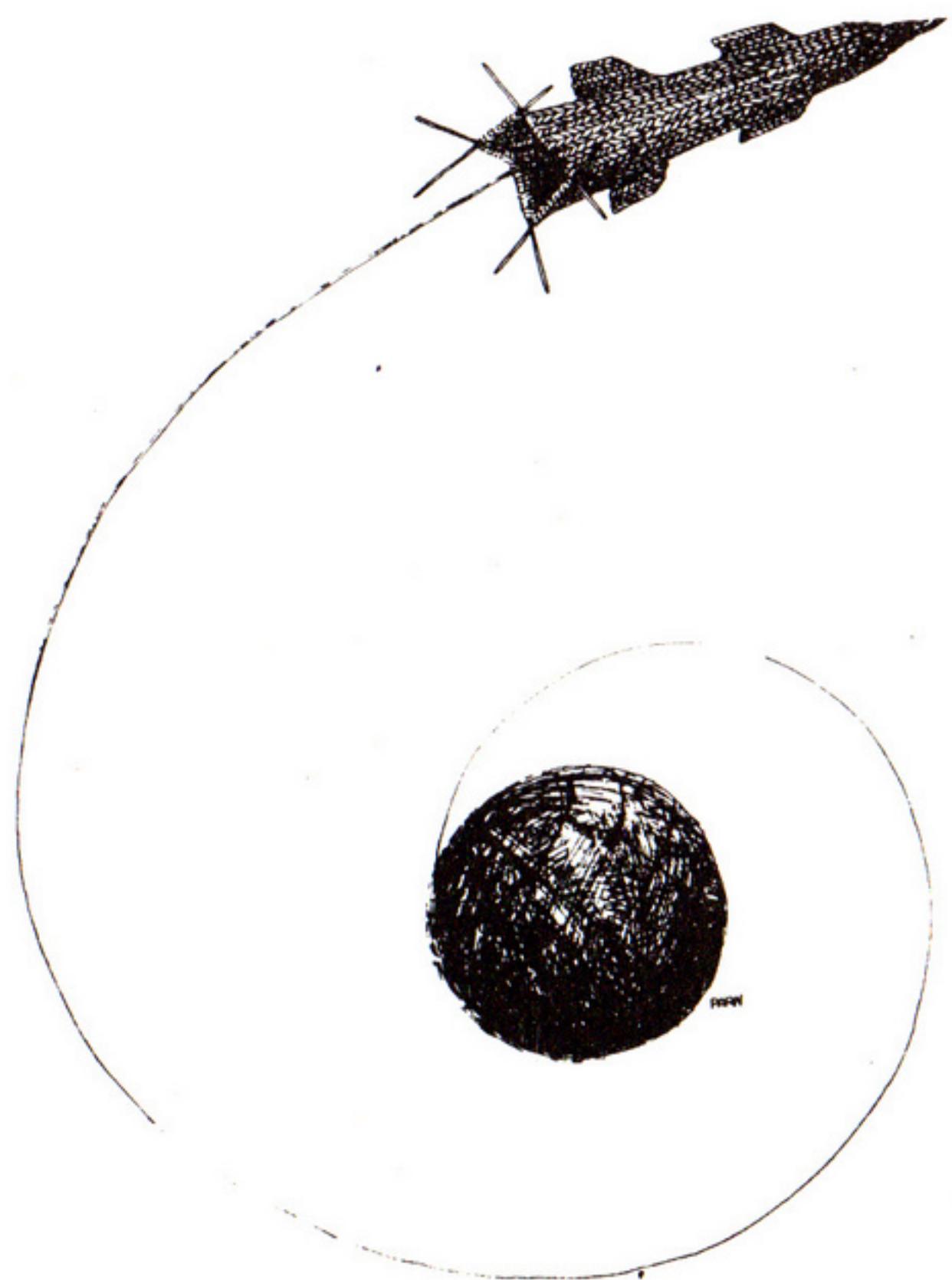
Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas, Tartus, Riias, Vilniuses, Gabrovos, Skopjes, Lääne-Berliinis, Knokke-Heistis, Marosticas, Tolentinos, Aksehiris, Ljubljanas jm. Persoonaalnäitused Olsztynis 1977, Tallinnas 1979

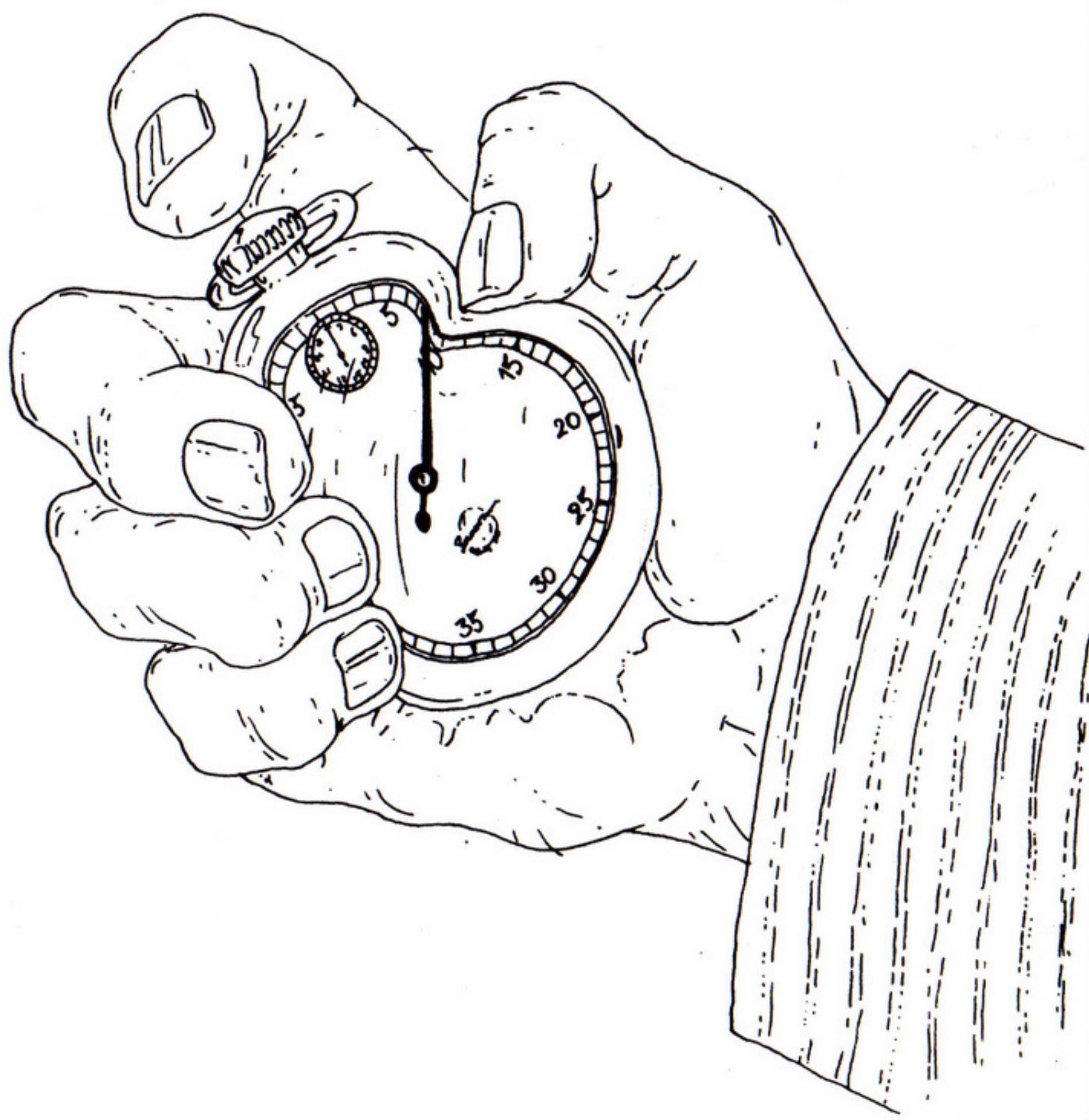
Auhind: rahvusvahelistel näitustel Skopjes Grand Prix 1974 ja II auhind 1976; näitusel «Balti karikatuur» Tallinnas III auhind 1976; ajakirja «Klub» (Moskva) üleliidulisel konkursil I auhind 1975

Karikatuurikogumik «Milline kaunis paik» (1977)

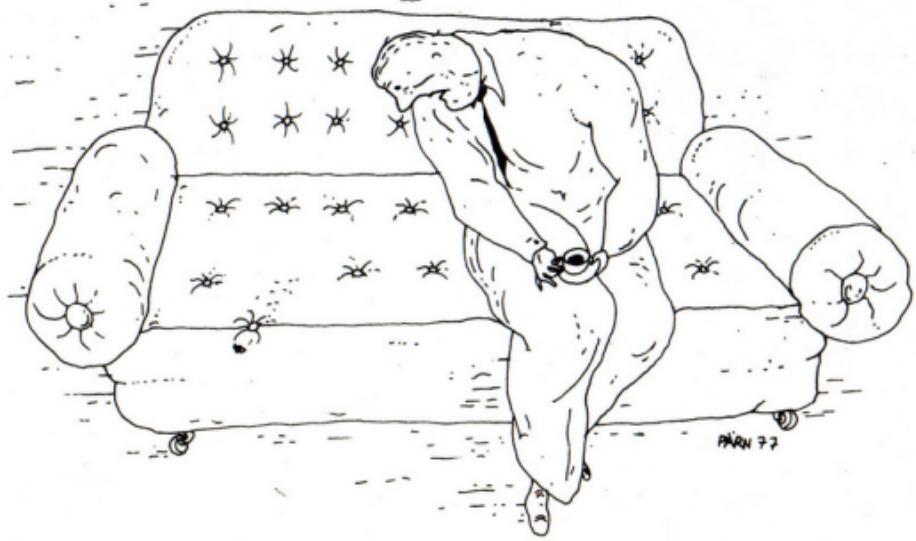

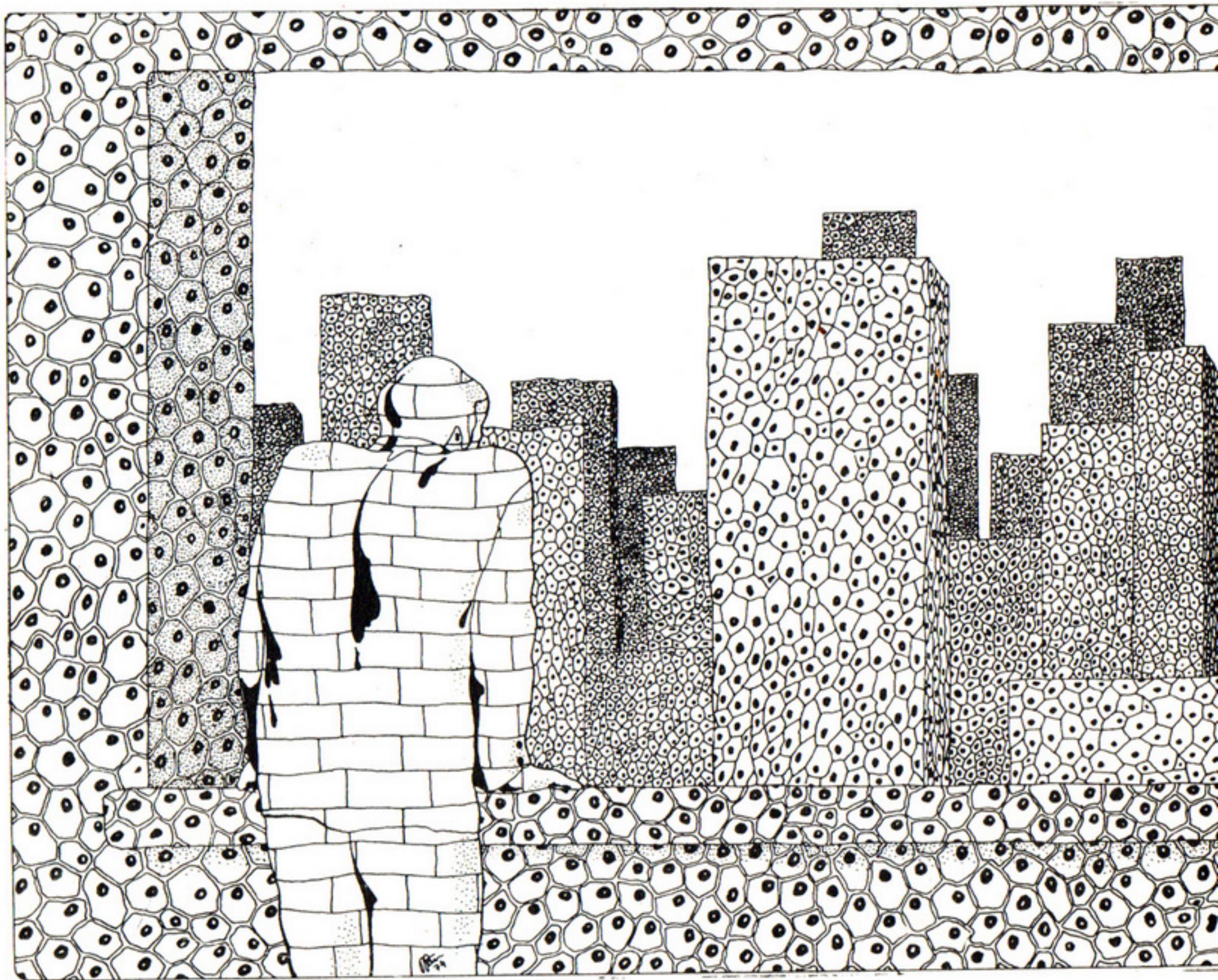

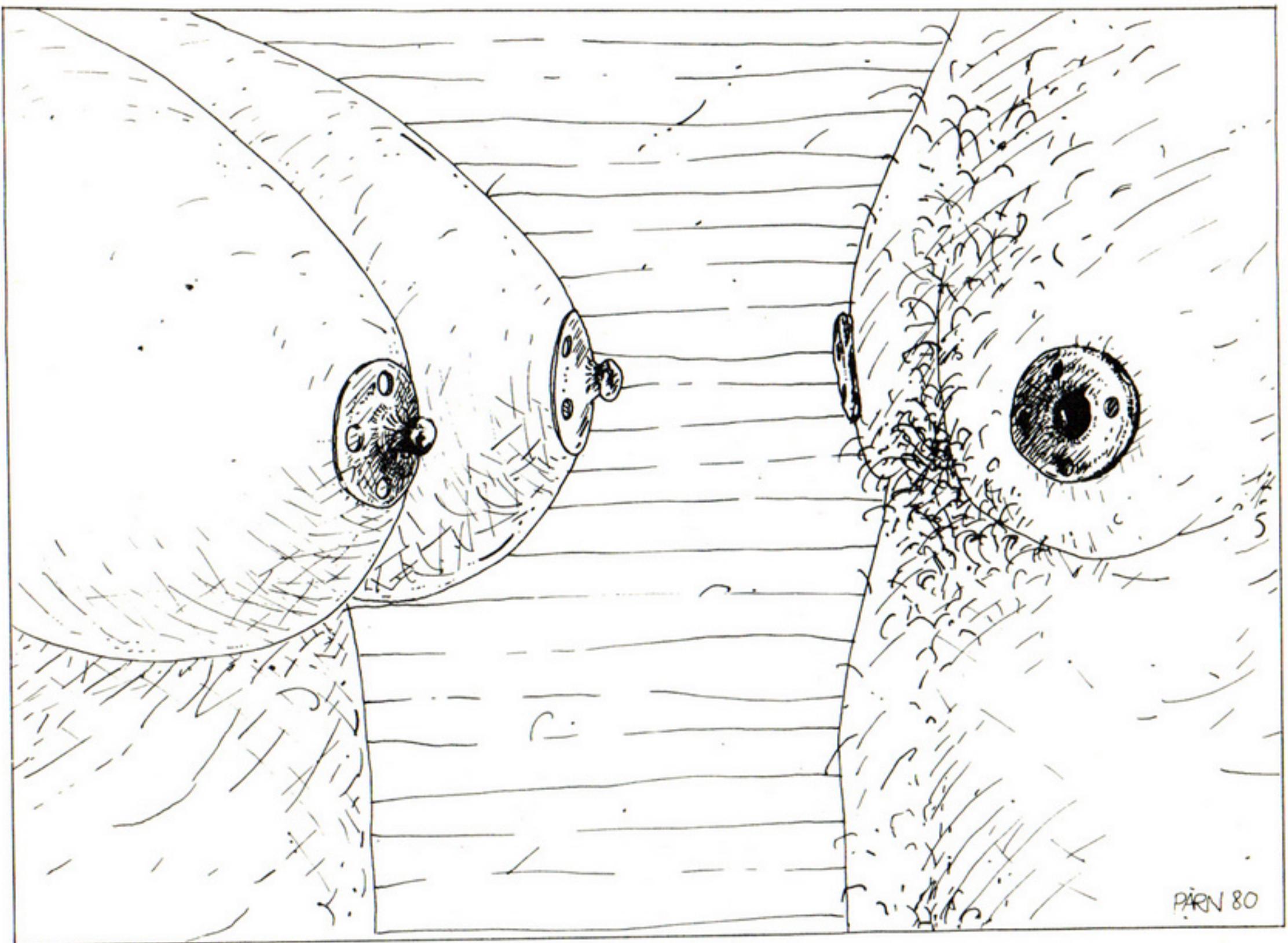

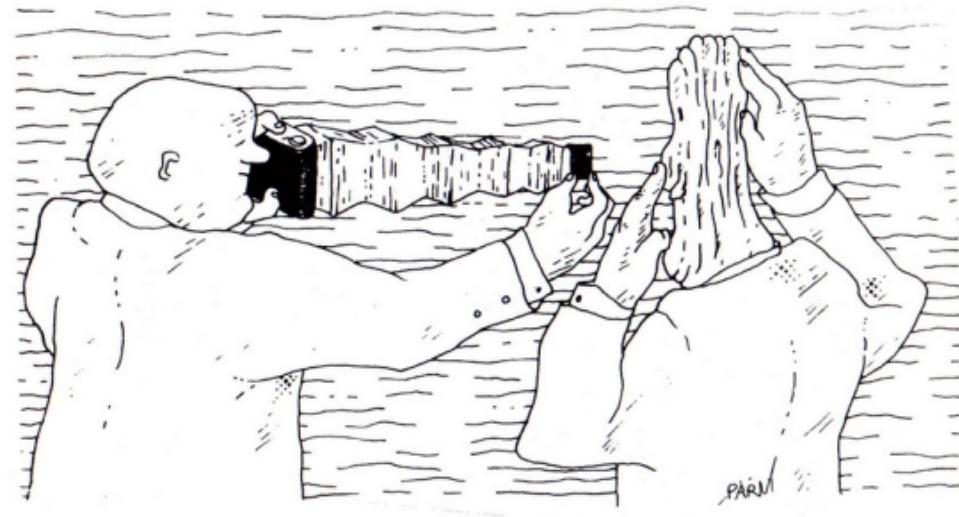

PÁR

MATI KÜTT

Sündinud 1947

Esimene karikatuur ilmus 1974

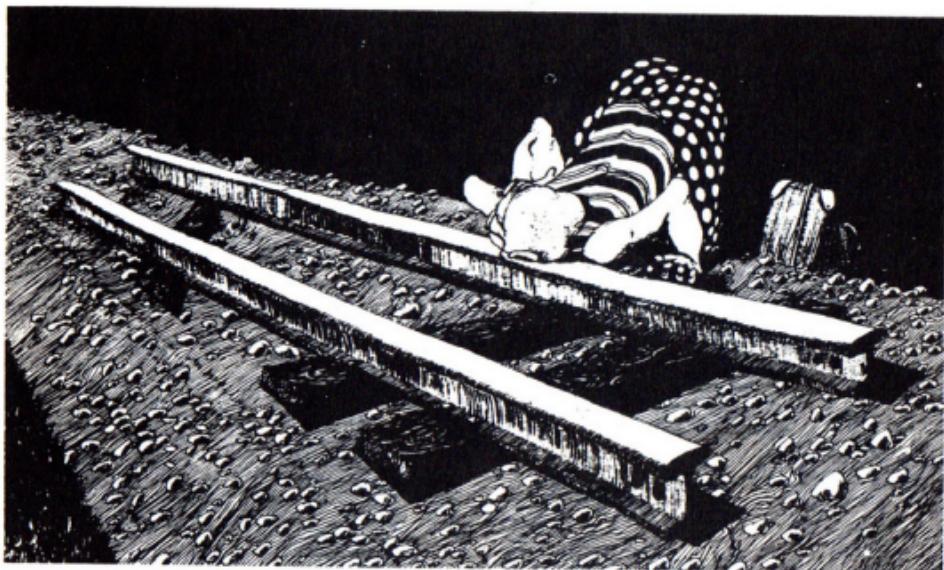
Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas, Riias, Vilniuses, Odessas, Gabrovos, Skopjes, Knokke-Heistis, Lääne-Berliinis jm. Personaalnäitused Tallinnas 1975 ja 1980

Auhindu: näitusel «Balti karikatuur» Vilniuses diplom 1978; Riias žürii eriauhind 1978; vabariiklikul näitusel Tallinnas žürii eriauhind 1979

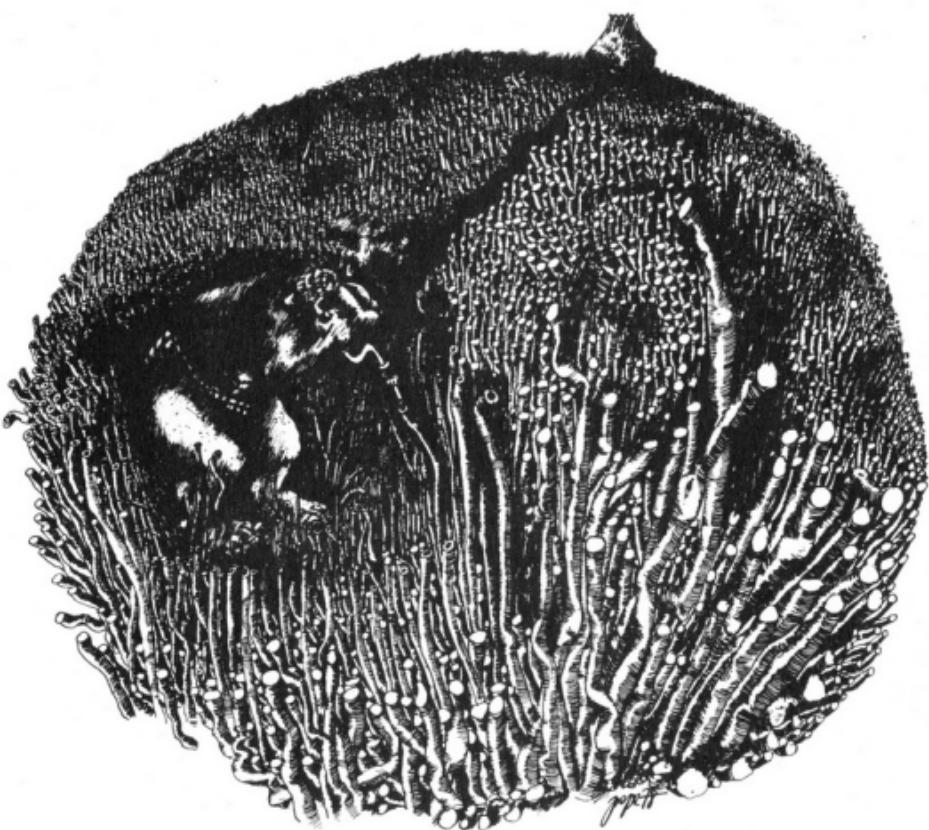

«Inimene ja põld» I

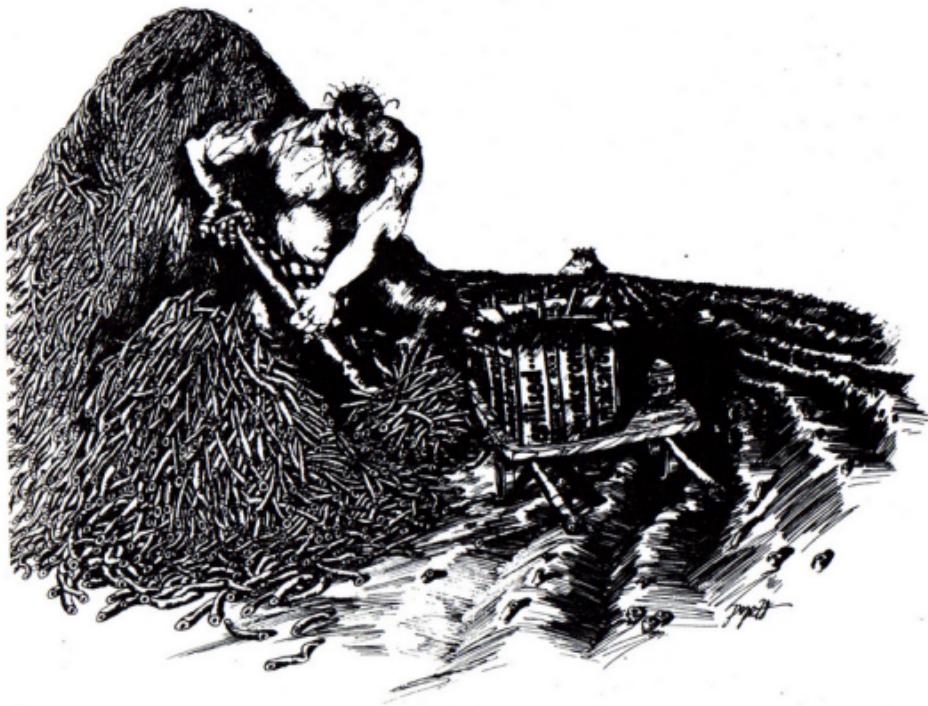

«Inimene ja põld» II

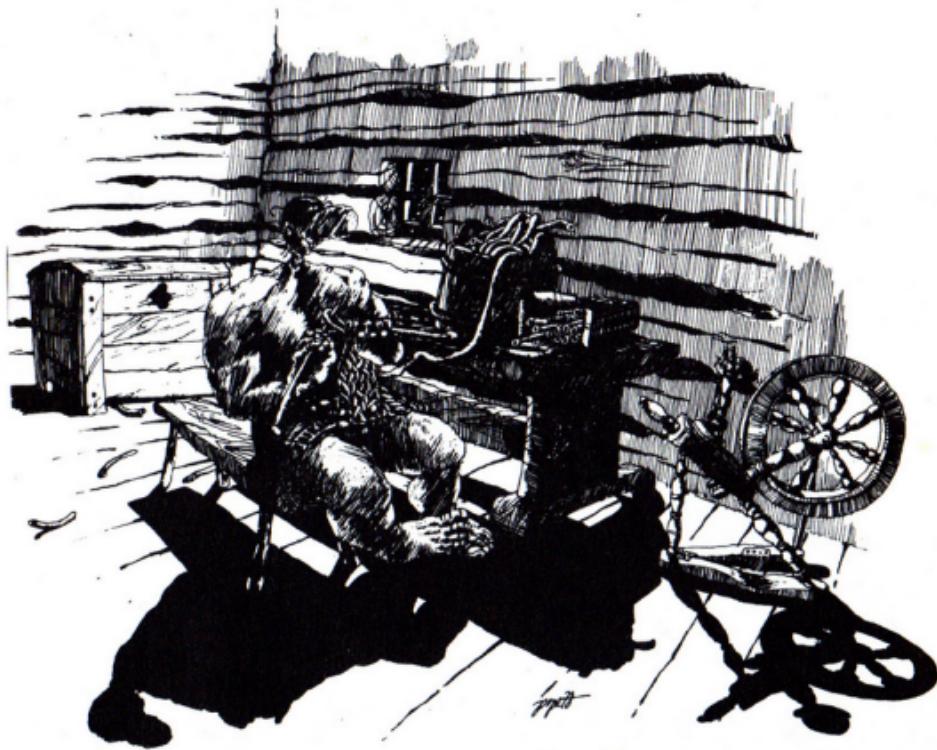

«Inimene ja pöld» IV

«Inimene ja põld» V

TOOMAS KALL

Sündinud 1947

Esimene karikatuur ilmus 1965

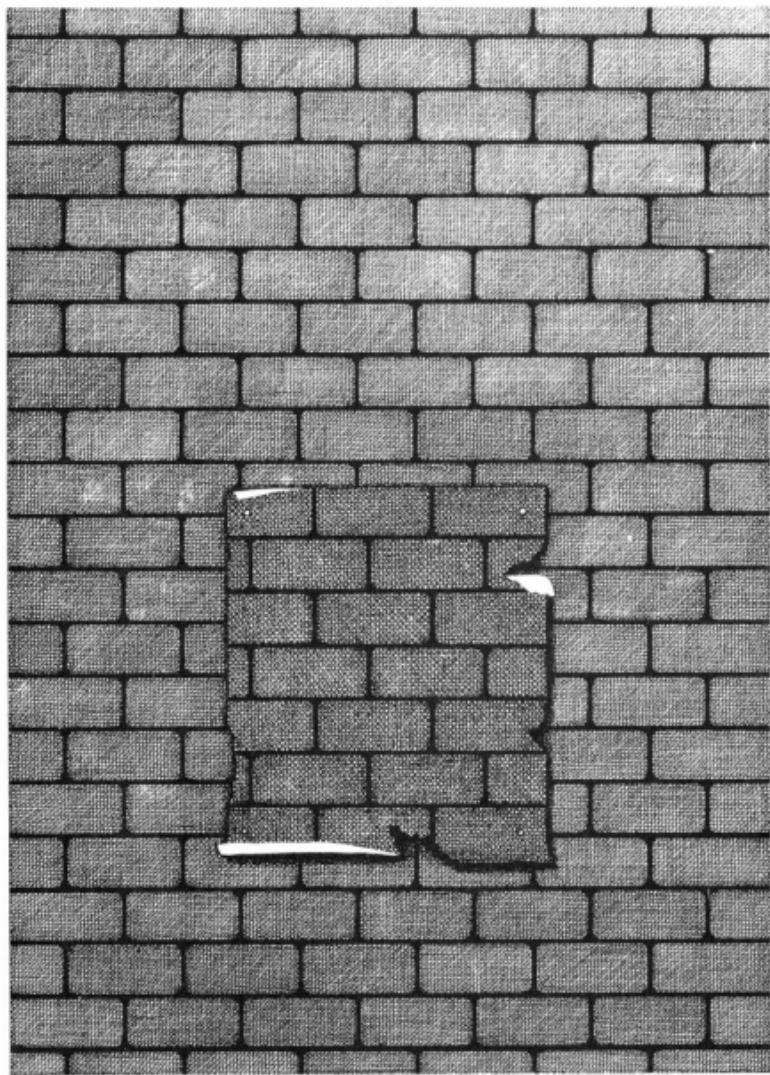
Iseõppija

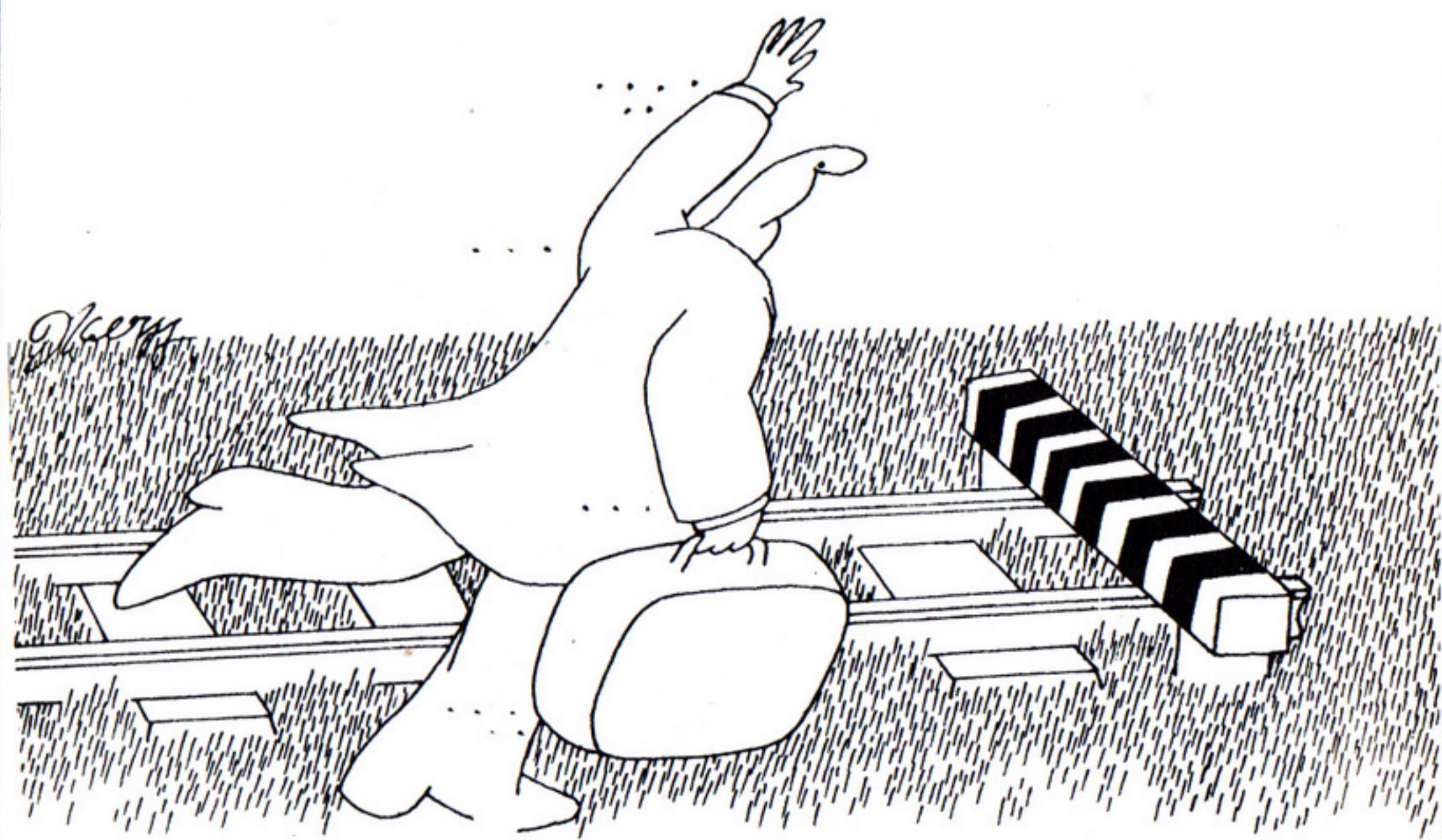
Esinenud näitustel Tallinnas, Tartus, Riias, Vilniuses, Gabrovos, Skopjes, Lääne-Berliinis, Knokke-Heistis, Marosticas jm.

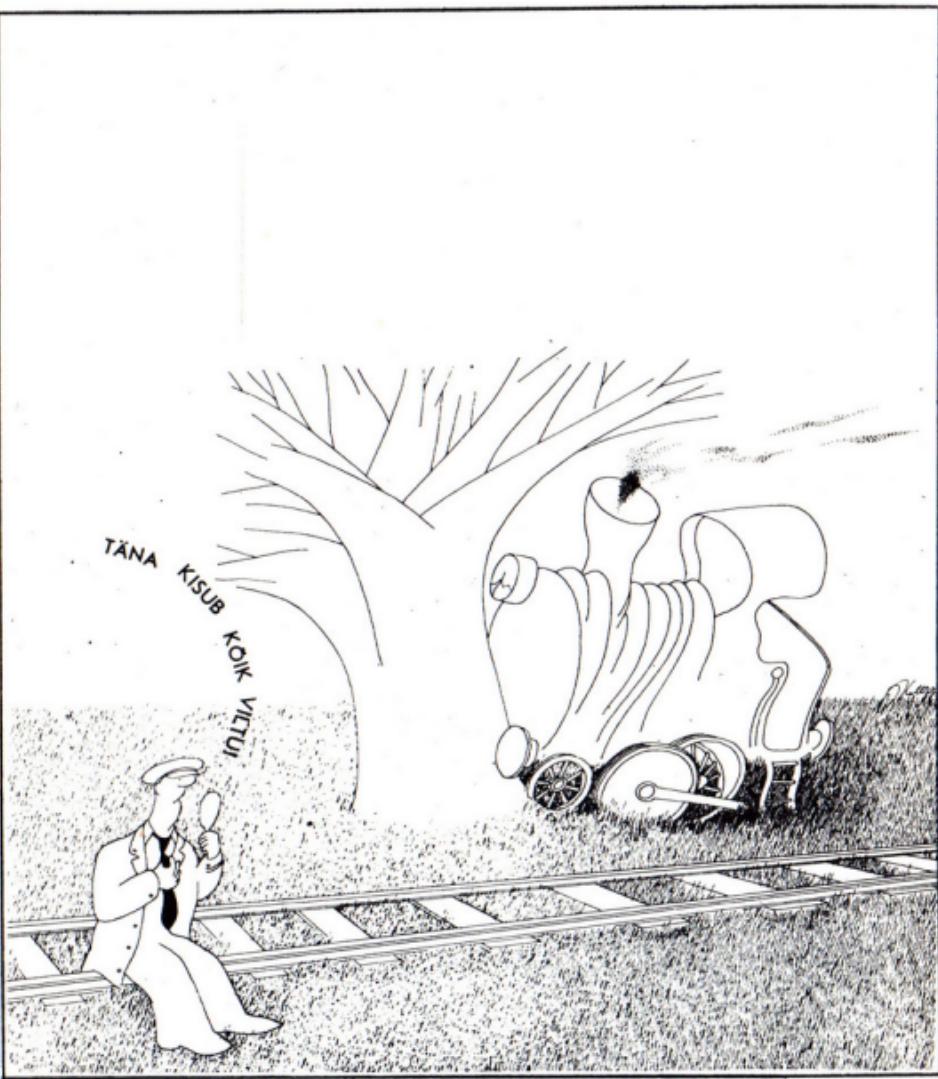
Auhindu: rahvusvahelistel näitustel Skopjes II auhind 1977 ja 1978

Karikatuurikogumik «Siin triumfikaare all» (1977)

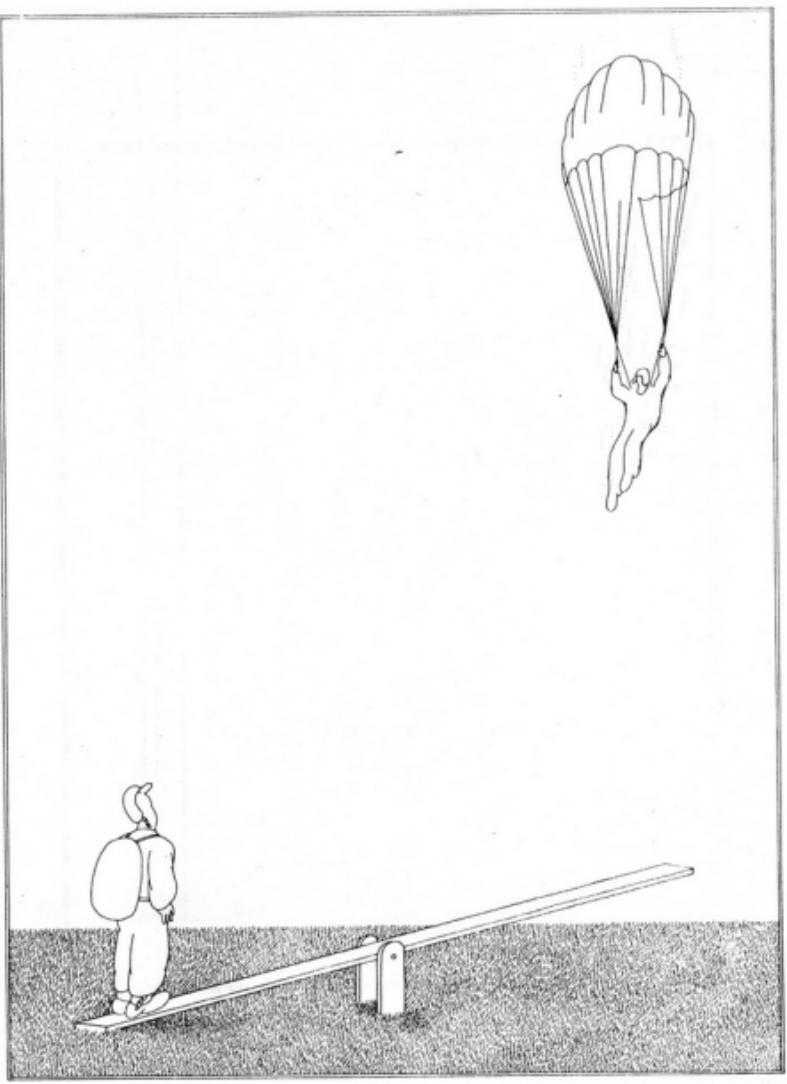

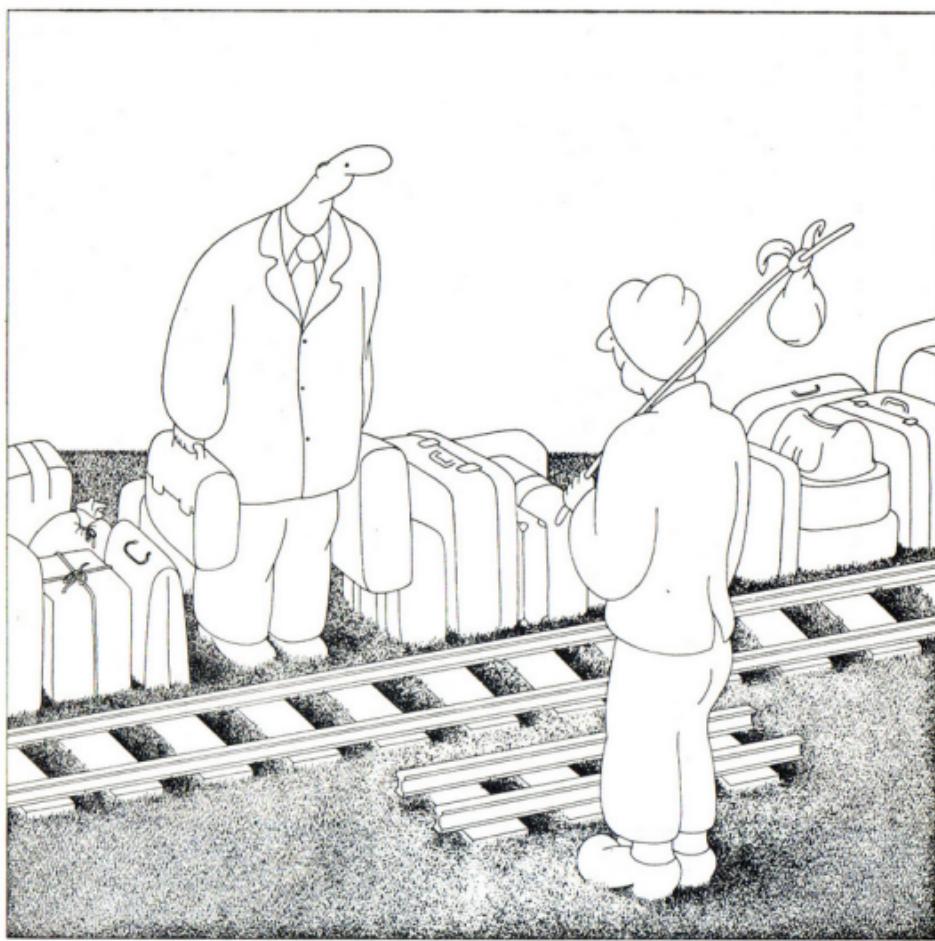

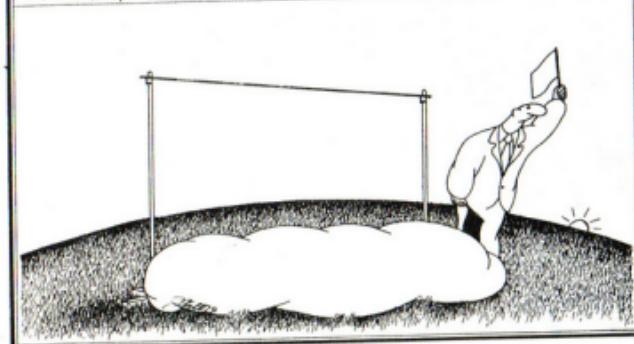
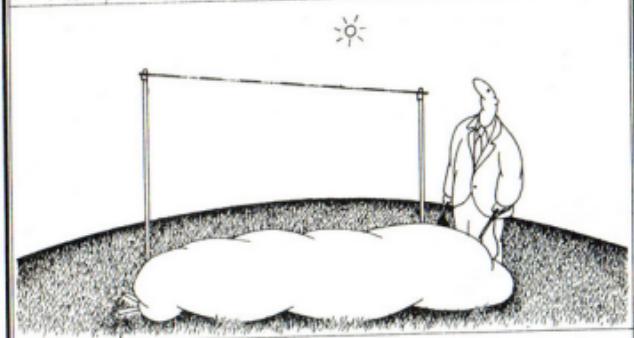
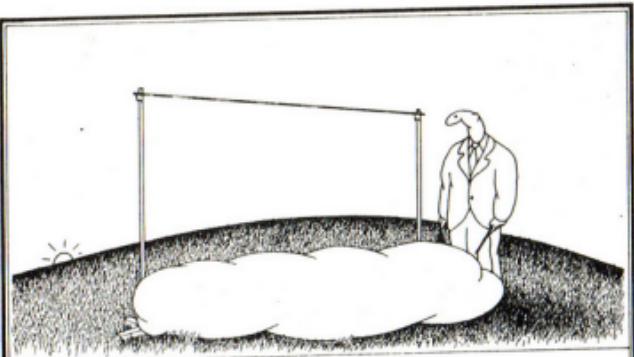

ÜLO EMMUS

Sündinud 1947

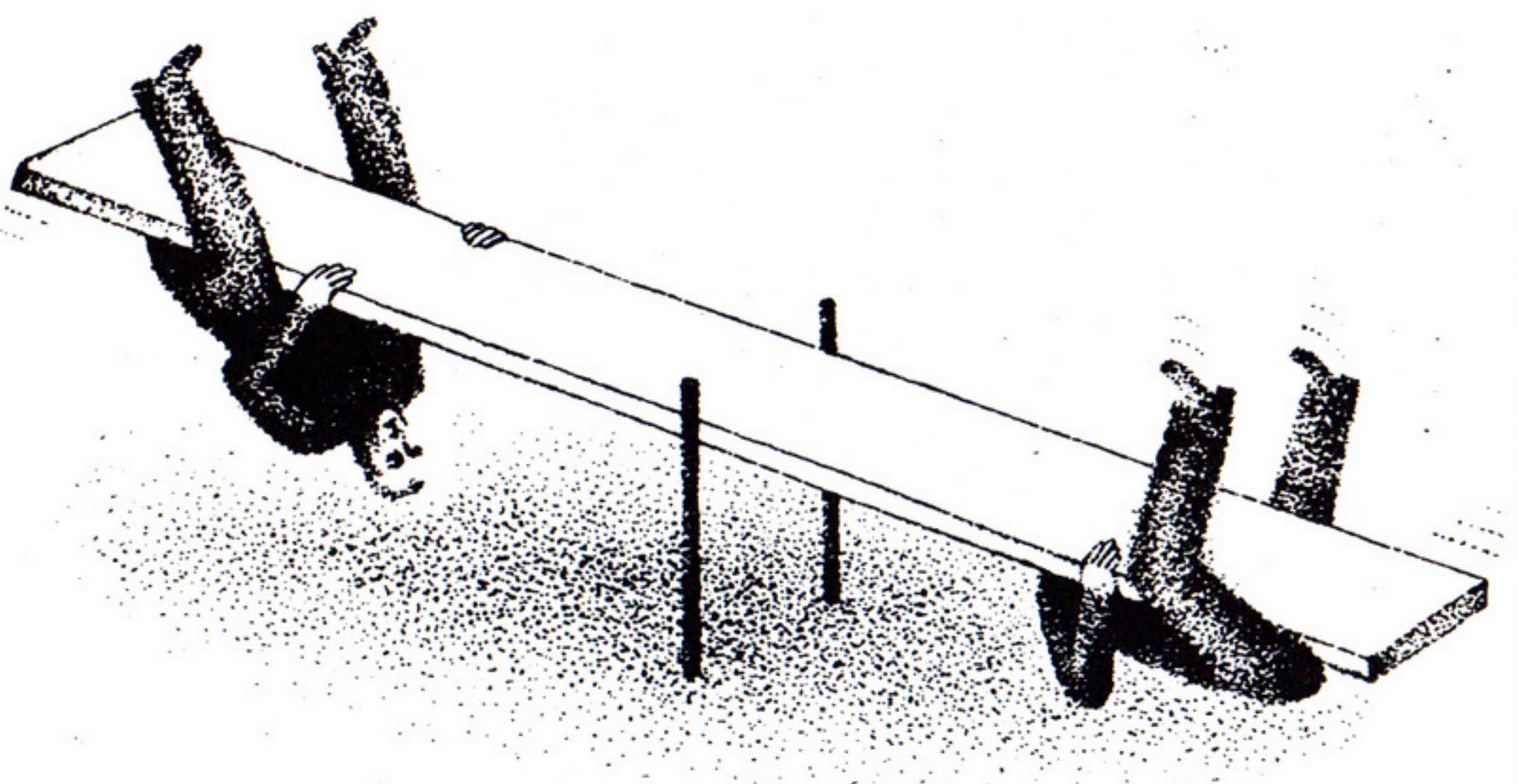
Esimene karikatuur ilmus 1967

Leipzigi Kõrgema Graafika ja Raamatukunsti Kooli lõpetas 1978

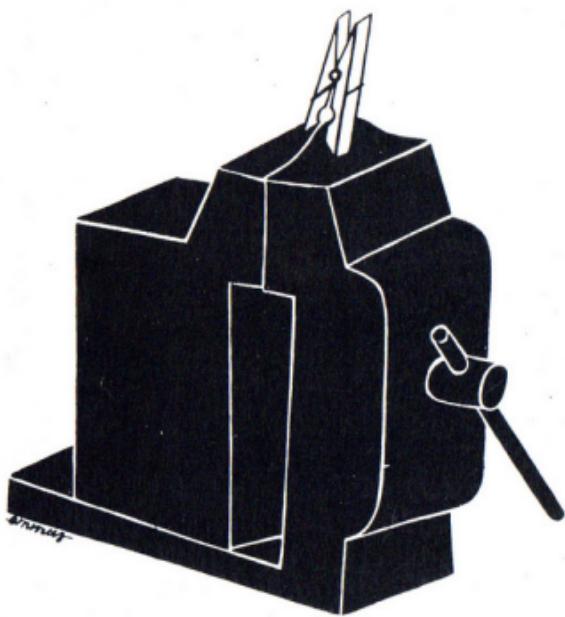
Esinenud näitustel Tallinnas, Gabrovos, Skopjes, Lääne-Berliinis, Marosticas

Auhindu: vabariiklikul näitusel Tallinnas žürii eriauhind 1977

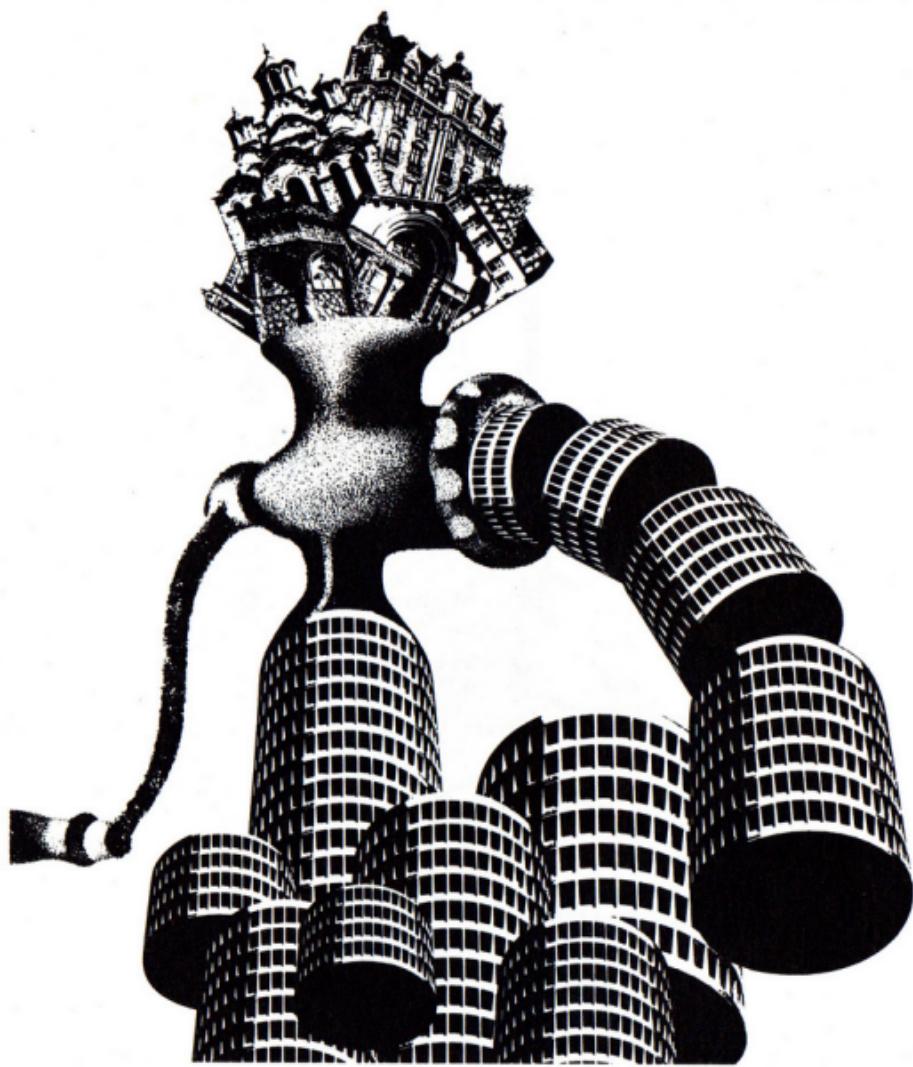

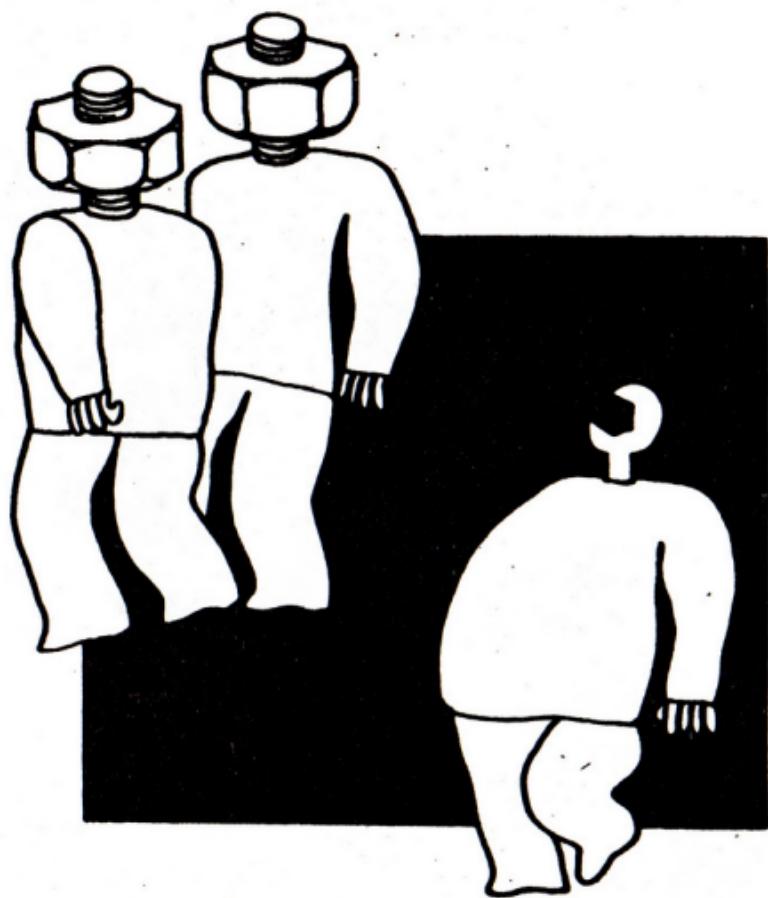
-emmis-

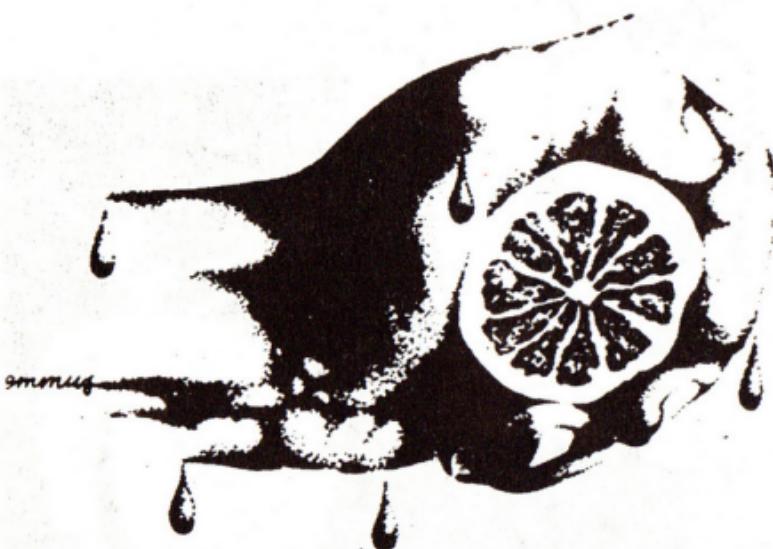

-emmar-

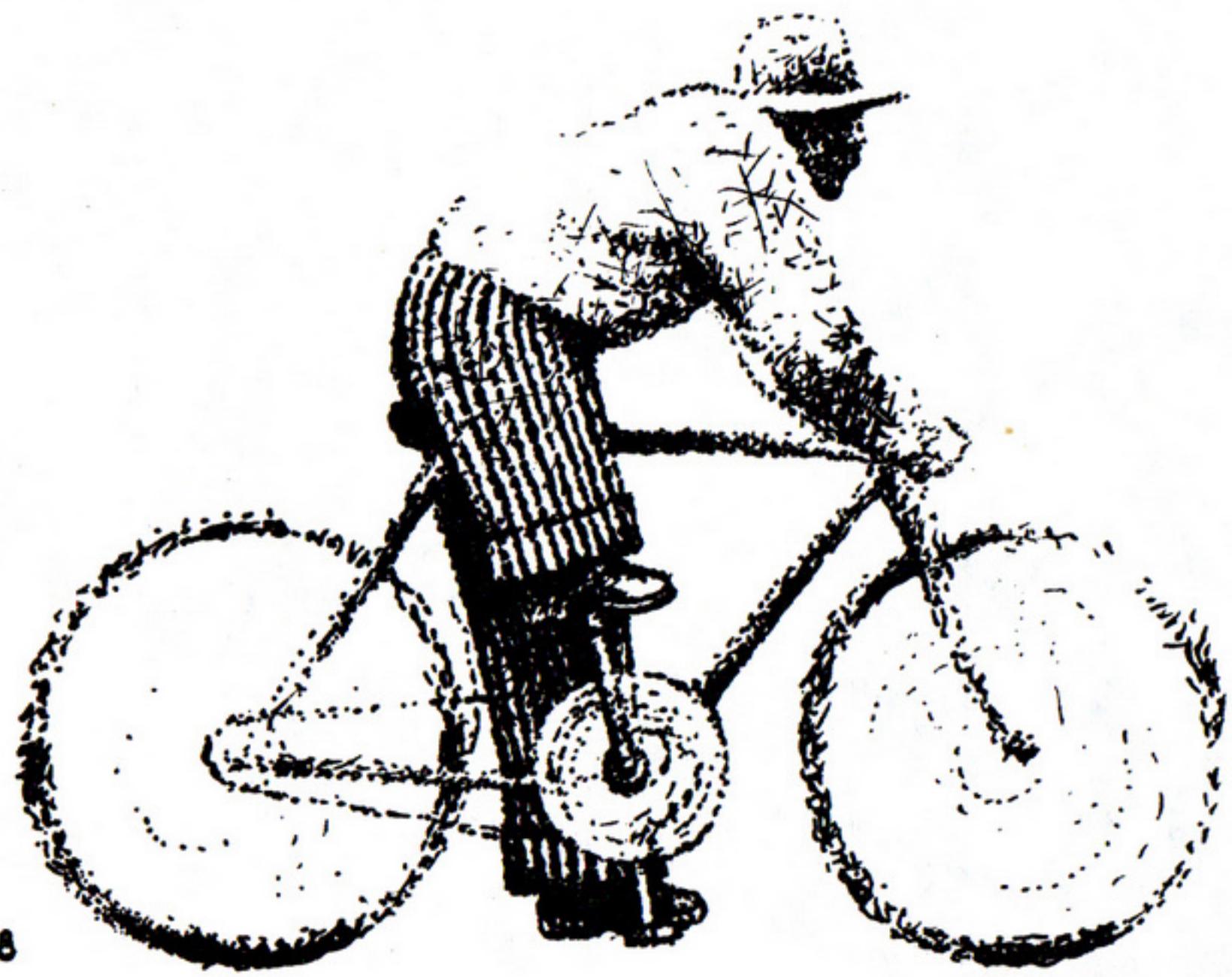
ILJA POPOVITŠ

Sündinud 1952, surnud 1981
Esimene karikatuur ilmus 1977
Tartu Kunstikooli lõpetas 1978
Esinenud näitustel Tallinnas ja Vilniuses

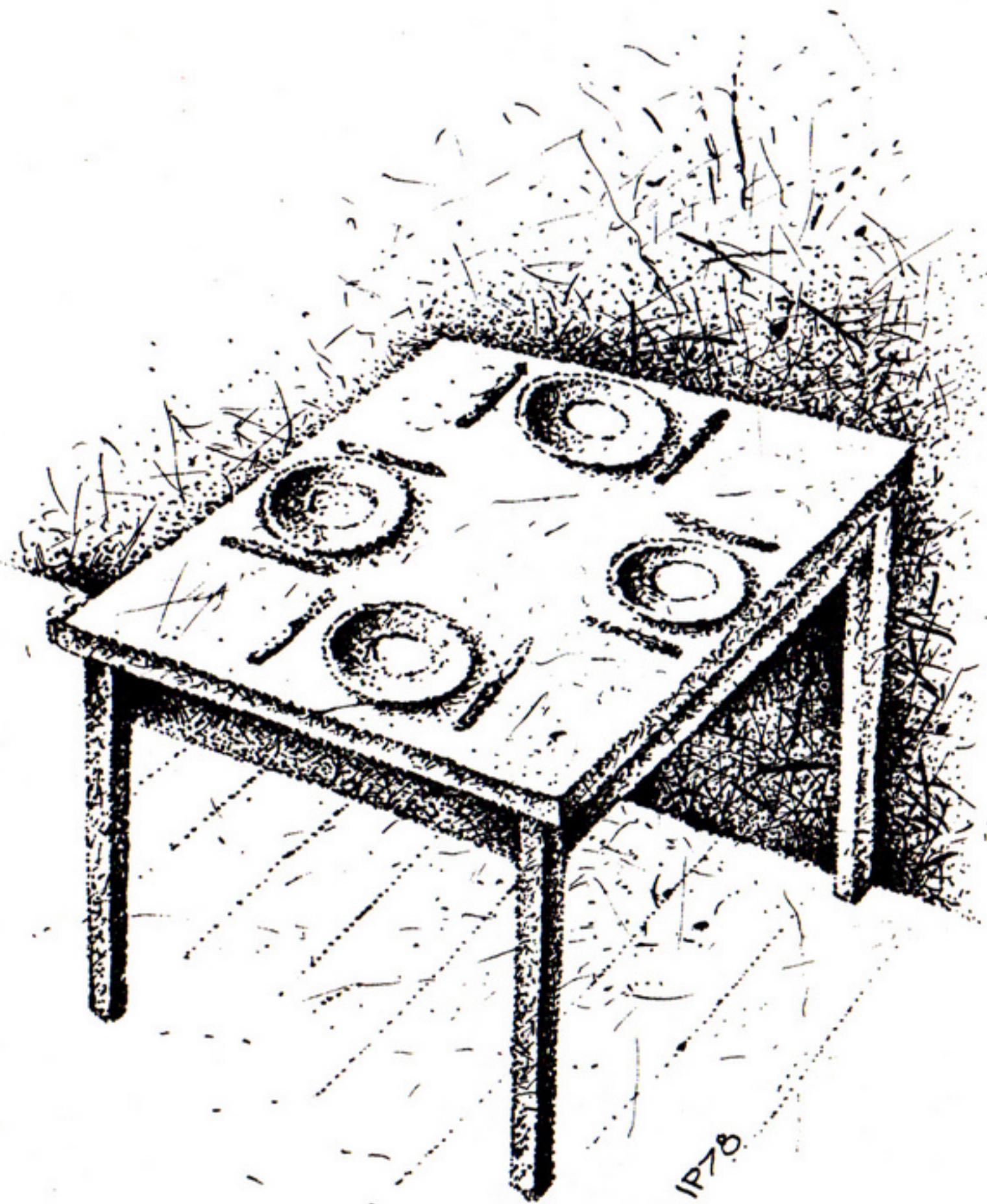

1P78

IP78

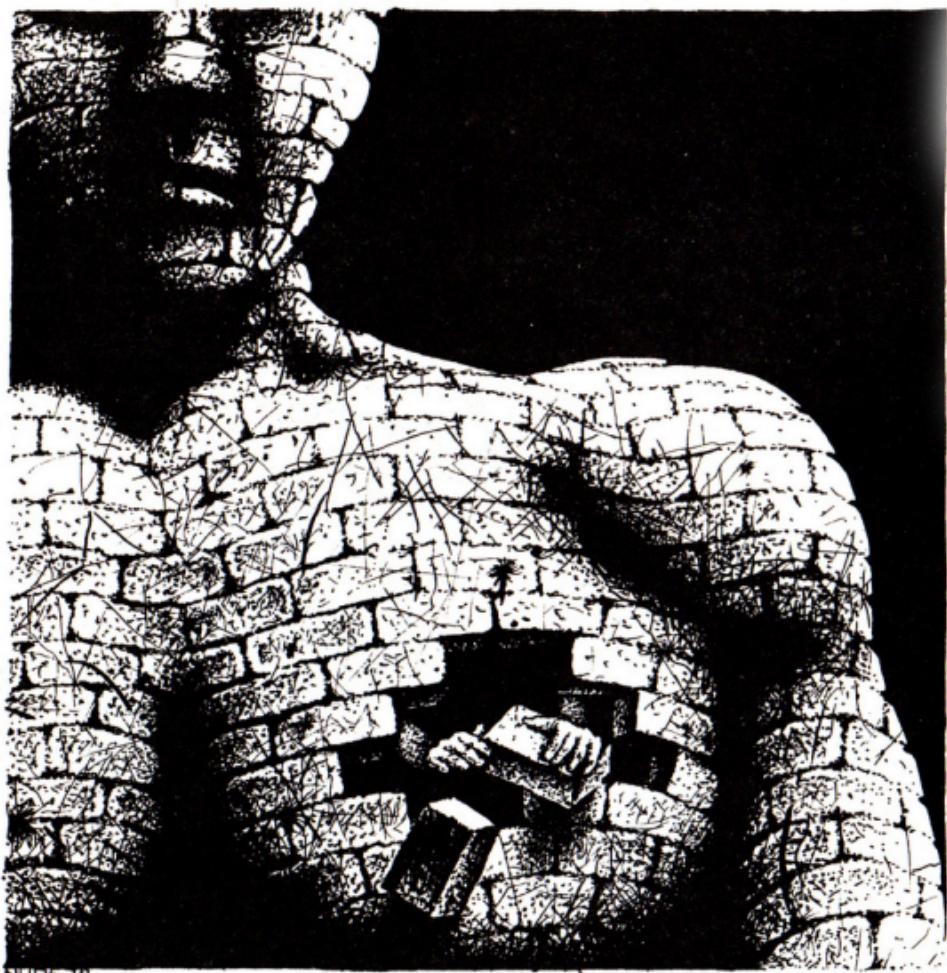
NUP579

NUP579

IP78

NUPS 78

HILLAR METS

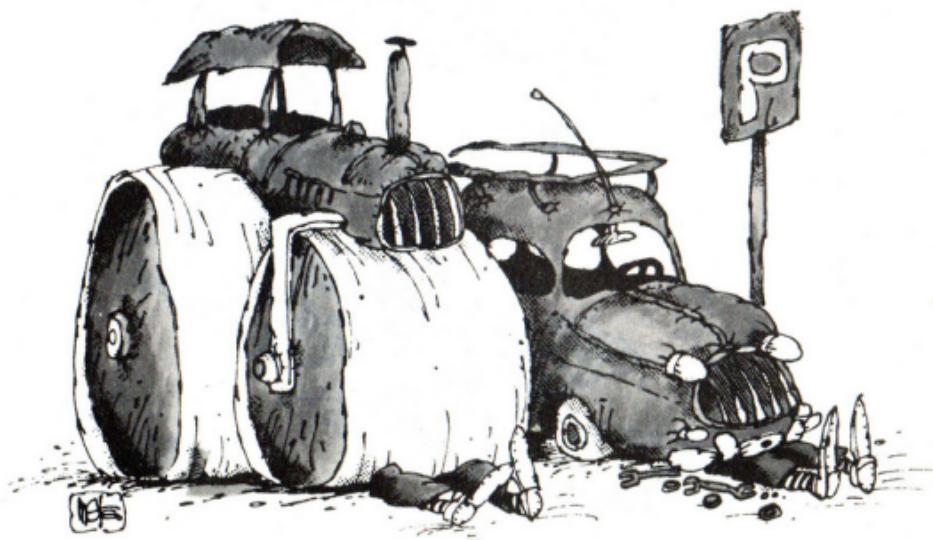
Sündinud 1954

Esimene karikatuur ilmus 1978

Iseõppija

Esinenud näitustel Tallinnas

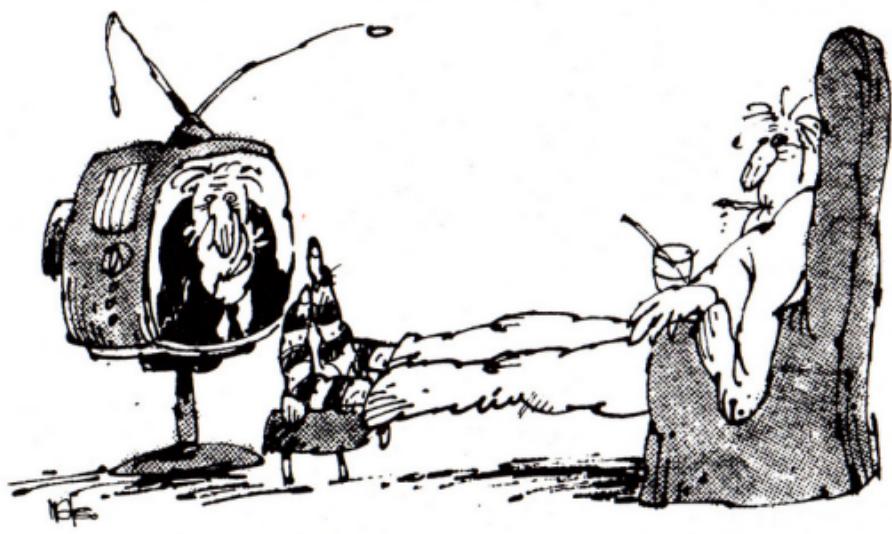

ANDRUS PEEGEL

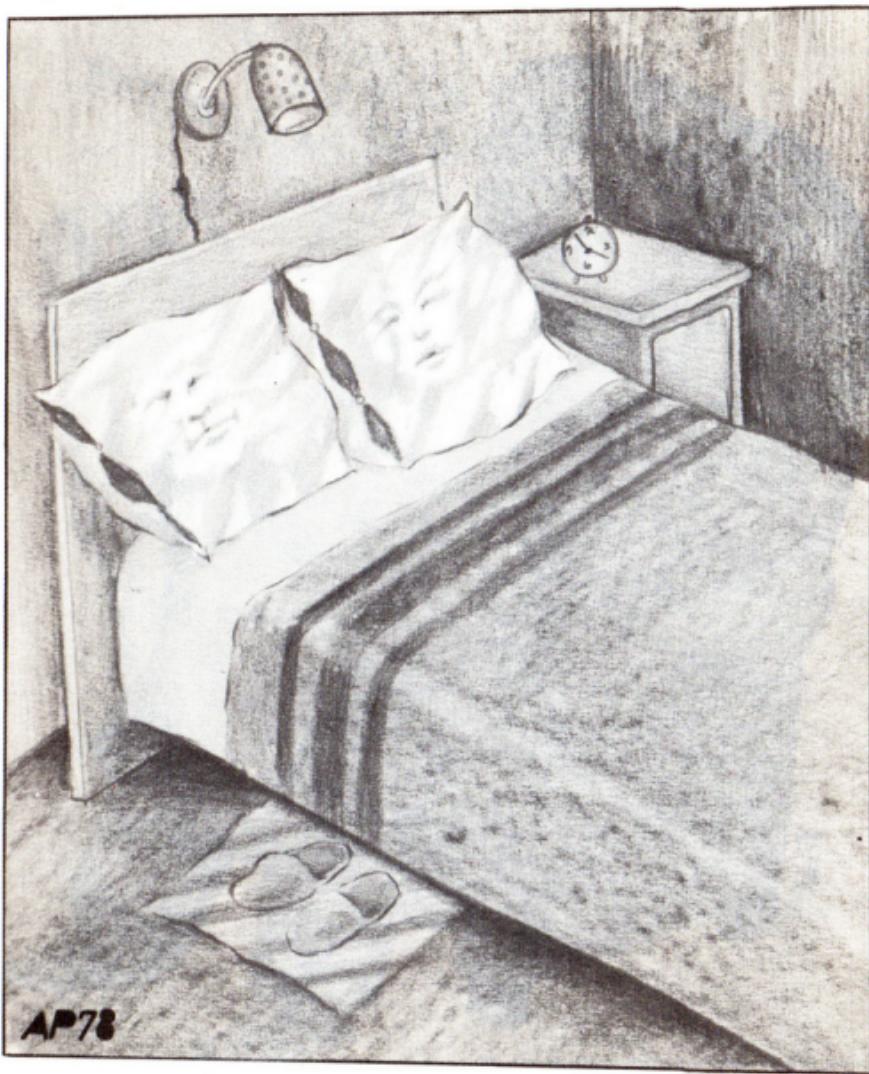
Sündinud 1955

Esimene karikatuur ilmus 1974

Tartu Kunstikooli lõpetas 1975

Esinenud näitustel Tallinnas ja Tartus

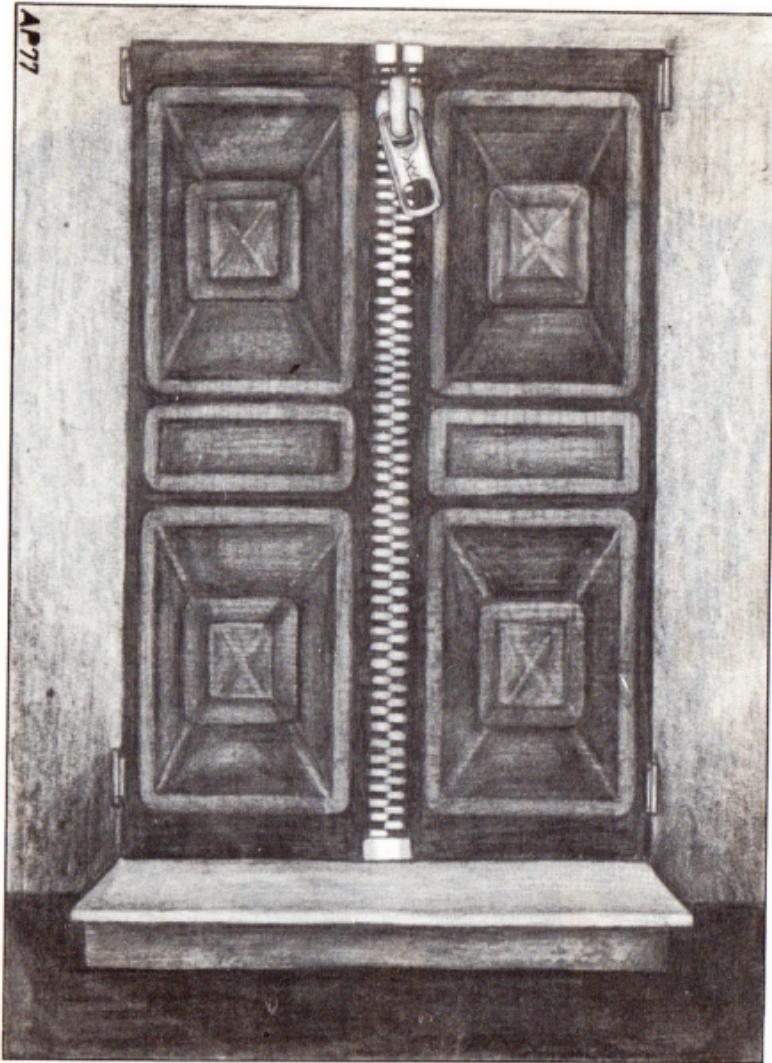

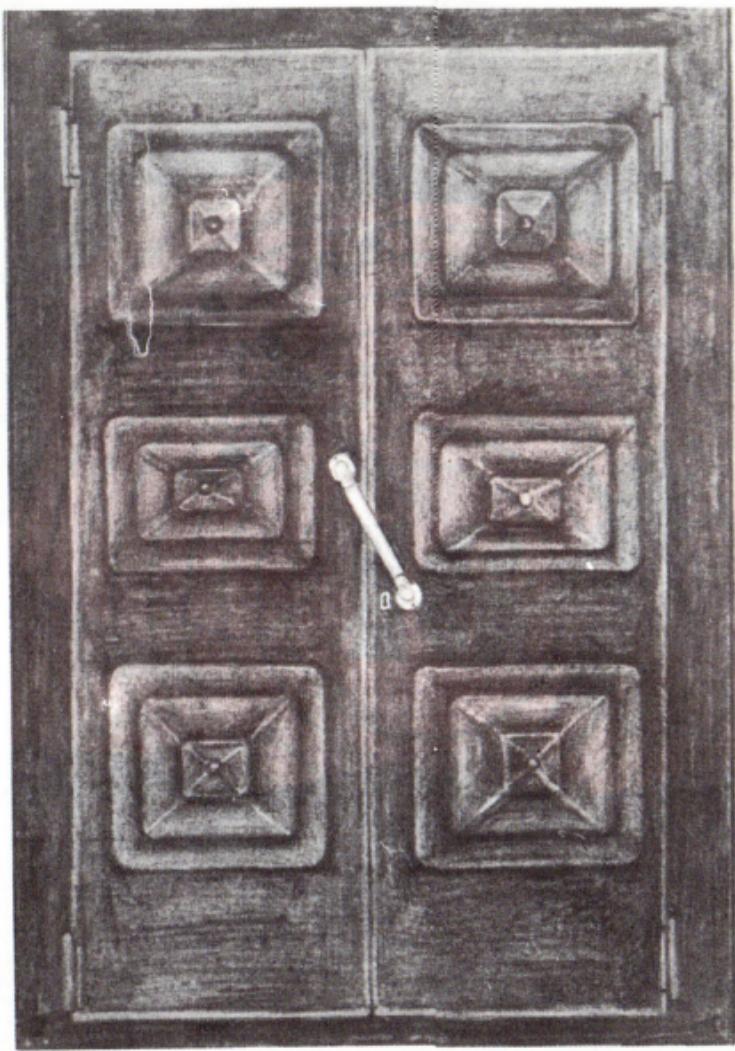

**KAS TEEN
SÕRME MÄRJAKS,
VÕI EI TEE...?**

AP77

ПРЕДИСЛОВИЕ

В настоящий сборник вошли работы эстонских карикатуристов последних лет. Большинство карикатур уже появлялись раньше в периодической печати, остальные — в каталогах выставок или в авторских сборниках.

Из тысяч карикатур, разных по стилю и уровню, были отобраны юмористические или сатирические рисунки, наиболее глубоко осмысляющие приметы своего времени и отражающие их в соответствующей графической форме. Сборник составлялся таким образом, чтобы более обстоятельно познакомить с небольшим количеством карикатуристов (около 10 работ одного автора), а не с целью представить как можно больше авторов.

Карикатура стареет быстро. Карикатура годичной давности, которая все еще злободневна, — редкость. Устаревание сатирического рисунка естественно: критикуемое зло либо уже изжито, либо оно настолько укоренилось, что очередная карикатура не вызывает ничего, кроме скуки...

Наряду с сатирой т. н. отдельных случаев существует и другое направление сатирической карикатуры. Оно мыслит более общими социальными категориями и по-своему ставит проблемы человечества в целом. Сатира эта, распространившаяся среди карикатуристов всего мира, — серьезная, размышляющая, предостерегающая, наглядная, близкая к плакату. Она комментирует возможности существования человека на нашей загрязненной планете, где рядом богатство и нищета. Очень часто такая карикатура, словно по молчаливому уговору, покоятся на трех китах, трех символах: глобус, бомба, и голубь мира. Однако этот образ

часто повторяется и уже не бьет в цель. Более интересны карикатуры тех авторов, которые при трактовке глобальных проблем находят свежие, редко используемые образы (Хийбус, с. 14; Валтер, с. 22; Тикерпяэ, с. 45; Валк, с. 54).

Еще быстрее, но уже по-другому стареет юмористическая карикатура. Как уже не смешит анекдот, услышанный во второй раз, так и притупляется эмоциональное восприятие нами знакомой карикатуры. Обычная карикатура слишком однозначна и сразу понятна. Но подобно тому, как снова и снова вспоминают и цитируют какой-нибудь типичный анекдот, так, вероятно, существуют и карикатуры, которые действуют и повторно так же свежо и остро. Такого рода карикатуры, несомненно, найдутся и в этом сборнике.

Над чем же здесь смеются?

Простейшая карикатура, карикатура сама по себе, изображает реальность, существующую лишь благодаря графической форме и такому преломлению вещей и отношений, которое в действительности нельзя инсценировать или пересказать. А это признаки того, что карикатура здесь — единственно возможный жанр для передачи соответствующей шутки (Валк, с. 51; Воол, с. 65; Лаукс, с. 84; Пярн, с. 95 и др.).

Чаще бывает, что юмор заключается в ситуации, которую можно инсценировать или пересказать, но карикатурист ее рисует, рисует потому, что ему легче выразить себя в рисунке, нежели в юмореске или, скажем в пантомиме.

Для карикатуры редко бывает достаточно только необычной ситуации и ее адекватного изображения. В большинстве случаев хо-

рощей карикатуре для достижения эффекта требуется подводная часть айсберга, скрытый, но не спрятанный подтекст, который и приближает эти рисунки к сатире.

Карикатуры с текстом художники создают гораздо больше, чем представлено в этом сборнике; в лучших из них рисунок и текст органически дополняют друг друга. Для

них характерна игра слов, расчленение языка на составные единицы и толкование их в буквальном значении (Валтер, с. 21; Пыдер, с. 78). Однако карикатура без слов более красноречива и понятна народу любой страны, поэтому и отечественный читатель, наверно, не будет возражать, если мы представим ее в большем объеме.

Составитель

INTRODUCTION

The present collection of Estonian cartoons represents a selection of the works of our cartoonists, executed in the recent decade. Most of these pictures have been published in the press, and the rest have appeared either in exhibition catalogues or in collections of works by the respective authors.

Chosen from among thousands of amusing or satirical pictures of a different nature and different quality, the cartoons brought to your attention convey the emotions and progressive thoughts typical of our era with the help of graphic means to best advantage. Instead of showing the work of a great many authors, we have preferred to restrict the number of artists and introduce their production as thoroughly as possible, considering the limited space (about ten pictures per author).

A cartoon gets quickly outdated. It is seldom that a funny picture made years ago appeals to us by its freshness. For satirical pictures, this is quite a natural phenomenon: the derided vice has either been ousted from the face of the earth or has grown such deep roots that we get simply bored at being reminded of it ever and ever again... Next to the satirical picture referring to single occasions, there is another kind of cartoon more

generalised than previous. Being concerned with general social categories, the cartoon arrives in its own way at problems troubling all mankind. That kind of satirical picture, resembling a poster, has been spreading all over the world since it comments upon the possibility of existence on our polluted planet where wars are still fought and the wealth is unequally divided. As if by a silent agreement, cartoons are frequently supported by three symbolic «whales» — the globe, the bomb, and the dove of peace, for which reason they tend to repeat themselves and seldom achieve the desired effect. Better results are attained by those cartoonists who, in their treatment of global problems, succeed in devising more original images (Hiibus, p. 14; Valter, p. 22; Tikerpää, p. 45; Valk, p. 54).

A funny picture gets obsolete even more rapidly and in another way. Like an anecdote that does not make us laugh after the second hearing, the funny picture likewise affects us as trite when the surprise at seeing for the first time has worn out, since an ordinary cartoon is too unequivocal and immediately understandable. There exists, however, an archetype of an anecdote that can be recalled and retold time and again, and in the same way there ought to be such cartoons

whose effect is of a lasting nature. The viewer of this book will surely be able to find some examples of such «evergreen» cartoons here, as well. What kind of fun is made here?

Actually, the primary cartoon conveys a seeming reality that exists only thanks to a certain graphic form, and thanks to such a distortion of things and relations that cannot be adequately rendered by acting or narrating; those distinctive features indicate that the cartoon is the only possible form for conveying a certain joke (Valk, p. 51; Vool, p. 65; Lauks, p. 84; Pärn, p. 95).

It is more usual, however, that the joke is inherent in a situation which can be rendered both in acting and in a narrative, and the cartoonist conveys it in a drawing for the simple reason that he used to it and that he will rather draw than write a sketch or act a pantomime. A cartoon is but seldom confined to depicting an extraordi-

nary situation in a more or less satisfactory manner for making the desired impression, a good cartoon needs, so to speak, the submarine part of an iceberg, a hinterland, and disguised but not altogether concealed sense, due to which the picture approaches a satire.

In fact, though not in this book, the predominant part of cartoons are provided with a text, and in the best instances the picture and the text supplement one another organically. Here the play of words is often made use of, or the constant word combinations of a language are illustrated according to their literal meaning (Valter, p. 21; Pöder, p. 78).

In international communication, however, the «wordless» cartoon is more eloquent and of a greater value, and therefore our fellow-countrymen ought not to protest against the violation of proportions in the present collection.

The Compiler

SISUKORD

Eessõna	7
Hugo Hiibus	12
Edgar Valter	20
Olimar Kallas	32
Elle Tikerpää	38
Heinrich Valk	46
Kurti Vool	58
Jüri Kerem	68
Kaja Pöder	76
Rein Lauks	82
Priit Pärn	94
Mati Kütt	106
Toomas Kall	114
Ülo Emmus	124
Ilja Popovits	134
Hillar Mets	142
Andrus Peegel	148
Предисловие	156
Introduction	157

Калль Тоомас (составитель).

Альбом карикатур.

ШЕСТНАДЦАТЬ АВТОРОВ.

На эстонском, русском, английском языках.

Оформление Рейн Лаакс.

Издательство «Кунст» при Художественном фонде Эстонской ССР.

Toimstaja S. Lehiste. Kunstiline toimetaja

J. Klööteko. Tehniline toimetaja T. Ründal.

Korrektoor D. Aas.

Laduda antud 14. 12. 1981.

Trükkida antud 18. 03. 1982.

MB-04605.

Ofseltpaber. Offsettrükk. Formaat 70×84/16.

Trükipoognaid 10,0.

Tingtrükipoognaid 10,9. Arvestuspoognaid 8,09.

Trükiarv 14 000.

Tellimuse nr. 4095.

Hind 1 rbl.

Kirjastus «Kunst». 200001. Tallinn, Lai 34.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkoda. 200 090.

Tallinn, Pärnu mnt. 67-A.

16

